

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
BİLİM DALI

ORTAOKULLARDA GÖRÜLEN ŞİDDETİN KAYNAKLARINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
(Mardin İli Örneği)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MAHMUT ÖNER

DİYARBAKIR-2019

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
EĞİTİM BİLİMLERİ EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
EĞİTİM YÖNETİMİ, TEFTİŞİ, PLANLAMASI VE EKONOMİSİ
BİLİM DALI

ORTAOKULLARDA GÖRÜLEN ŞİDDETİN KAYNAKLARINA
İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ

(Mardin İli Örneği)

Hazırlayan: MAHMUT ÖNER

Tez Danışmanı:

Dr. Öğr. Üyesi Fırat Kıyas BİREL

DİYARBAKIR,2019

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

MAHMUT ÖNER tarafından yapılan “Ortaokullarda Görülen Şiddetin Kaynaklarına İlişkin Öğretmen Görüşleri ” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi, Teftişi, Planlaması Ve Ekonomisi Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

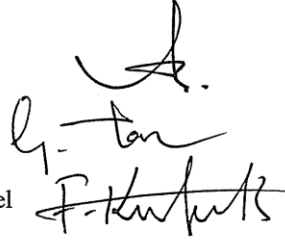
Jüri Üyesinin

Ünvanı   Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Abidin Dağlı

Üye : Doç. Dr. Çetin Tan

Üye : Dr. Öğr. Üyesi. Fırat Kıyas Birel

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 01/11/2019

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../...../2019

Prof. Dr. İlhami BULUT

ENSTİTÜ MÜDÜR

(MÜHÜR)

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DİCLE ÜNİVERSİTESİ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik amaç ve unvan almak için vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

MAHMUT ÖNER

01/11/2019

ÖNSÖZ

Günlük hayatta toplumların temel sorunlarından biri şiddettir. Şiddet insanoğlunun doğasında var olan ve genel olarak bastırılmış bir davranış biçimidir. Şiddetin çok sık görüldüğü ve neredeyse kabul gördüğü bir dünyada, çocukların daha duyarlı, iyiliksever insanlar olarak yetiştirilebilmeleri, diğer insanlara karşı daha fazla sevgi ve ilgi gösterebilmeleri için neler yapmaları, nasıl davranmaları gerektiği pek çok kimsenin merak ettiği bir sorudur. Günümüzde şiddet, birçok bilim dalının temel araştırma konularından biri haline gelmiştir.

Okulda şiddet tehdit edici bir ortam oluşturmakta, fiziksel ve duygusal yaralanmalara yol açmakta, bütün bunlar da öğrencinin başarısını olumsuz etkilemektedir. Okulun kültürü, öğrenci ve okul çalışanlarının özellikleri, okulun fiziksel ve sosyal özellikleri okullarda saldırganlık ve şiddet içeren davranışların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Okullardaki şiddet nedeniyle başta öğrenciler olmak üzere pek çok birey kendini güvende hissetmemekte ve dolayısıyla derslerine yeterli düzeyde odaklanamamaktadır. Şiddetin ortadan kaldırılabilmesi ve öğrencilerin daha kaliteli, daha güvenilir eğitim ortamlarının oluşması için şiddetin kaynağının irdelemesi, araştırılması ve önlemler alınması gereklidir.

Araştırma boyunca çalışmalarına destek veren ve çalışmanın her safhasında yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım Sayın Dr. Öğr. Üyesi Fırat Kıyas Birel'e; her aşamada yardımını esirgemeyen Arş. Gör. Mehmet Demirkol'a çok teşekkür ederim. Ayrıca ölçekleri şevkle dolduran öğretmen meslektaşlarıma teşekkür ederim.

Ayrıca araştırmanın her safhasında bana destek olan, evde çalışma ortamı hazırlayan ve araştırma bitene kadar sürekli özveride bulunan eşim Seda Öner, çocuklarım Remziye Mina Öner ve Aziz Reşat Öner'e teşekkürlerimi sunuyorum.

MAHMUT ÖNER

İÇİNDEKİLER

ONAY.....	Error! Bookmark not defined.
BİLDİRİM.....	iii
ÖNSÖZ.....	v
ÖZET.....	ix
ABSTRACT.....	x
TABLolar LİSTESİ.....	xi
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xiii
KISALTMALAR.....	xiv

BÖLÜM I

GİRİŞ.....	1
1. Araştırmanın Problemi.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	4
Alt amaçlar.....	4
1.3. Araştırmanın Önemi.....	4
1.4. Varsayımlar.....	5
1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	5
1.6. Tanımlar.....	6

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	7
2.KURAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1. Şiddet ve Eğitim.....	7
2.1.1. Şiddetin Tanımı ve Şiddetin Çeşitleri.....	7
2.1.2. Şiddetin Nedenleri.....	11

2.1.3. Şiddetin Toplumsal, Kültürel ve Psikolojik Yönleri.....	14
2.1.4. Şiddet Ve Çocuk Hakları.....	15
2.1.5. Ergenlik Döneminde Şiddet Ve Çeteler.....	16
2.1.6.Okul Kültürü İçinde Şiddet.....	17
2.1.7. Şiddetin Çocuk Hali; Akran Zorbalığı.....	25
2.1.8. Aile İçi Şiddet İle Okuldaki Şiddet İlişkisi.....	27
2.1.9. Okulda Suç Ve Şiddetin Önlenmesi.....	28
2.1.10. Avrupa Ülkelerinde Okullarda Şiddet Ve Şiddetin Önlenmesine İlişkin Modeller.....	30
2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	34
a.Yurtiçi Araştırmaları.....	34
b.Yurtdışı Araştırmaları.....	37
BÖLÜM III	
YÖNTEM.....	39
3.1. Araştırmanın Modeli.....	39
3.2. Evren ve örneklem.....	39
3.3. Verilerin Toplanması.....	44
3.3.1. Veri Toplama Aracı.....	44
Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması.....	45
3.3.2.Verilerin Analizi.....	48
BÖLÜM IV	
BULGULAR VE YORUM.....	50
4.1. Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum.....	50
4.1.1 Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum.....	50
4.2.2 İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum.....	57
Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri.....	58
Öğretmenin Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri.....	59

Öğretmenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri	61
Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri	63
Okul türü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri	65

BÖLÜM V

TARTIŞMA.....	68
---------------	----

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER	71
6.1. Sonuçlar	71
Alt Amaçlara İlişkin Sonuçlar.....	71
Birinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar.....	71
İkinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar.....	73
6.2. Öneriler	75
KAYNAKÇA	77
EKLER	87
Ek.1. Öğretmenlere uygulanan şiddet kaynakları ölçeği	87
Ek.2. Ölçek izni	87
ÖZGEÇMİŞ.....	91

ÖZET

Araştırmanın amacı, ortaokullardaki şiddetin kaynaklarını belirlemek için öğretmen görüşlerini belirlemektir. Son zamanlarda okullarda meydana gelen şiddet, kaygı verici düzeyde arttığı gözlemlenmiştir. Okullarda meydana gelen bu şiddet olaylarının önüne geçilmesi için şiddetin kaynağının bilinmesi gerekir. Araştırmanın evrenini, 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mardin iline bağlı ilçelerde bulunan ortaokul ve imam hatip ortaokullarında çalışan öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise, bu okullardan basit seçkisiz yöntemle belirlenen 555 öğretmenden oluşmuştur.

Araştırmada veri toplama aracı olarak Parladır (2009) tarafından geliştirilen şiddet kaynaklarını belirleme ölçeği kullanılmıştır. Ölçek beşli likert tipi derecelendirme ölçeğine göre hazırlanan 44 maddeden oluşan ‘Ortaokullarda Şiddet ve Şiddetin Kaynakları’ isimli veri toplama aracıdır. Ölçek yoluyla toplanan verilerin analizinde ve yorumunda yüzde, standart sapma, t- testi, varyans analizi (ANOVA) ve Scheffe anlamlılık testleri uygulanmıştır. Anlamlılık düzeyi ‘ $p < .05$ ’ kabul edilmiştir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgularda öğretmenlerin görüşleri sonucunda, 6. Boyut ‘Teknolojiden kaynaklanan’ ve 3. Boyut olan ‘Aileden kaynaklanan’ boyutlarını okulda yaşanan şiddetin kaynakları arasında en önemli şiddet kaynağı olarak görmüşlerdir. Öğretmen görüşlerinde, cinsiyet, kıdem yılı, okulun türü, öğrenim durumu ve okulun büyüklüğü değişkenlerine göre anlamlı farklılık olup olmadığı incelenmiştir. Öğretmen görüşlerinde, ‘okulun büyüklüğü’ değişkeninde, ‘okulun fiziki yapısı ve yönetiminden kaynaklanan’ boyutunda ; ‘öğretmenin öğrenim durumu’ değişkeninde ‘öğretmenden kaynaklanan’ , ‘aileden kaynaklanan’ ve ‘teknolojiden kaynaklanan’ boyutlarında; “cinsiyet” değişkeninde ‘öğretmenden kaynaklanan’ ve ‘öğrenciden kaynaklanan’ boyutlarında ; ‘kıdem yılı’ değişkeninde ise ‘okulun fiziki yapısı ve yönetiminden kaynaklanan’ boyutlarında anlamlı farklılık ortaya çıkmıştır. ‘Okulun türü’ değişkeninde anlamlı farklılık ortaya çıkmamıştır. Bu araştırma ile ortaokullarda eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkileyen şiddetin çözüm yollarının belirlenmesi ve elde edilen verilerin ışığında yetkililere ve araştırmacılara öneriler sunulması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Şiddet, Şiddetin kaynağı

ABSTRACT

The aim of the study is to determine the views of teachers in order to determine the sources of violence in secondary schools. Recent violence in schools has been observed to increase at an alarming level. In order to prevent these violent incidents in schools, the source of the violence must be known. The population of the study consists of teachers working in secondary schools in the districts of Mardin in the 2018-2019 academic years. The sample of the study was composed of 555 teachers who were selected from these schools by simple random method.

In the study, the violence resources scale developed by Parladr (2009) was used as data collection tool. The scale is a data collection tool named 'Violence in Secondary Schools and Sources of Violence' which consists of 44 items prepared according to the five-point Likert-type rating scale. Percentage, standard deviation, t-test, variance analysis (ANOVA) and Scheffe significance test were used in the analysis and interpretation of the data collected through the scale. Significance level ' $p < .05$ ' was accepted.

As a result of the research, it was concluded that teachers' opinions on dimensions of 'technology caused' and 'family caused' have an important place among the causes of violence in school. It has been examined whether there is a significant difference in the opinions of teachers according to the variables such as gender, seniority year, and type of school, education level and size of school. 'the size of the school', In the variable 'caused arising from the physical structure and management of the school'; In the variable of 'educational status', in the dimensions of 'teacher caused' and 'family caused'; in 'gender' variable dimensions 'teacher caused' and 'student caused'; In the 'seniority year' variable 'arising from the physical structure and management of the school'. There was no significant difference in the 'type of school' variable. There was a significant difference in the dimensions of caused 'the general problems of the education system'.

Keywords: Source of violence, Violence,

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. İlçe Bazında Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmen Sayıları ve Evren Temsil Oranları.....	41
Tablo 2. İlçe Bazında İmam Hatip Ortaokullarında Görev Yapan Öğretmen Sayıları ve Evren Temsil Oranları.....	42
Tablo 3. Örneklem Grubuna Ait Kişisel Bilgiler.....	43
Tablo 4. Veri Toplama Aracının Boyutları.....	45
Tablo 5. Araştırma Kullanılan Ölçeğin Faktör Analizine İlişkin İstatistikî Veriler	46
Tablo 6. Verilerin Değişken Bazında Homojenlik Durumu	49
Tablo 7. Öğrenciden Kaynaklanan Boyutunda.....	51
Tablo 8. Öğretmenden Kaynaklanan Boyutunda.....	52
Tablo 9. Aileden Kaynaklanan Boyutunda.....	53
Tablo 10. Okulun Fiziki Yapısı ve Yönetiminden Kaynaklanan Boyutunda.....	54
Tablo 11. Eğitim Sisteminin Genel Sorunlarından Kaynaklanan Boyutu	55
Tablo 12. Teknolojiden Kaynaklanan Boyutu	56
Tablo 13. Okulun ve Toplumun Öğrenci Beklentilerinden Kaynaklanan Boyutunda	56
Tablo 14. Farklı Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	58
Tablo 15. Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine Göre Elde Edilen Veriler ve ANOVA Testi Sonuçları.....	59
Tablo 16. Farklı Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları	62
Tablo 17. Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre Elde Edilen Veriler ve ANOVA Testi Sonuçları.....	64
Tablo 18. Farklı Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre t Testi Sonuçları.....	66

GRAFİKLER LİSTESİ**Grafik 1** Verilerin Dağılım Durumunu Gösteren Histogram ve Q-Q Plot Grafiği **48**

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.Şiddet Türleri	9
------------------------------	---

KISALTMALAR

Akt: Aktaran

p : Anlamlılık Düzeyi (.05)

ss: Standart Sapma

Sd: Serbestlik Derecesi

SPSS: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paketi (Statistical Package For Social Sciences)

$\bar{X}$: Aritmetik Ortalama

BÖLÜM I

GİRİŞ

Bu bölümde; araştırmaya ilişkin araştırmanın problemi, araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın sayıltıları, sınırlamaları ve tanımları yer almaktadır.

1. Araştırmanın Problemi

Çocuklar veya bireyler, yaşamlarının önemli bir kısmını okullarda geçirmektedirler. Bu nedenle, okul bireylerin yaşamında ve sosyalleşme sürecinde büyük bir öneme sahiptir. Diğer bir ifade ile okul, özellikle aileden sonra, bireylerin toplumsal beklentilere uygun sosyal davranış kazanmalarında ikincil sosyalleştirici bir unsur olarak önemli bir görevi yerine getirmektedir. Günlük hayatın her alanında karşımıza çıkan şiddet olayları son zamanlarda okullarda daha çok yoğunlaştığı gözlenmektedir.

Okulda şiddet kavramı, okul ortamı üzerinde olumsuz sonuçlar doğuran, öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar veren, onların gelişimlerini engelleyen saldırgan ve suç benzeri davranışlardır. “Okulda şiddet” gelişmeyi ve öğrenmeyi engelleyen, okul atmosferine zarar veren suça yönelik eylemleri ve saldırganlığı işaret etmektedir. Şiddet uygulanan çocuk ve ergenin ruh sağlığını olumsuz etkilenmektedir. Çocuklarda ki saldırgan davranışlar, yıllarca devam etme eğiliminde olup, olumsuz davranışsal, sosyal ve akademik sonuçlara yönelik riskleri ortaya çıkarmaktadır (Kızmaz,2006: 50).

Şiddetin okullarda daha sık görülür hale gelen bir konu olarak araştırılması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır. Son yıllarda Türkiye’de okullarda yaşanan şiddete sıkça tanık olmaktayız. Okullarda şiddet olgusu sadece ülkemize özgü bir durum değildir. Diğer ülkelerde de yaygın bir artış gözlenmektedir. ABD’de Ulusal Okul Birliği tarafından 700 okulun tarandığı bir araştırmada, okullardaki şiddetin beş yıl öncesine göre şimdilerde daha büyük bir artış gösterdiğini ortaya koymaktadır (Terzi, 2007: 74). Uluslararası boyutta da okul ortamında şiddet bütün dünyayı meşgul eden bir sorun haline gelmiştir. Ne siyaseten ne eğitimle bu meselenin üzerine gereğince gidilmediği için, okulda şiddet artık günümüzde dünyanın kültürel geleceğini de tehdit ediyor (Debarbieux, 2009: 35).

Sosyal bir varlık olan insanlar, yaşamlarını sürdürürken diğer varlıklar ile etkileşim içerisindedir. Sanayi devrimi sonrasında ortaya çıkan hızlı teknolojik gelişmeler, iletişim çağı olarak adlandırılan günümüzde bu etkileşimi daha da artırmıştır (Bacanlı, 1999: 75). İnsanlar etkileşimde bulunduğu kişilerle bazen çatışmalar yaşayabilmekte, bazen de bu çatışmalar şiddeti doğurmaktadır. İnsanların bu yaşadıkları çatışmalardan olumsuz etkilenmektedirler (Ünalmiş, 2010). İnsanlar tarih boyunca çeşitli şekillerde şiddetle karşı karşıya kalmışlardır. Meydana gelen bu şiddetten en çok etkilenen genelde hep çocuklar ve gençler olmuştur. İnsanoğlunun doğasında yer alan şiddet bastırılmış duyguların fiziksel veya psikolojik güce dayandırılarak ortaya konulur.

Günümüzde şiddet kavramı çoğu insanın alıştığı, kanıksadığı bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Görsel ve yazılı medyada şiddetin değişik biçimlerinin göz önüne serilmesi, şiddet uygulama biçimlerinin adeta öğretilmesi, kimi şiddet davranışlarının özendirilecek boyutlarda süslenerek sergilenmesi şiddetin yaşamımızdaki varlığını sürdürmesine ve kalıcı bir yer edinmesine neden olabilmektedir. Kimi zaman insan doğasının doğumundan beri bir parçası olarak görülen, kimi zaman ise öğrenilerek insanlığın bir parçası haline geldiği düşünülen şiddet, insan gelişiminin her döneminde yer bulmuş ve incelenmiş bir kavram olarak görülmektedir (Çetin, 2004: 3).

Aile içi şiddet; bireyin eşine, çocuklarına, anne ve babasına, yakın akrabalarına yönelik ve kişinin fiziksel, psikolojik, sosyal ve ekonomik bağımsızlığını ihlal eden, etkileyen hareketlerdir. Aile içi şiddet; yaş, eğitim, din, sosyo-ekonomik statü, etnik ve kültürel kimlik gözetmeksizin her sosyal grup içerisinde görülebilmektedir. Çocukların özellikle kendilerini güvende hissettiği yerde ailesindeki bireyleri arasındaki şiddete şahit olması onları olumsuz etkiler. Çocukların aile içi şiddetle doğrudan karşılaşmalar bile şahit oldukları şiddet onlarda çok derin etkiler bırakmaktadır (Özgentürk, Karğın & Baltacı, 2012: 56).

Televizyon yaşamımızda en yaygın ve en etkili kitle iletişim aracıdır. Evin olmazsa olmaz bir parçası haline gelen televizyon bir yandan insanları eğlendirme, bilgilendirme ve toplumsallaştırma görevi görürken, diğer yandan sosyal gerçekliğin ve kamuoyu oluşturulmasında etkin bir güç haline gelmiştir. Televizyon programlarının içeriğinde şiddetin olması onu izleyenleri olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır (Taylan,2011: 1).

Medya’da sunulan şiddet ile yapılan çalışmalara bakıldığında bundan etkilenen kesimlerin en başında çocuklar ve gençler gelmektedir. Medyadaki şiddet gençler arasında şiddeti etkileyen faktörlerden biridir. Tv programlarında, dizilerde, filmlerde, spor müsabakalarında hatta haber programlarında kişiler arası ve toplumsal şiddet sıklıkla yer bulmaktadır. Medyada yer alan şiddet gelişen teknolojik yapı ve araçlar ile daha fazla alana ve daha fazla kişiye çok kısa süre içerisinde iletilmektedir. Tam da bu noktada gençlerin başta sosyal medya ve Tv’ de zaman geçirmeleri, yayınlanan şiddetin yaşam ortamlarında şiddetin doğal bir davranış olduğunu ve sorunların çözümünde kullanıldığını sanmaları gençleri daha saldırgan ve şiddet kullanan bireyler haline getirmektedir (Kocadaş, Özgür &Özbulut, 2010:109-110).

Son yıllarda öğrenim çağında bulunan çocuk ve gençler arasında suç ve şiddet olaylarında gözle görülür bir şekilde artış meydana gelmiştir. Bu nedenle suç ve şiddet olaylarının önlenmesi için çeşitli kurumlar tarafından tedbirler alınması gerekir. Bu tedbirleri alması gereken kurumlardan biride eğitim ve öğretimin en önemli parçası olan okullardır. Okul, aile ile birlikte öğrencinin yaşamının büyük bir kısmını geçirdiği bir ortam olup, çocuğun kişilik gelişiminde önemli bir yere sahiptir. Çocukluk yıllarındaki yaşantılar, arkadaşlar tarafından kabul görmeme gibi etkenler zaman içerisinde bir araya geldiğinde, ergenlerin suça iten şiddet davranışlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir (Çetin, 2004: 26).

Şiddet, sayılan bu sebeplerden yola çıkılarak psikologların ve sosyal bilimcilerin en önemli araştırma konusu haline gelmiştir. Yaşanılan her şiddet olayı, okulların güvenliğiyle ilgili olarak ailelerin ve toplumun endişe duymasına neden olmaktadır. Okuldaki şiddetin araştırılması, şiddet nedenlerinin incelenmesi ve bu doğrultuda şiddetin önlenmesine yönelik ortaya konabilecek düzenlemeler; şiddet eylemlerinin önüne geçmede önemli katkı sağlayabilir. Okullarda meydana gelen şiddetin azalması toplumsal alandaki şiddeti azaltacaktır.

Şiddet içeren davranışlar ülkemiz için önemli bir toplumsal sorun haline gelmiştir. Bu sorunun en erken ve en etkili biçimde çözülebilmesi için müdahale çalışmalar yapılmalıdır. Bu bağlamda ergenlik dönemine girmeden ya da ergenlik döneminin başında bu tür önleme çalışmaları öğrencilerin hem sağlıklı gelişimlerine katkıda bulunabilmekte hem de sorunlarla daha kolay başa çıkabilmelerini sağlayabilmektedir. Bu tür çalışmalar,

öğrencilerin başarılı ve sağlıklı bir kişiliğe sahip olmalarını ve böylece daha nitelikli ve huzurlu bir toplumun ortaya çıkmasına katkı sağlayacaktır. Bu amaçla bu çalışmada, ergenlik döneminin başında olan ya da ergenlik dönemine yeni giren ortaokul öğrencilerinin şiddetle nasıl mücadele edeceğini ve şiddete başvurmamalarını sağlamak için böyle bir araştırma düzenlenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, ortaokullarda ve imam hatip ortaokullarında şiddetin kaynaklarına ilişkin öğretmen görüşlerini belirlemektir. Bu görüşlerden yola çıkılarak aşağıdaki alt amaçlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Alt amaçlar

1. Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullardaki şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri farklı boyutlarda nasıl dağılım göstermiştir?
2. Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullarında şiddetin kaynaklarına ilişkin çeşitli boyutlardaki görüşleri arasında;
  1. Cinsiyeti,
  2. Öğretmenin mesleki kıdem yılı,
  3. Öğretmenin öğrenim durumu,
  4. Okulun büyüklüğü,
  5. Okul türü, değişkenlerine göre anlamlı fark var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Ülkemizde, son zamanlarda şiddet olaylarının artışıyla birlikte okuldaki şiddet olgusunun giderek kaygı verici bir aşamaya geldiği ileri sürülmektedir. Okulda şiddet yeni bir durum olmamakla birlikte özellikle son yıllarda giderek bir artış sürecinde olduğu yönünde bir yargı oluşmuştur. Okullarda şiddetin Türkiye’de ve Dünya’da en çok konuşulan konulardan biri olması okullarda verilen eğitimin kalitesine olumsuz yönde etki eden bir faktör olduğunu göstermektedir. Pek çok öğrenci, şiddete maruz kalmamak için okula devam etmekten kaçınıyor veya şiddete maruz kalma korkusuyla çoğu öğrenci derslere odaklanmakta güçlük yaşıyor.

Çocukluk ve ilk ergenlik dönemi, şiddet davranışlarının temelini oluşturduğu dönem olarak kabul edilebilir. Bu dönemler, istenmeyen davranışların ortadan kaldırılmasında ya da istenen davranışların kazandırılmasında çok önemlidir. Çocukların bilişsel yapıları, şiddet davranışının gelişiminde ve bu davranışın süreklilik kazanmasında önemli rol oynamaktadır. Şiddet davranışı ilk başta birçok faktör tarafından uyarılsa da, zaman içinde çocuğun bilişsel gelişiminin tamamlanmasıyla, saldırgan davranışı uyaran faktörler daha sabit ve kararlı bir hal almaktadır. Erken yaşlarda başlayan ve devam eden saldırganlık ve şiddet davranışları, sonrasında daha ciddi sorunlara neden olabilmektedir. Ergenlikte öfkenin kontrol edilmesi, gelecekte anti sosyal davranışların gelişmesini engellemek açısından büyük önem taşımaktadır; çünkü şiddet ve saldırganlık içeren davranışlar, sonrasında suç içeren davranışlara dönüşebilmektedir.

. Bu bilgiler doğrultusunda, çocukluktan yeni çıkmış, ergenlik döneminin başındaki öğrencilerin şiddet açısından risk altında oldukları söylenebilir. Meydana gelen şiddetin kaynaklarının bilinmesi, şiddet olaylarını azaltmaya yönelik programlar, giderek artan şiddet olaylarının önüne geçilebilmesi, eğitsel önlemlerin alınabilmesi açısından önemlidir. Ancak kaynakların tespit edilmesi sayesinde, okullarda şiddet sorununa bir çözüm bulmak mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada, şiddetin oluşumuna etki eden risk faktörleri öğretmen görüşleri ışığında tespit edilmesi bu açıdan önem taşır.

1.4. Varsayımlar

- Öğretmenler ölçekteki soruları gönüllülük esas alınarak yanıtlamışlardır.
- Bu çalışmada kullanılan veri toplama aracının araştırmanın amacına hizmet edebildiği varsayılmıştır.

1.5. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırmada elde edilen bulgular, 2018-2019 eğitim-öğretim yılında Mardin iline bağlı ilçelerdeki ortaokullarda görev yapan öğretmenlerin ölçeklere verdiği cevaplardan elde edilen verilerle sınırlıdır.

1.6. Tanımlar

- **Şiddet:** Güç, zorlama ve baskı yoluyla bedensel yâda ruhsal zarara neden olan söz, yaklaşım, tutum ve hareketlerin tümüdür (Koçöz,2011: 247).
- **Saldırganlık:** Bireyin duygu ve davranışlarından dolayı ortaya çıkan ve kişinin karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı hedefleyen; fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranıştır (Budak, 2005: 36).

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde araştırmanın kuramsal çerçeveye ve konu ile ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

2.KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Şiddet ve Eğitim

Şiddet, insanın fiziksel ve ruhsal bütünlüğüne yönelik yapılan maddi veya manevi olumsuzlukların tümüdür. Bu olumsuzların altında güç ve saldırganlık diye iki önemli kavram yatmaktadır. Şiddetin daha iyi anlaşılabilmesi için bu iki kavramın iyi anlaşılması gereklidir. Güç, bir olayın oluşması için sergilenen her türlü devinim hareketidir (Ayan, 2006). Bireyin duygu ve davranışları sonucunda ortaya çıkan ve kişinin karşısındaki kişiye zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olması veya kendinin ondan korumayı hedefleyen; fiziki, sözel veya sembolik davranışlardır (Budak, 2005: 43). Eğitimde açık ya da örtük programların genel özelliklerini, kültürel ve ekonomik boyutlarını, iktidar/güç ilişkilerini, çocuk ve gençlerin psiko-sosyal dünyalarının temel referanslarını çözümlmek, şiddeti besleyen/oluşturan nedenleri kavramak bakımından önemlidir (Tural, 2006: 75).

Günümüzde eğitimde şiddet ne yazık ki daha çok görülen ve önüne geçilemeyen bir gelişim içine girmiştir. Eğitim sürecinde şiddetle en çok çocuklar karşılaşmaktadır. Şiddet eğitim sistemi içinde gelenek haline gelmiş ve artık olağan karşılanmaktadır. Öğretmenlere şiddetin bir çözüm aracı olmadığı, öğrenciyle daha sağlıklı bir iletişime girilmesi ve sorunları çözümede bilimsel temellere dayandırmaları anlatılmalıdır (Hatunoğlu& Hatunoğlu, 2002: 109).

2.1.1. Şiddetin Tanımı ve Şiddetin Çeşitleri

2.1.1.1. Şiddet

“Latince violentia” şiddet, sert, acımasız kişilik, güç” demektir. Violera fiili ise “şiddet” kullanarak davranmak, değer bilmemek, kurallara karşı gelmektir (Şahin, 2003: 47). Kamus-i Türkî ye bakıldığında, şiddet; “sertlik, sert ve katı davranış, kaba kuvvet

kullanma” anlamındadır. “Şedid” ise sert, katı ve şiddetli demektir. “Şeddat” da sertlik ve kızgınlığıyla ön plana çıkan ünlü Yemen hükümdarlarıdır (Mil & Şanlı, 2015: 233).

İnsanın doğasında olan ve geri olana itilmiş bir davranış biçimi olan şiddet, kişinin gücünü kullanarak yaralanma veya kayıp ile sonlanması olası olan ve bir başka kişiye, kişinin kendisine, bir başka gruba ya da bir topluluğa karşı tehditle ya da uygulamalı olarak meydana getirdiği davranışların hepsidir (Çubukçu & Dönmez, 2012: 90).

Şiddet içgüdüsel olarak oluşan ve çevresel etkenlerden kaynaklanan bir davranıştır. Sosyal, kültürel ve ekonomik faktörler şiddet oluşmasından önemli etkenlerdendir. Şiddetin yoğun olarak günlük hayatımızda yer alması da şiddetin olağan bir şey olarak görülmesine neden olmaktadır. Şiddet ayrıca bir problem çözme aracı olarak kullanılmasından, bu olağan bir şey olarak görülmesinden dolayı şiddet birçok boyutta kullanılır hale getirmiş ve çok çeşitli şekillerde karşımıza neden olmaktadır (Koçöz, 2011: 247).

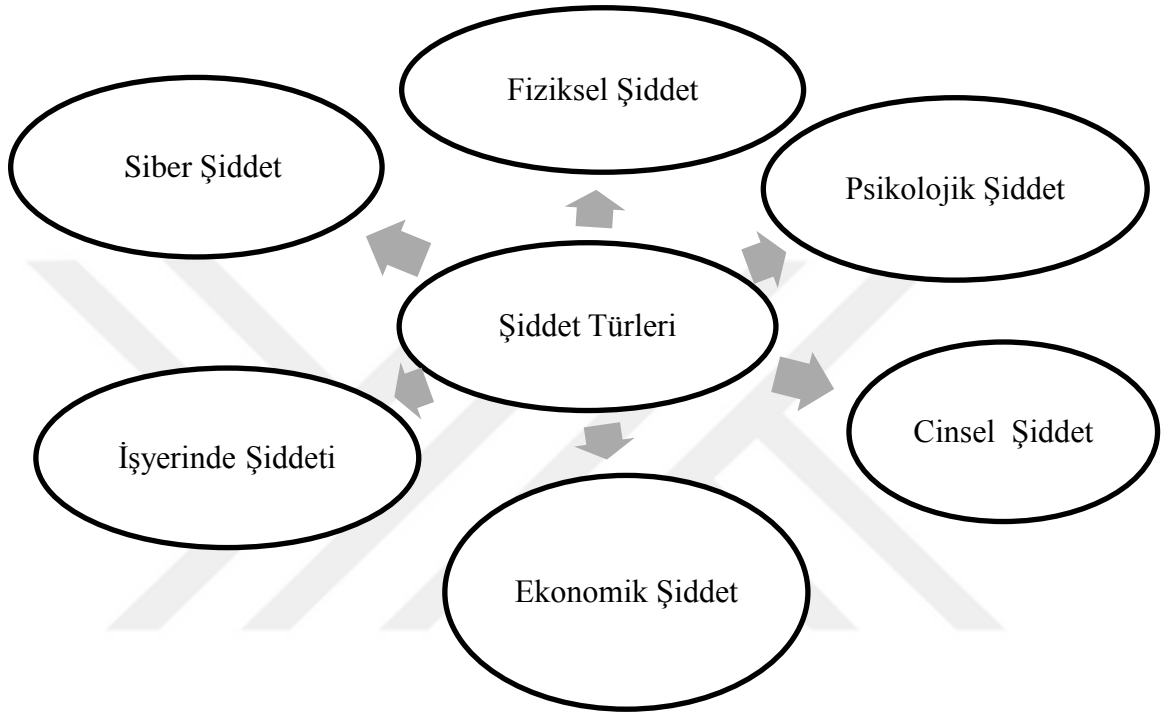
Şiddet, sadece kişiye değil gruba ya da topluma güç ve baskıyı da kapsayabilir. Kişiyi yapmak istemediği bir işe zorlamak, bedensel veya psikolojik acı çektirmek, kişiye vurmak, dövmek, yaralamak, işkence yapmak gibi bir dizi davranışlar şiddetin yaygın olarak karşılaştığımız çeşitlerindedir. Bunların yanında, zihinsel ve duygusal yönden bireyi zarara uğratan her türlü saldırı şiddet olarak değerlendirilir (Koç, 2011: 56).

Şiddet ile ilgili farklı tanımlamalar bulunmaktadır. Şiddet, “başkalarına zarar vermek ya da yaralamak amacıyla kullanılan fiziksel güç” ya da “güç ve kuvvetin başkalarını birtakım haklarından mahrum etmek gibi, adaletsiz bir biçimde kullanılması” olarak tanımlanabileceği gibi şiddet, kişinin gücüne dayanarak yaralanma ya da kayıp ile sonuçlanması olasılığı yüksek olan bir başka kişiye, kendine, bir başka gruba ya da bir topluluğa karşı tehdit yoluyla ya da davranışa dökerek uygulanmasıdır (Vatandaş, 2003: 15).

Şiddet kullanan bireyler, ulaşmak istediği bir şeye engel olarak gördüğü insanlara karşı şiddet eyleminde bulunurlar veya bu kişiler kendilerine karşı boyun eğmek istemeyen kişilere de zorla istediklerini yaptırmak için şiddet eylemini gerçekleştirirler (Kuçuradi, 2007: 8). Şiddete ilişkin tanımların ortak yönlerine bakıldığında, fiziksel gücün kötü

amaçlara yönelik olarak ve şiddet uygulanan kişileri zarara uğratılması dikkat çeken yerlerdir (Haskan & Yıldırım, 2012:168).

Uygulanan şiddet şekillerine göre yapılan sınıflama aşağıda Şekil 1’de yer almaktadır (Polat, 2016: 17).

Şekil 1.Şiddet Türleri

a.Fiziksel şiddet

Kişiye temasla, bir eşya veya bir araç vasıtasıyla fiziksel üstünlüğün kullanılması, korkutulması, yüksek ses tonu veya jest ve mimiklerle ortaya çıkan her tür davranışa fiziksel şiddet olarak adlandırılır. Tokat, yumruk, tekme, itme, sertçe tutup sarsma, bağırma, sıkıştırma, korktuğu bir şeyle baş başa bırakma, tehdit etme en çok karşılaşılan fiziksel şiddet örnekleridir. Fiziksel şiddetin tanımına bakıldığında, dar anlamıyla şiddet tanımında, tartışılmaz ve ölçülebilir nitelikleriyle, fiziksel şiddet tektir ve insanların bedensel bütünlüğüne karşı dışarıdan yöneltilen, sert ve acı verici bir edimdir (Ünsal, 1996: 29).

b. Psikolojik şiddet

Psikolojik şiddet, kişinin değer duygusuna, saygılığına zarar vermeyi, korkutmayı, kendisini güçsüz ve aciz hissetmesine neden olan ve şiddete başvuran kişinin şiddetin mağdurunu istediği şekilde yönlendirmeyi amaçlanmış şiddet türüdür. Bireylerin psikolojisini olumsuz etkileyen, üzen, inciten, bireyin kendisini baskı ve tehdit altında hissetmesine neden olan her türlü davranış psikolojik şiddet olarak görülmektedir. Kızgınlık, öfke ve nefret göstermek, suçluluk hissettirmek, aşağılamak, alay etmek, kişiyi her zaman eleştirmek, başkasının yanında kişiyi küçük düşüren sözler kullanmak, zayıf yönlerini ve korkularını kullanarak tehdit etmek ve korkutmak psikolojik şiddetin en yaygın örneklerindedir (Güz, 2007: 89).

c. Cinsel şiddet

Cinsel taciz; çoğunlukla görülen, sözle veya fiziksel hareketlerle kadın veya erkekle kurulmak istenen yakın ilişki, cinsellikle ilgili utandırıcı ve küçük düşürücü konuşmalar biçiminde gerçekleşen cinsel şiddet türüdür. Cinsel şiddet hukuksal bir problem olup günlük hayatta da fazla karşılaşılan durum haline gelmiştir. Cinsel saldırı ve şiddete maruz kalan kişilerde ciddi bir özgüven problemi yaşamasına, kendisini değersiz ve önemsiz biri olarak görmesine neden olmaktadır. Bu kişiler depresif bir ruh haline bürünüyor; hayattan tat alamıyor, içine kapanıyor, en ufak bir uyarandan korkuyor, ürküyor (Gülbahar, 2011: 5).

d. Ekonomik şiddet

Paranın, bir güç olarak ele alınarak karşıdaki kişiyi aşağılama ve cezalandırma aracı olarak aracı olarak kullanıldığı şiddet türüdür. Kişinin çalışma hürriyetinden yoksun bırakılması ve para kazanmasına izin verilmemesi, çalıştığı işte yükselmesine izin vermesi, çalışma hayatına kasten son verilmesi, para biriktirmesine izin verilmemesi ekonomik şiddetin bir boyutunu meydana getirirken; diğer boyutunda ise, kişiyi parasız bırakmak ya da çok küçük bir miktar para ile ev ihtiyaçlarını karşılamasını beklenilmesi, kişinin adına zorla kredi çektilmesi, kişinin zorla kefil yaptırılması gibi örnekler oluşturur. “ Ekonomik faktörün şiddet ilişkisindeki etkinliği iki yönlü olabilir: Ya kadın erkeğe bağımlıdır ya da mesleksi statü açısından erkekten üstündür”. Birinci durumda erkek, kadını kendi parasına bağımlı hale getirip bunu tehdit unsuru olarak görmezken ikinci durumda kadının

kendinden daha fazla para kazanarak karşısına çıkmasını bir tehdit unsuru olarak görmekte ve bunu ortadan kaldırmak içinde şiddete yönelmektedir (İçli, 1994: 45).

e. İş yerinde şiddet (Mobbing)

Kişiye baskı yapmak, zora koşmak, dışlamak, kişinin kendini değersiz hissetmesine sebep olmak, kişiyi iş ortamında küçük düşürmek, kişiyi iş başında aşağılamak ve itibarını sarsmak, kişinin işte kendini yetersiz olduğunu hissettirmek ya da işte yükselişinin önünü kesmek gibi yollarla bir kişiyi ya da bir grubu bıktırarak söz konusu işten ayrılmasını sağlamak amaçlayan tutum ve davranışların tamamını iş yeri şiddeti diye adlandırırız (Merecz, Drabek & Moscicka, 2009).

f. Siber şiddet

Günümüzde teknolojinin sunduğu imkânlarla artık şiddetin kesintisiz uygulanabileceği araçlar meydana gelmiştir. Bu durumla beraber yeni bir şiddet türü olarak teknoloji şiddetinin (siber şiddet) hayatımıza girmesine yol açmıştır. İnternet ve sosyal siteler aracılığıyla, bir fikre, bir değere, bir ırka saldırmak, kişi hakkında dedikodu çıkarmak, kişi hakkında ithamlarda bulunmak, kişinin mahremiyetini ortaya çıkarmak ya da bu davranışları yapmakla tehdit etmek siber şiddetin en yaygın örneklerindedir (Özmen, 2018: 958).

2.1.2. Şiddetin Nedenleri

Şiddetin neden ortaya çıktığını belirlemek için yapılan çalışmalarda şiddetin tek bir nedenle açıklanamayacağı görülmüştür. Şiddet, çok yönlü bir davranış olduğundan altında yatan nedenlere göre farklı biçimlerde sınıflandırılmaktadır. Bu nedenle psikolojik, ahlâki, siyasal, ekonomik ve hukuksal yönlerinden ele alınabilir (Kocacık, 2001: 19). Bunlardan yola çıkılarak şiddetin altında yatan nedenler şöyle sıralanabilir (Deveci, Karadağ& Yılmaz, 2008: 354) :

- İnsanın biyolojik yapısından kaynaklanan nedenler,
- Bireyin öğrenmesiyle ilgili nedenler,
- Kişinin şiddeti eğitim aracı olarak kullanmasından kaynaklanan nedenler,
- Toplumdan kaynaklanan nedenler,
- Kişilerin kendi arasındaki etkileşimden kaynaklanan nedenler

olarak sıralanabilir. Bir okuldaki öğrencilerin şiddet yönelmelerinin altında birden fazla neden yatmakla birlikte okuldaki öğrencilerin özellikleri, okulun öğrenci bakımından kalabalık olması, okulun yerleşim yeri gibi etkenler öğrencilerin şiddete karşı tutumlarını değiştirmektedir.

Çocukları şiddete yönelten nedenler şöyle Milli Eğitimin bildirisinde şöyle sıralanmaktadır (MEB, 2008: 7) :

1. Annenin doğum öncesinde sağlıklı bir süreç geçirmesi ve sonrasında sağlıklı koşullar altında doğum yapması bireyin sağlıklı doğmasına neden olmaktadır. Sağlıksız gerçekleşen doğumların öncesi ve sonrasındaki bu sorunlar, doğum da travmalara ve beyin hasarlarına neden olabilmektedir; bu kişilerin şiddete daha meyilli oldukları görülmüştür.
2. Çocuğun cinsiyeti, sayısı ve zamanlaması bakımından doğması istenmeyen çocuk olması, çocuğa yönelik şiddeti arttırdığını ve bu kişilerden ilerleyen zamanlarda kişilik olarak şiddete daha yatkın olduğu söylenebilir.
3. Ruhsal sağlık sorunları bulunan çocuklar şiddet olaylarına daha fazla karışırlar.
4. Okulda devamsızlığı olan bireylerin şiddet ortamlarında daha fazla bulunmasına ve şiddet içeren davranışlara daha fazla karışmasına, gençlerin bu şiddet ortamlarında bulunması ve şiddete maruz kalması şiddet davranışlarını daha fazla sergilemesine neden olmaktadır.
5. Gençler şiddetin olduğu yerlerde şiddet ile baş etmeyi bilememekte ve kendini şiddete başvurmadan sorunlarını çözmekte zorlandıkları görülmüştür.
6. Ailenin kültürel yapısının şiddete yönelik olması, şiddet davranışlarının görülme sıklığını etkilediği görülmektedir. Çocuk sayısının fazla olduğu ailelerde çocukların şiddet içeren davranışların; sayısı az olan ailelere göre şiddetin daha fazla olduğu görülmektedir.

Ayan (2006)'a göre şiddete neden olan etkenler incelendiğinde bazı etkenler ön plana çıkmaktadır. Yapılan araştırmalar sonucunda şiddeti tetikleyen önemli faktörler üç noktada toplanmaktadır. Bunlar aile ve çevre, eğitim seviyesi ve medyadır.

Şiddet olgusu Glasser'ın kontrol kuramına göre ele alındığında şiddetin kökeninde gereksinimlerin karşılanmaması yatar. Glasser'a göre tüm insanlar bazı temel ihtiyaçlar ile

güdülenirler. Bütün seçimler ve davranışlar bu ihtiyaçlara dayalıdır. Bu ihtiyaçlar kişinin yaşamını yürütmesi, güç elde etme, sevgi, ait olma, özgürlük ve eğlencedir. Bu ihtiyaçların karşılanmaması bireyi huzursuz eder ve öğrenmeye gelişmeye olan hevesini azaltır. Glasser okulda şiddet problemlerinin %95'inin gücü elde etmeye çalışan çocukların yanlış davranışından kaynaklandığını ileri sürmektedir (Pehlivan, 2008: 9).

Şiddetin neden sonuç ilişkisi içinde ifade edilmesinin çok zordur bu durum şiddetin çok yönlü bir kavram olmasından kaynaklanır. Bu nedenle, şiddetin nedenleri yerine şiddet riskini artıran etmenler olarak ifade edilmesinin daha uygundur (Buka & Earls, 1993:5). Şiddet türlerinin yanında şiddetin kaynağı olarak görülen etkenleri şöyle belirlenebilir (Şener & Özan, 2013: 9) :

- Bireysel ve kişilik eğilimleri,
- Okulun çevresi,
- Ailenin yapısı ve aile içi ilişkiler (ebeveynlerin yetersiz bir denetim uygulaması ve anne babanın tutarsız davranışlara sahip olmaları, aile içindeki şiddet tutumlarının olması),
- Arkadaş gruplarının olması (bireyin kendini akran gruplarına ispatlamaya çalışması),
- Silahların eskiden daha çok çabuk temin edilebilir olması,
- Alkol ve uyuşturucunun yaygın olarak kullanılması

Genel olarak uzmanlar şiddetin kaynağının üç farklı yerde aranması gerektiğini ileri sürmektedirler. Bunlardan ilki ailedir. Aile içi şiddete maruz kalan veya o ortamda bulunan çocuklarda şiddete yönelme daha fazladır. Bunlardan ikincisi çevredir. Yasalara uymamanın normal kabul olduğu bir çevrede yetişen çocukların yasalara uygun davranışlarından çok şiddete yönelmeleri kaçınılmazdır. Şiddetin üçüncü kaynağını olarak da medya gösterilebilir. Yasalara uymayanların kahraman olarak kabul gördüğü televizyon programlarının bulunması bireyin bu davranışları özümsemesine ve aynısını yapmasına neden olmaktadır (İpek, 2007: 45).

2.1.3. Şiddetin Toplumsal, Kültürel ve Psikolojik Yönleri

Şiddetin toplum tarafından nasıl karşılandığı, nasıl kabul gördüğü de önemlidir. Şiddet kabul gören bir toplumda şiddet meşru görülür. Hatta şiddetin bir yaşam biçimi olarak benimsenmesi sorun olarak görülmez ve sorun çözmenin bir aracı olarak onay görür. Kişinin kendini toplumdan yabancılaştırma, kişinin kendini boşa hissetmesi veya değersizleştiği duyguları ile beslenen toplumlar öfke kontrol eksikliğinden bu tür duygular aniden şiddete dönüşebilmektedir (Kocacık, 2010: 4).

Büyük değişime uğrayan ülkelerde meydana gelen, fakat daha da yapıcı ve yaratıcı amaçlara yönelmemiş olan sosyal enerji sonucunda, aşağıdaki şiddet türleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Ergil, 2001: 41):

1- *Bireyi kendisine karşı şiddet*: Günümüzde gittikçe artan intiharlar, kişinin alkol veya uyuşturucu bağımlılığı sıkça görülmektedir,

2- *Aile içi şiddet*: Bireyin çocuğunu veya eşini dövmesi eski ve yanlış bir gelenektir. Aile içi şiddet, ailede öğrenilen, kişinin öğrendiğini diğer girdiği sosyal ortam ve ilişkilerinde uyguladığı temel bir sosyalleşme aracı olarak görülür.

3- *Kan davası*: Geçmişten günümüze gelen “belirli diğerlerine” karşı duyulan kin ve nefret ile devam eden kültürel bir şiddet türüdür.

4- *Namus cinayetleri*: Geçmişten günümüze gelen kültürün bir parçası olarak kabul edilen, geleneği bozan aile bireye ve özellikle kadına karşı uygulanan bir şiddet türüdür.

5- *Trafik kazaları*: Kişinin mevcut kuralları çiğneyerek olması gerekenin dışında davranışlarda bulunduğu ve sonucunda ölümlerin gerçekleştiği davranışlardır.

6- Bazı erkeklik özelliklerinin abartılması ile ortaya çıkan şiddet türleri de vardır. Bu şiddet türleri kalıcı bir şiddet kültürünün oluşmasına, şiddetin gelişmesine neden olmaktadır.

Şiddetin temelinde bulunan saldırganlık değişik biçimlerde karşımıza çıkmaktadır. Saldırganlığın altında ne tür kişilik özelliklerinin, ne tür toplumdan ve çevreden kaynaklanan etkenlerin olduğunu incelemek oldukça zordur. Fakat insanların diğer davranışlarında olduğu gibi, saldırganlık davranışının altında da kişinin psikolojik ve toplumsal gelişiminin, nörolojik ve hormonal yapısının etkileşimiyle ortaya çıktığı bilinmektedir (Backman & Secord,1974: 473). Saldırganlık davranışının ortadan

kaldırılması için iletişim teknolojisindeki hızlı gelişmeler faydalanabiliriz (Aziz, 1994: 75).

2.1.4. Şiddet ve Çocuk Hakları

Şiddetten en çok etkilenen ve şiddete karşı en savunmasız olan hiç kuskusuz ki çocuklardır. Çocuklara uygulanan bu şiddet ve fiziksel cezalandırmaların kabul edilebilirliği toplumdan topluma değişmektedir. Türkiye’ de 1995 yılında imzalaması ile yürürlüğe giren Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi’nde, çocuklara, şiddetin olmadığı evlerde yaşama hakkını, çocuklara kendilerine adil ve saygılı davranılması hakkını, çocuklara karşı sevgi ile bakıp onları büyüten kişilerle büyütme hakkını, çocuğun eğitim görme hakkını, evde ve okulda güvende olma hakkını, tehlike ve istismardan korunma haklarını vermiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda şiddet uygulayanların %95’e yakını erkekler ve şiddete maruz kalanların %90’dan fazlası kadın ve çocuklardır (Deveci, Yılmaz & Karadağ, 2008: 353).

Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi, çocuk haklarını hakkında önemli bir sözleşmedir. Türkiye’ de bu sözleşmeyi 1990’da imzalamış ve bu sözleşme 1995’ te yürürlüğe sokmuştur. Bu sözleşmenin içeriğinde bedensel cezaya yönelik bir sözleşme olmamasına rağmen çocuk haklarına ve çocuğun fiziksel bütünlüğünün önemli olduğunu belirtmiştir (Çetin & Taşkın, 2015: 8). Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin 19. Maddesinde, çocuğun her türlü şiddetten ve istismardan korunması hakkına yer verilmiştir. Bu maddenin özelliklerinden biri de devletin çocukları fiziksel ya da ruhsal şiddete karşı korunması gerekliliğini savunmuştur. Bu bağlamda ÇHS 19. Madde de 3 temel unsuru vardır (Farmer & Stinson, 2009: 1050):

“1) Çocukların korunmasından sorumlu kişilerin kapsamı geniş tutulmuş anne ve babanın yanı sıra vasi, usta, öğretmen, vb. kişiler de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Bu kişilerden kaynaklanabilecek fiziksel veya duygusal şiddet, yaralama veya istismar, ihmal ya da ihmalkâr muamele, suiistimal, kötü muamele ve cinsel istismar gibi her tür kötü muamele eylemi de bu kapsam içerisinde değerlendirilmiştir.

2) Devletin yükümlülüğü tarif edilirken, çocuğun kötü muameleye karşı korunması yani bu tür muamelelere maruz kalmasının önlenmesi amacına vurgu yapılmıştır.

Devletler, bu amaç doğrultusunda gerekli yasal, idari, toplumsal ve eğitsel önlemleri almakla yükümlü kılınmıştır.

3) Devlet, önlemeye ek olarak, bu tür durumları tespit etme, yetkili makama havale etme, soruşturma, tedavi etme ve izleme için yöntem geliştirme ile yükümlü kılınmıştır. Bu yükümlülük, adli makamların işe el koymasında özel bir usulün izlenmesini sağlamayı ve aynı zamanda, bu süreçte çocuğa ve onun bakımını sağlayacak kişilere destek olacak sosyal programların oluşturulmasını da içermektedir.”

2.1.5. Ergenlik Döneminde Şiddet ve Çeteler

Gençler tarafından uygulanan şiddet, toplumda en sık karşılaştığımız şiddet türlerinden birisidir. Dolayısıyla, gençlerde şiddet eğiliminin farklı değişkenler tarafından incelenmesi ve buna yönelik çalışmalar yapılması önem kazanmıştır. Okulda meydana gelen şiddet sonucunda, okulun iklimi olumsuz etkilenir ve bunun sonucunda öğrencilerin öğrenme süreçlerine zarar görmektedir (Furlong & Morrison, 2000: 72).

Ergen bireylerin karşısına çıkan bireysel ve toplumsal engellenmeler ve bu engellenmelerin sonucunda oluşan eksiklik ve engellenmişlik duygusu şiddetin oluşmasında etkilidir. Ergenlik döneminde bu bireylerde şiddete yönelme duygusu daha fazla yaşandığı için okullarda şiddet olayları her geçen gün arttığı gözlenmektedir. Okulda, evde veya sokakta, şiddet sonucunda meydana gelen yaralanmalar, sakatlanmalar, fiziksel veya psikolojik kayıplar dikkate alındığında, ergenlerin şiddet sonucunda önemli derecede zarara uğradıkları görülmektedirler (Haskan, Yıldırım, 2012: 170).

Ergenlik döneminde kişiler akranları arasında güç ve ön planda olma duygusunu elde etmek için de şiddete başvururlar. Bazı araştırmalar ergenlerin şiddete yönelik davranışları üzerinde yalnızlığın bir etkisi olduğunu ve bu durumun erkek ergenlerde kızlara göre daha yaygın görüldüğünü ortaya koymaktadır. Ergenlikte yalnızlık ile şiddetin çift yönlü olarak birbirlerini etkilediği bilinen bir gerçektir. Ergenler, şiddet davranışlarından dolayı akranları tarafından kabul görmemesi de kişiyi yalnızlığa itilebilmekte ve yalnızlık duyguları ile başa edemediklerinde tekrardan şiddete başvurabildikleri görülmektedir (Avcı & Yıldırım, 2014: 159).

Ergenlerde karşılaşılan şiddetin en büyük kaynağı şiddete başvuran diğer ergenlerdir. Öğrenciler şiddetin bu kaynağından çok etkilendikleri gözlenmektedir. (Durmuş ve Gürcan, 2005). Ülkemizde ergenlerde görülen şiddet 15-16 yaşları arasında en yüksek seviyeyi bulmakta ve bu yaş grubunda büyük risk bulunmaktadır. Bor'a (2004) göre şiddet içeren ve anti sosyal davranışlar toplumun önemli bir sorunudur. Ergenlerde erken yaşlarda saldırganlık olasılığı, şiddet davranışlarına eğilimi ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenlerle ergenlerde şiddet eğilimine yönelik daha fazla çalışma yapılması önemlidir (Haskan & Yıldırım, 2012: 169).

Ergenlikte yoğun olarak yaşanan duygulardan öfke, kontrol altına alınmadığı takdirde çeşitli olumsuz yaşantılara yol açabilmektedir. Bu olumsuz yaşantılardan biride yalnızlıktır. Ergenler tarafından kontrol edilemeyen bu öfke, kendisi için büyük önem taşıyan arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde yoğun öfke patlamalarına neden olabilir ve bunun sonucunda arkadaşları tarafından dışlanabilirler (Johnson & Johnson, 1995'ten akt: Yıldırım & Avcı, 2014: 159)

2.1.6.Okul Kültürü İçinde Şiddet

Hayatın her yerinde farklı şiddet çeşitleri ile karşımıza çıkan şiddet okullarda da karşımıza çıkmaktadır. Okullarda meydana gelen bu şiddet olayları ülkemizde olduğu ve diğer ülkelerde de son yıllarda bir artış göstermektedir (Terzi, 2007: 73). Okulda ki şiddet fiziksel yaralamayı, psikolojik baskıyı ve karşıdaki kişinin malına zarar vermeyi vb. davranışları kapsamaktadır. Şiddetin bu kadar yaygın olması eğitimciler, öğrenciler, aileler ve ilgili diğer kurumları şiddetin kaynağını, şiddetin altında yatan nedenleri ve etkileri konusunda araştırmayı gerektirmiştir (Çubukçu & Dönmez, 2012: 93).

Okul çağındaki bireylerde ortaya çıkan bu saldırganlık ve şiddet sorunu, okullarda görevli yöneticileri, öğretmenleri ve psikolojik danışmanlarını, çocuk ve ergenin ruh sağlığı bakımında çalışan psikologları ve kanun koyucuları bu konuda problemleri önlemeye yönelik çabalar sergilemeye yönlendirmiştir. Okul çağındaki bireyler arasında, fiziksel şiddetin yanında, kişi ile alay etme ve kişiye gözdağı verme gibi zorbalıklarda meydana gelebilmektedir (Uzbaş, 2009: 92).

2.1.6.1. Okullarda Şiddet ile Okul Kültürü

Günümüzde hızla değişen ve gelişen dünyada çağa ayak uydurmak ve çağın gerisinde kalmamak için ülkeler eğitime önem vermektedir. Fakat eğitim kurumlarında ki kişisel farklılıklardan dolayı bir takım sorunlar ve bu sorunları sonucunda da çatışmalar ortaya çıkmaktadır. Bu ortamlarda, eğitimin amacına ulaşması ve toplumun değerlerine saygılı birer birey yetiştirmek, büyük orandan ortaya çıkan kırgınlık, korku ve güvensizlik sonucunda meydana gelen saldırganlık, zorbalık ve çatışmaların şiddete dönüşmesinin önüne geçilmesi için öğrencilerin karşılaştığı ve hatta uyguladıkları şiddetin nedenlerine inilmesi gerekir (Çubukçu & Dönmez, 2012: 93).

Okullarda karşımıza çıkan şiddet olayları sadece şiddeti uygulayan ve şiddete maruz kalan kişiyi ilgilendiren bir durum değildir. Bu durum okuldaki herkesi ilgilendiren, neden ve sonuçları bakımından birçok sebeple açıklanabilecek bir durumdur (Menifield, Rose, Homa & Cunningham, 2001). Okullarda karşılaştığımız en önemli problemlerin başında öğrencilerin okulda dışlanmışlık algısına sahip olmaları, öğrencilerin okul yönetiminde yeterli düzeyde söz sahibi olamamaları, öğretmen ve öğrencilerin değişik zorba davranışlara maruz kalmaları yer almaktadır (Çankaya, 2009: 97).

Okulda karşılaştığımız saldırganlık ve şiddet olaylarını konu alan çalışmaların önemli bir kısmını nicel araştırmalar oluşturmaktadır. Okullar öğrencilerin zamanlarının büyük bir kısmını geçirdiği ortamlar olup, aynı zamanda, diğer ruh sağlığı hizmetlerine ulaşma fırsatı olmayan öğrenciler için tek ruh sağlığı hizmeti sağlayan kurumlardır. Okul psikolojik danışmanları bu hizmete muhtaç durumdaki öğrencilerin sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyen tek ruh sağlığı personeli olarak hizmet sunmaktadır (Aviles, Anderson & Davila, 2006). Peters (2004), okullarda görev yapan rehber öğretmenlerin önemli bir kısmının okulda şiddet konusunda kendilerini gördükleri belirlenmiştir. Kendilerini oldukça yeterli ya da tamamen yetersiz hissedenden rehber öğretmen sayısı çok azdır (Uzbaş, 2009: 92).

Öğretmenler ve okul personeller, okulda öğrencilere uygun kaynaklardan ve uzmanlardan faydalanarak, risk altındaki çocuklarla çalışmalarını başlatabilirler. Bu şiddeti önleme girişimleri öğrencilerin gelişim dönemleri boyunca devam etmelidir. Bunun yanında okulların tek başına şiddeti önleme girişiminde bulunmamalı bu alanda yetişmiş uzmanlar, aileler, sosyal hizmet uzmanları ve güvenlik birimlerini içeren çeşitli

kaynaklarında desteğiyle okulda şiddet ve saldırganlığın önüne geçilmesinde önemlidir (Uysal, 2003: 133).

McCann, okulda görülen şiddet türlerini şöyle özetlemektedir (Koç, 2009: 59) :

- 1) *Sözel Şiddet*: Küfür ya da kötü söz, hakaret, lakap takma ve tahrik, (doğrudan kurbanı ya da dolaylı olarak üçüncü bir şahsa), intihar tehditleri ya da yorumları yazılı mesajlar, tehditler.
- 2) *Kendisine Karşı Fiziksel Şiddet*: İntihar ya da intihara teşebbüs etmek, kendisini sakatlamak (kesmek, zarar vermek) ya da kasıtlı olarak zarar vermek, kendini yaralamayla sonuçlanan risk davranışlarında bulunmak.
- 3) *Eşya ya da Nesnelere Karşı Fiziksel Şiddet*: Mobilya ya da eşyaları kırmak, yangın çıkarmak, eşyaları hızla çarpmak, başkalarına ait bir şeyi tahrip etmek.
- 4) *Başkalarına Karşı Fiziksel Şiddet*: Vurmak, itmek ya da fiziksel saldırı, diğer kişilerin yaralanmasına neden olmak.

2.1.6.2. Okullarda Meydana Gelen Şiddetin Nedenleri

Okullarda meydana gelen şiddet konusunda, ülkemizde çok eski çalışmaların varlığından bahsedilemez. Ülke olarak bu konuda araştırmaların başlangıç aşamasında olduğunu, bu araştırmaların problemi tanımlama ve çözümlenmeye yönelik ışık tutmaktan uzak olduğu belirtilmektedir (MEB, 2006).

Okullarla ilgili pek çok faktör çocukların suça bulaşmasına neden olmaktadır (Parladır, 2009: 32):

- Okulun negatif iklime sahip olması
- Müfredatın çocuklara uygun olmaması
- Kalabalık sınıf ortamı
- Eğitim öğretimin kalite sorunu
- Öğretmenin sınıf yönetimindeki yetersizliği
- Kişiye başarı için uygulanan baskıdan kaynaklı stresler,
- Çocuğa yönelik çalışma programının hazırlanmaması
- Öğretmen öğrenci ilişkilerinde öğretmenin baskın olması
- Öğretmenler uyguladığı fiziksel cezalar.

İlköğretim okullarında görevli öğretmenler şiddetin kaynağı olarak en çok aile içi şiddeti, ailenin eğitim düzeyini, parçalanmış aile, aile içindeki sevgisizliği, ailenin sosyo ekonomik yapısını göstermektedir. Ailenin tanınması şiddetin ailede olup olmadığı bilgisini bize verebilir. Ailenin okuryazarlık durumu, ailenin beraber yaşaması, özellikle annenin eğitim durumu, ailenin gelir durumu, ailenin ikamet ettiği yerin konumu, ailede yaşayan kişi sayısı öğrenilirse öğrenci daha iyi anlaşılabilir (Çubukçu & Dönmez, 2012: 93).

Şiddet konusunda yapılan son zamanlardaki bir araştırmada, okul psikolojik danışmanlarının “Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması Strateji ve Eylem Planı”na karşı ne düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda, okul rehber öğretmenlerini yaklaşık olarak % 32’sinin eylem planının uygulama boyutunu eksik bulduklarını, % 23’ünün uygulanan eylem planının amacına ulaşmadığını düşündüklerini, % 10’unun ise eylem planını olumlu ve amacına ulaşabilir olarak değerlendirmişlerdir. Bu çalışmalar göz önüne alındığında, öğrencilerin sağlıklı gelişimleri üzerinde önemli olumsuz etkilere neden olan şiddete yönelik ülkemizde yapılacak yeni çalışmalara gereksinim duyulduğu görülmüştür (Uzbaş, 2009: 95).

Bireyden Kaynaklı Nedenler

Birey, genel olarak insanların çekici ve arzu edilir bulunduğu nesnelere sahip değilse “yoksun” olarak tanımlanır. Bu nesnelere beklenen türde zevk alması engellenirse de bu beklentiyi gerçekleştiremez ve o zaman “engellenmiş” olarak tanımlanır. Bireyin karşılaştığı toplumsal ve bireysel engellemeler, bu engellemelerle baş edememe; bireyin yaşadığı yoksunluk ve engellenmişlik duygusu şiddetin nedeni olarak düşünülmektedir (Gözütok, Karacaoğlu & Er, 2007).

Şiddet ile ilgili bu başlıkta ele alınabilecek değişkenler şu şekilde belirtilebilir (Kızmaz, 2006: 52) :

- 1) Bireyin anti-sosyal davranışlarının var olması,
- 2) Bireyin düşük zekâya sahip olması,
- 3) Bireydeki dikkat bozukluğu,
- 4) Bireyin öğrenme zorluğu,
- 5) Bireyin psiko-motor gelişiminin yetersiz olması,

- 6) Bireyin karşılaştığı doğum öncesi ve sonrası olumsuzluklar,
- 7) Bireyin sahip olduğu bazı anormallikler

Farrington (1998) ve Hawkins (1998) de yaptıkları araştırmalarında, çocukluk döneminde şiddet davranışını sergileyen kişilerin, erişkin dönemlerinde bu şiddeti gerçekleştirme olasılığını yüksek görmüşlerdir. Genel olarak çocukluk döneminin başında ortaya çıkan anti-sosyal davranışlar ilerleyen yaşlardaki şiddetin ön habercisi olduğu söylenebilir (Cairns vd. ; 1989, akt; Kızmaz, 2006: 53).

Aileden Kaynaklı Nedenler

Öğrencilerdeki şiddetin anlaşılmasında önemli faktörlerden biri de aile yapılarıdır. Okullarda meydana gelen şiddet davranışlarının temeli, ergenlerin çocukluk dönemlerinde aile içerisindeki karşılaştığı şiddete kadar gitmektedir. Çocuğun okul öncesi dönemde, aile içindeki şiddeti görmesi veya şiddete maruz kalması ilerleyen zamanda birey için ciddi riskler oluşturmaktadır (Kızmaz, 2006: 52).

Şiddet ile ilgili bu başlıkta ele alınabilecek değişkenler şu şekilde belirtilebilir (Buka & Earls, 1993: 7) :

- 1) Kişiy ebeveynlerini denetiminin ve gözetiminin yetersiz olması,
- 2) Bireylerin sosyalleşmelerinde ailenin katılımının yetersiz olması,
- 3) Aile disiplininin yetersiz olması,
- 4) Ailenin çocuğa kötü muamelede bulunması,
- 5) Aile içerisinde eşler arasındaki evlilik ilişkilerinin zayıf olması, anne babanın boşanması gibi faktörler gelmektedir.

Şiddete başvuran bireylerin, şiddete başvurmeyen bireylere oranla aile içi şiddete daha az karşılaştığı söylenebilir. Thornberry bir çalışmasında, aile içindeki şiddetin artması ile çocuğun günlük hayatta şiddete eğilimli olma olasılığı da arttığını belirtmiştir. Bu çerçevede, çocuğun evde şiddete maruz kalmasının çocuğun bu davranışın aynısını okulda da sergileyeceği olasılığını artırır. Konu ile ilgili yapılmış araştırmaların sonuçlarında, çocukluk döneminde fiziksel şiddet uygulanan kişilerin, şiddete daha çok eğilim olduğunu ve yaşamının kalan kısmında şiddet davranışlarını sergileyecekleri sonucunu çıkartmamızı sağlamaktadır (Flannery vd. , 1997: Akt. Kızmaz,2006: 52).

Toplumdan Kaynaklı Nedenler

Okul şiddeti ile ilgili toplumdan kaynaklanan faktörler başlığı altında ele alınan faktörler ise şu şekildedir (MEB, 2008: 3) :

- 1) Toplumda silahların kullanılması,
- 2) Toplumda uyuşturucunun kolay temin edilmesi,
- 3) Toplumda şiddetin yaygın olması,
- 4) Kişinin suçlu arkadaşlarının çok olması,
- 5) Kitle iletişim araçlarının toplum üzerindeki etkileri,
- 6) Toplumun ekonomik olarak yoksun olması,
- 7) Toplum tarafından şiddet davranışının sıradan ve normal olarak görülmesini sağlayan bir kültürel yapının varlığı.

Ögel ve arkadaşlarının yapmış olduğu bir araştırma sonucunda (2005), hayatında en az bir kez bıçak, çakı gibi kesici aletleri taşıyanların oranı, % 22,6 olarak saptanmıştır. Bu oran, yaklaşık olarak her dört öğrenciden birinin hayatında kesici bir alet taşıdığını ortaya çıkarmaktadır (Ögel vd., 2005: 86).

Öğrencilerin yaşadığı ve gittiği okulların bulunduğu çevrede, şiddetin yaygın olması, okulda şiddet olaylarını körükleyen nedenlerdedir. Bir anlamda, şiddetin yaygın olduğu toplumlarda, şiddeti sıradanlaştırmaktadır. Bu durum, şiddeti meşrulaştırmış ve normal bir davranış hareket olarak görülmesine neden olacaktır (Kızmaz, 2006: 53).

Okuldan Kaynaklı Nedenler

Okul şiddeti ile ilgili okuldan kaynaklanan faktörler başlığı altında ele alınan faktörler ise şu şekildedir (MEB, 2008: 3) :

- 1) Kişinin okula bağımlı olmaması,
- 2) Okulun koşulları, ortamı ve iklimi,
- 3) Kişinin bir çeteye dâhil olma isteği,

Hirschi (1969), 4000 lise öğrencisi üzerindeki çalışmasında, öğrencilerin okula olan bağlılığının zayıflamasıyla öğrencilerin suç işleme oranlarının arttığını belirtmiştir. Daha sonra yapılan birçok araştırma da Hirschi'nin bu araştırmasını desteklemiştir. Etkili ve güvenli okulların ortak özellikleri içerisinde; yöneticilerin öğrenci sorunlarına ilgili

olduğu, aile ile okul yönetiminin işbirliğinin olduğu, öğrencilerin okul etkinliklerine katıldığı ve okulun fiziki yapısının güvenli olması gerekir (Hernandez & Seem, 2004: 258).

Okul iklimi ile sınıf ikliminin suç ve şiddet davranışı üzerindeki etkisini incelediği başka bir araştırmada; okul ikliminin sınıf iklimine göre suç ve şiddet davranışı üzerinde az etkisi olduğu görülmüştür (Sprott, 2004: 559). Çete yapılanmasının olduğu bir okulun güvenli okul statüsünde kabul edilmesi çok zordur. Problemlili öğrencilerin kendi aralarında oluşturdukları çete ve çeteye benzer yapılar, okul ortamında şiddetin yaygınlaşmasına neden olmaktadır (Kızmaz, 2006: 53).Şiddetin yukarıda belirtilmiş etmenlerden herhangi biriyle neden-sonuç ilişkisini kanıtlayan bir çalışma henüz bulunmamasına rağmen bu etmenlerin bir araya gelmesi durumunda şiddetin ortaya çıkma ihtimalinin arttığı gözlenmektedir (Debarbieux, 2009: 65).

2.1.6.3. Okullarda Şiddet Algısı

Ülkemizde, son zamanlarda şiddetin artması ile okuldaki şiddet olgusu giderek kaygı veren bir düzeye gelmiştir. Şiddet konusunda, neyin şiddet sayılıp neyin şiddet sayılmayacağı yani “şiddet algısı” önemlidir. Aynı tutum ve davranış, kişilik tipleri bakımından farklı algılanabilmektedir. Buna bağlı olarak hangi davranışın şiddet olarak kabul edildiği, bireylerin kültürel yapısına, değer yargılarına, inanç yapısına ve kişilik özelliklerine göre farklılık gösterdiği görülmektedir (MEB, 2008: 9).

Okullarda yaşanan şiddete yönelik öğretmen ve öğrenci algılarının eğitimin kalitesini önemli ölçüde etkilemektedir (Ricketts, 2007: 46). Bu bağlamda öğretmen ve öğrencilerin şiddete karşı algılarının bilinmesi, günümüzde git gide artan şiddet olaylarının önüne geçilebilmesi ve eğitim açısından alınabilecek önlemler bakımından önemlidir. Şiddet olgusu bireyin psikolojik sağlık durumunu olumsuz yönde etkileyen, onu üzen, bireyin kendisini baskı ve tehdit altında hissetmesine neden olan her tür tutum ve davranış psikolojik anlamda şiddet olarak algılanmaktadır. Bireyin ahlaki değerlerine karşı yöneltilmiş ve kişinin ahlaki yaşam tarzını tehdit eden her tür tutum ve davranış ise ahlaki şiddet olarak değerlendirilmektedir. Bireyin haklarına ulaşmasını yasa yoluyla engellemek veya yasayı evrensel hukuk kurallarına aykırı olarak bireyin aleyhine yorumlamak ise yasal şiddettir. Ekonomik faaliyetlerin yasa yoluyla engellenmesi ve kişinin başkalarına sağlanan ekonomik destekten mahrum bırakılması ise ekonomik şiddet olarak kabul edilmektedir (Özan & Şener, 2013: 9).

Öğretmenlerin Şiddet Algısı

Özan ve Şener'in (2013)'te yaptığı araştırmasında öğretmenler şiddeti acı vermek, acizlik, bağımlılık, baskı, cehalet, doğal afet, faydasızlık, hastalık, hayata küstürmek, ilaç, insanlık dışı, iz bırakma, kıvılcım, kontrolsüz güç, korku, tepki, uyarı, yok etmek olmak üzere olumsuz tema olarak değerlendirmişlerdir. Öğretmenlerin genel olarak şiddeti olumsuz metaforlarla değerlendirmişlerdir.

Öğrencilerin Şiddet Algısı

Özan ve Şener'in (2013)'te yaptığı araştırmada öğrenciler şiddeti acı vermek, acizlik, bağımlılık, baskı, cehalet, ceza, doğal afet, duygu, eşya, faydasızlık, hastalık, hayata küsmek, insanlık dışı, iz bırakmak, kıvılcım, kontrolsüz güç, kötülük, yetersizlik, yok etmek gibi olumsuz metaforlarla değerlendirmiştir. Şiddet konusunda öğrencilerin büyük bir çoğunluğu şiddeti olumsuz metaforlarla değerlendirirken, olumlu metafor üreten öğrencilerin sayısının az olduğu görülmüştür. "İlköğretim Öğrencilerinin Şiddet Algıları" isimli çalışmada öğrencilerin şiddeti kavga etmek, kötü davranmak, dövmek, incitmek, bağırarak biçimlerinde tanımlamışlardır.

2.1.6.4. Okularda Yaşanan Şiddet Olaylarının Düzeyi

Okul içi şiddet son yıllarda giderek artış gösterdiği görülmektedir. Medyada yer alan ve Milli Eğitim Bakanlığı tarafından doğrulanan bilgilere göre ülkemizde 2006 yılının ilk 5 ayında okullarda çıkan olaylarda; 14 öğrenci ölmüş, 104 öğrenci ile 3 öğretmen yaralanmıştır (MEB, 2006: 10).

Ülkemizde okuldaki şiddette bir artışın olup olmadığını ortaya koyacak resmi rakamlara dair uzun süreli istatistiksel verilere sahip olunmaması şiddet düzeyinin yıllara bağlı değişimini ortaya koymayı engellemektedir. Görülen şiddet türleri ele alındığında, resmi kayıtlara göre okullarda % 33.9 oranıyla, en çok fiziksel şiddet olayları gözlenmiştir. Şiddeti, % 19.5 ile zorbalık, tehdit ve sataşma izlerken, mala zarar verme % 9, silah ve kesici alet taşıma % 7.0, madde kullanımı % 4.5, cinsel taciz ise % 3 oranında bu tabloda yer almıştır. Olayların sayısal dağılımına bakıldığında, 814 fiziksel zarar ve şiddet olayı, 491 zorbalık, tehdit, sataşma olayı, 323 dedikodu ve isim takma olayı, 234 eşyaya zarar verme olayı, 196 silah ve kesici alet taşıma olayı, 184 hırsızlık ve gasp olayı, 84 alkol ve uyuşturucu hap kullanma olayı, 65 cinsel taciz olayı, 47 ateşli, kesici ve delici silahla

yaralama olayının gerçekleştiği görülmüştür (Bağımsız Eğitimciler Derneği Sendikası, 2007'den akt: Pehlivan, 2008: 8).

İlköğretim kurumlarındaki okul yöneticileri sözel şiddet çeşidi olarak laf atma, alay etme, lakap takma, küfür etme, iftira atma, tehdit etme, dedikodu yapma gibi davranışların öğrenciler arasında daha sık görüldüğünü belirtmişlerdir. Bunların yanında öğrencilerin bedensel nitelikteki şiddet türleri içinde itme, tekme atma, tokat atma, saç çekme, kulak çekme, kaba şaka gibi şiddet türlerini öğrenciler arasında daha sık görüldüğünü belirtmişlerdir. Bu şiddet türlerini duygusal ve cinsel şiddet türlerinin davranışları izlemektedir. İlköğretimde okul yöneticileri öğrenciler arasında en az karşılaştığı şiddet türünün olarak da kurumsal şiddeti düşünmüşler (Çubukçu & Dönmez, 2012: 61).

Yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; 1992'de öğrencilerin en çok karşısına çıkan bedensel cezalandırma çeşidi tokat atma olarak görülürken, günümüzde bu tür şiddetin yerini daha çok kulak çekmenin aldığı, öğrencilerin bedensel cezaya maruz kalma sıklığı eskiye göre fazla arttığı saptanmıştır. İlköğretim kurumlarındaki okul yöneticilerinin okulda öğrenciler arasında görülen şiddet davranışlarına ilişkin, veriler değerlendirildiğinde sözel şiddetin bedensel şiddete göre daha baskın olduğu görülmüştür (Gözütok, Er & Karacaoğlu, 2006: 61).

2.1.7. Şiddetin Çocuk Hali; Akran Zorbalığı

Şiddet olaylarının en önemlisi öğrenciler arasında gerçekleşmektedir. Okulların temel işlevlerinden biri öğrencilere istenmeyen davranışlardan arındırılmış güvenli bir çevre sunmaktır. Okullar ve çevresinde güvenliğin etkinliklerle sağlanması ve öğrencilerin olumlu bir okul ikliminde kendilerini fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan özgür hissetmeleri, eğitim etkinliklerinin sürdürülebilmesinin ön koşullarından biridir.

Zorbalık ile ilişkisi birçok araştırmada ortaya konulan önemli bir değişken de temel ihtiyaçlardır. Glasser'a (1985) göre bütün insanların aynı psikolojik ve fizyolojik ihtiyaçları olduğunu kabul etmektedir. Glasser' e göre yeni doğan Çinli bir bebek neye ihtiyaç duyuyorsa İsveçli bir kral da aynı şeye ihtiyaç duyar. Davranışlar genetik olarak insanda bulunan beş temel ihtiyacı karşılamaya yöneliktir. Bu ihtiyaçlar; hayatta kalma, ait olma, güç, özgürlük ve eğlenmedir (Çalık ve diğerleri, 2009: 559).

Zorbalık okulun iklimini olumsuz olarak etkiler ve okulda öğrenmenin niteliğini düşürür. Öğrenciler güvende hissetmedikleri zaman öğrenemezler ve öğrenci güvenliği öğretmenlerin katılımı ve sorumluluğu olmadan gerçekleşemez. Ancak ne yazık ki zorbalığı azaltmayla ilgili etkili programların geliştirilmesi ve uygulanmasıyla ilgili en büyük direnç öğretmenlerden gelmektedir. Her zorbalık karşıtı programın yaşamsal noktası öğretmenlerin zorbalığı anlaması ve etkin biçimde müdahale etmesidir (Kartal & Bilgin, 2009: 554).

Okulda şiddetle karşılaşan bireyler, kendilerine ve okul ortamına ilişkin güvenlerini yitirmekte, okula karşı yabancılaşmakta, akademik yöndeki ilgilerini kaybetmekte ve akademik başarısızlıklarla karşılaşmaktadırlar.(Janosz ve ark. , 2008'den akt: Türküm, 2011: 116). Zorbalığa maruz kalan öğrencilerde devamsızlık sorunu ortaya çıkmakta, başarılarında ve özsayıgılarında zamanla düşüşler görülmektedir (Pişkin, 2002: 552).

Okulda meydana gelen bu şiddet sonucunda çatışma çözme yöntemleri ile olaylar yatıştırılmaya çalışılır. Arabuluculuk çatışma çözenin bir biçimidir ve arabulucu adını alan yansız bir üçüncü tarafın iki ya da daha çok tarafa, çatışmalarını herkesin en üst düzeyde kazanacağı bütünleyici bir sona götürecek olan oylaşım aşamasına ulaşmalarına yardım ettiği yapılandırılmış bir süreçtir (Bilgin, 2008: 52).

Herris ve Petrie (2003)'e ye göre zorbalık davranışı iki farklı şekilde ortaya çıkmaktadır (Tatlılıoğlu, 2016: 217) :

- *Doğrudan Zorbalık:* Kişiyle alay edilmesi, sataşmak, lakap takmak, kişiyi haksızca eleştirmek, tehdit, terbiyesiz işaretler, tehditkâr bakışlar, vurmak, silahla kişiyi tehdit etmek, başkasının malını çalmak ya da saklamak vb.
- *Dolaylı Zorbalık:* Başkalarının kişiyle alay etmesi ya da kişiye sataşması konusunda etkilemek, başkalarının kişiyi aşağılayıcı isimler takması konusunda etkilemek, başkasının kişiyi haksızca eleştirmesi konusunda, birisine fiziksel olarak zarar vermesini sağlamak, kişiyi isteyerek grup dışı bırakmak.

2.1.8. Aile İçi Şiddet İle Okuldaki Şiddet İlişkisi

Aile içi şiddet, toplumsal bir meseledir. Bu meselede şiddetin doğrudan neden olduğu sağlık sorunlarının yanında şiddetin tehdidi ile karşılaşan bireylerde de çeşitli sağlık sorunları oluşmaktadır (Batlaş, 2000: 63). Aile içi şiddet; kendini aile olarak tanımlamış bir grup içerisinde zorlamak, aşağılamak, cezalandırmak, güç göstermek, öfke, gerginlik boşaltmak amacıyla bir bireyden diğerine yöneltilen şiddet türüdür. Genellikle şiddet aile içinde en güçlü olanın en zayıf olana karşı işlediği suçtur (Köse & Beşer, 2006: 114).

Şiddet üzerine yapılan araştırmalarda, aile içerisinde şiddete maruz bireylerin aynı şiddeti uygulama olasılığı yüksektir. Erkek tarafından şiddete maruz kalan zayıf ve mağdur kadın, aynı şiddeti çocuklarına karşı kullanmaktadır. Bu kadınlar topluma karşı daha saldırgandır. Çocukluk yıllarında şiddete maruz kalan bu çocuklar ilerleyen zamanlarda ebeveyn olduklarında kendileri de şiddeti uygulamaktadırlar (Aktaş, 2006: 60).

2.1.8.1. Aile İçi Şiddet ile Sosyal Öğrenme Arasındaki İlişki

Sosyal Öğrenme Teorisi, aile içi şiddeti açıklamak için başvurulan en önemli teorilerden biridir. Sosyal Öğrenme Teorisine göre aile içi şiddet olaylarını açıklamaya çalışan akademisyenler, aile içi şiddet olaylarının da diğer davranışlar gibi yaşanarak ve gözlemlenerek öğrenilen ve nesilden nesile aktarılarak tekrar eden bir davranış olduğunu iddia etmektedirler. Öğrenme bir süreçtir ve bu süreç içerisinde kişiler, belirli bir davranışa yönelik olumlu veya olumsuz tanımlamaları, gerekçeleri ve motifleri de öğrenirler (Özgentürk, Karğın & Baltacı, 2012: 61).

Anne ve baba arasında yaşanan şiddete maruz kalan çocuğun kolaylıkla anneye tekrarlayan bir şekilde şiddet uygulayan 'saldırgan' babayla özdeşleştiğini ifade etmektedir. Buna göre çocuk, her ne kadar babasını olumlu görerek özdeşim kurma eğiliminde olsa da onu öfke ve korku kaynağı olarak görmeye başlayacak, sorunların ancak öfke ve saldırganlık yoluyla çözülebileceğini dolaylı yoldan öğrenecektir (Page & İnce, 2008: 84).

2.1.9. Okulda Suç Ve Şiddetin Önlenmesi

Dünyada ve ülkemizde yüksek oranda meydana gelmeye başlayan, gençler arasındaki şiddet olayları artık okullarda da önemli bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. Birçok genç, çatışmayı çözmede en etkili yol olarak şiddeti görmektedir. Şiddet konusunda yapılan araştırmalar da görülüyor ki şiddet ve saldırganlık davranışları yaşamın erken dönemlerinde öğrenilmektedir (Uysal, 2003: 27).

Okullardaki şiddet olaylarına yönelik öğretmen ve öğrenci algılarının eğitimi şiddeti önemli ölçüde etkilemektedir. Bu açıdan bakıldığında öğretmen ve öğrencilerin şiddete ilişkin algılarının bilinmesi, günümüzde git gide artan şiddet olaylarının önüne geçilebilmesi ve eğitsel önlemlerin alınabilmesi bakımından önemlidir (Şener & Özan, 2013: 9).

İlköğretim kurumlarında öğrencilerin şiddetten korunması için, öğrencileri şiddet çeşitleri konusunda bilgilendirmek, okullarda, sosyal ve kültürel etkinlikleri arttırmak, sportif etkinlikler düzenlemek ve sosyal kulüp çalışmalarını düzenlemek gerekir. Ergenlerde görülen şiddetin altındaki nedenleri belirlemek, şiddetin önüne geçmek ve şiddet ile başa çıkmak için, milli eğitim müdürlüğü, okullar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, aileler işbirliği içinde olmalı ve önleyici eğitim programları geliştirmelidir (Çubukçu & Dönmez, 2012: 93).

Televizyon ilk çocukluk döneminden başlayarak bireyler için önemli bir modeldir; çocuklar kendine dizi kahramanlarını örnek alır ve bu kahramanların hareketlerini günlük yaşam ve oyunlarına yansıtırlar. Eğitim-Sen'in (2005) bir araştırmasında, ilköğretim öğrencilerinin en çok tercih ettiği dizilerin mafya dizileri olduğunu belirtmiştir. Okuldaki şiddet olaylarının önüne geçebilmek için okul-aile işbirliği içinde olmalı, bu işbirliğinde okul yönetimi, öğretmenler ve aileler çocuklar için çeşitli çalışmalar yapmalıdır. Aile, okul ve çocuk arasındaki bu çalışmalar ve etkinlikler arttıkça şiddetin azalacağı görülecektir (Deveci, Karadağ & Yılmaz, 2008: 364).

Eğitim süreci içerisinde yapılan çalışmalar çocuklarda görülen şiddetin eğilimini azaltabilmektedir. Örneğin, Norveç'te 1991'de okullarda şiddeti azaltmayı hedefleyen bir çalışmada yöneticiler, öğretmenler ve veliler birlikte çalışarak iki yıl içinde okullardaki şiddet, okuldan kaçma, hırsızlık ve okul eşyalarına zarar verme olaylarını % 50 oranında

azalmışlardır (Hatunoğlu & Hatunoğlu, 2002: 109). Öğrencilerin, örgün eğitim kurumlarında farklılıklarına göre doğru yönetme becerisi kazanabilirlerse; uzun dönemde toplumsal bütünleşme ve barışa önemli katkılar yapabileceklerdir (Balcı, 2013: 49).

Şiddeti oluşturan nedenleri ortadan kaldırmadıkça şiddeti yok edemeyiz ki okulun tek başına daha önce bahsedilen çoklu nedenleri ortadan kaldırması söz konusu değildir, ancak ortaya çıkmasını engelleyebilir ya da en azından azaltabilir. Ancak okul yönetimleri, genellikle olaylar meydana geldikten sonra önlem almaktadır. Bu da genellikle olaylara karışan öğrencilerin okuldan uzaklaştırılması ya da atılması şeklindedir. Bu çözüm daha fazla öğrencinin bu kişilerden zarar görmesini sağlamakla beraber kalıcı bir çözüm değildir. Dolayısıyla çözüm daha olaylar meydana gelmeden yapılmalıdır (Konter, Maricle, 2002'den akt: Pehlivan, 2008: 3).

2.1.9.1. Şiddetin Önlenmesinde Strateji ve Metotlar

Dünyada üzerinde genel olarak okullarda görülen şiddet olayları giderek artmaktadır. (Gözütok, 2008:6). Ülkemizde de neredeyse her gün yazılı, görsel ve sosyal medyada okulda ki şiddet olaylarıyla ilgili haberler çıkmaktadır. Alınan bütün önlemlere karşın ülkemiz okullarında şiddetin tırmandığını araştırmacılarca da ifade edilmektedir. Buda okulda şiddetin Türkiye'de giderek sosyolojik bir problem haline geldiğini göstermektedir. Okullardaki şiddete neden olan etkenleri anlamak ve şiddeti önlemek için bize yardımcı olacak kurum ve kuruluşlar bulunmalı ve onlarla sistemli, planlı bir rehberlik hizmeti sonucunda şiddete karşı bilinç yükseltme faaliyetleri yapılmalıdır (Arslan, 2015: 1).

Okulda suç ve şiddet olaylarının önlenmesi ve çatışmaların çözümünde okul yöneticileri, toplum üyeleri ve ailelerin önemli bir rolü olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Fakat burada en önemli rol öğretmenlere düşmektedir. Çünkü öğretmen okulda çocukla doğrudan en çok iletişim kuran ve onu en iyi tanıyan kişidir. Öğretmenlerin görüşleri, eğitim düzeyleri suç ve şiddet önleme konusunda özellikle sınıflarda ortaya çıkan anti-sosyal davranışların teşhis ve tedavisinde önemlidir (Erçetin, 2006: 73).

Okuldaki şiddet ile mücadelenin yollarından biri de okullardaki şiddeti engellemeye yönelik bazı projelerin oluşturulmasıdır. Bu davranışların en önemli nedenleri arasında özellikle öfkeyi kontrolünün olmaması, problemleri çözebilme becerisinin eksik olması ve duygudaşlık duygusunun zayıflığı gelmektedir. Buradan yola çıkarak okullardaki şiddet

davranışlarını azaltma ve önüne geçmek için, öfke kontrolü, problem ve çatışma çözme becerilerinin geliştirilmesine yönelik programlar yapılmalıdır (Kızmaz, 2006: 64).

Okullardaki şiddete neden olan faktörlerin belirlenmesi şiddeti azaltmak ya da var olan şiddeti ortadan kaldırmak için önemlidir. Şiddet tek faktörün neden olduğu bir eylem değildir. Şiddeti oluşturan ve meydana gelmesine neden olan faktörlerin çeşitliliği okullarda alınacak önlemlerin de farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu önlemleri kısa dönemli ve uzun dönemli stratejiler olmak üzere iki grupta toplanabilir. Kısa dönemli stratejiler çevresel düzenlemeler ve okul-yönetim temelli stratejiler iken; uzun dönemli stratejiler eğitim ve program temelli stratejiler ile okul sonrası alternatif etkinliklerdir (Yavuzer, 2011: 51).

2.1.10. Avrupa Ülkelerinde Okullarda Şiddet Ve Şiddetin Önlenmesine İlişkin Modeller

Günlük yaşamın her yerinde karşılaştığımız çocuk yaştaki bireylere uygulanan şiddet dünyanın her yerinde karşımıza ve geleceği tehdit eden önemli bir sorundur. Kanada, Çin, Malta, İngiltere, Rusya Federasyonu gibi ülkelerde okulda ve evde çocuklara uygulanan bedensel cezanın yasaklanmasına rağmen, okullarda halen bu bedensel cezalar bu yerlerde hala uygulanmaktadır. Amerika'nın genelinde bedensel ceza uygulaması yasak olmasına rağmen bazı eyaletlerinde (Indiana, Arkansas, Iowa, Kansas) ise bedensel ceza okullarda yasaldır (Çetin & Taşkın, 2014: 9) .

Avrupa'da araştırma konusu olarak okulda şiddetin çok belirgin bir tarihi vardır. Bu tarih siyasilerin temposuna, Avrupa Komisyonu'nun ve belli ölçülerde Avrupa Parlamentosu'na çağrılmalarına bağlıdır. Şüphesiz doksanlı yılların sonunda Avrupa Komisyonu konuyu ele almadan önce ulusal ya da uluslararası düzeyde önemli araştırmalar yapılmıştı. Bu alanda toplanan resmi raporlar ve doğrudan 'okulda şiddet' e eğilen araştırmalarla zaten oluşturulmuştu. Bununla birlikte Avrupa kurumları kendilerine önemli finansman olanakları sağlayarak araştırmaların genişlemesinde ve alanın oluşmasında önemli rol oynayacaktır (Debarbeux, 2009: 70).

1997 yılında Avrupa komisyonu tarafından belirlenen Okullarda Şiddete karşı bir teşebbüs kurulmuştur. Bu teşebbüs, Avrupa Birliğini oluşturan 15 Ülkenin yöneticilerinden oluşan bir yapıydı. Bu iki yıllık proje, ülkelerin kendi içinde projeler geliştirmesine

yardımcı olduğu gibi, var olan projeler hakkında bilgi toplamak içinde finanse edildi. Bu proje, okul ve aile, öğrenciler, öğretmenler ve idarecileri kapsayan birleştirilmiş eylem ve anti sosyal davranışların geliştirilmesi ile üç boyutlu bir yaklaşımı önermiştir (Shaw, 2006: 29).

1997 yılında Utrecht-Holanda da Daha Güvenli Okullar üzerine bir konferans verildi ve 1998 yılında Londra'da Okulda Şiddetle Mücadeleye Karşı Girişimler üzerine bir Avrupa Konferansı verildi. Geçen on yılda, okullardaki zorbalık olaylarını başarılı bir biçimde azaltan Norveç projelerinden esinlenilerek, zorbalığın önlenmesi girişimlerin başlıca ilgi alanı olmuştur. Finlandiya, İsviçre ve Holanda, İngiltere ve Galler ülkesi zorbalığın önlenmesinde öğrenci ve ailelerin katılımının artmasını amaçlayan Güvenli ve Koruyucu Okul isimli bir işbirliği planlamaktadırlar. Almanya'da hem şehirlerde hem de kırsal alanlardaki okullarda meydana gelen suç, ırkçılık ve şiddet problemlerine karşı birçok okul şiddet projeleri geliştirmiştir (Parladır, 2009: 49).

1.Hollanda

Hükümet okul güvenliğini arttırmak için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. 1994-1999 yılları arasında, sosyal yeterliliği geliştirmek, olaylarla mücadele etmek ve okul güvenliğini sağlamak için okulları teşvik amacıyla bir 'Okulda Güvenlik' kampanyası yürütülmüştür. 1998 yılında Eğitim, Kültür ve Bilim Bakanı tarafından başka bir okulda emniyet ve güvenlik kampanyası başlatıldı. Bu proje okulların küçük ve ciddi suç problemleriyle mücadele etmesini, yerel gençlik hizmet birimleriyle polisin ortaklık kurmalarını desteklemiştir. Hollanda da çocuk suçlarını ve zorbalığı önlemek için öğretmenlere yönelik üç yıllık müfredat programı geliştirilmiştir. Her okuldan kurslara iki öğretmen gönderilmesi istenmiştir. Onlar diğer öğretmenlere eğitimleri kadar analizler, okullarındaki eylem planlarının değerlendirilmesi ve geliştirilmesinden sorumlu olacaklardır. Bu program aşağıda sıralanmıştır (Shaw, 2006: 29) :

- Okulun problemlerinin, gücünün ve zayıflığının analizleri.
- İstenilen değerleri geliştirmek için okul nasıl bir katkı sağlayabilir sorusunun araştırılması
- Okulda eğitim iklimi ve özellikler
- Okuldan tekrar kaçma, okulu terk etme, zorbalık konularında okulun rolü

- Sınıf öğretmeni becerileri
- Özel öğretim becerileri-kendine saygı, davranışsal seçenekler
- Diğer toplum gençlik temsilcileri ile bütünleşme programı
- Bir eylem ve değerlendirme planı geliştirme

2.İngiltere

İngiltere’de son yıllarda, öğretmenlere göre okullardaki şiddet eğilimi ve saldırgan davranışların daha kötüye gittiği yönündedir. Bu saptamanın gerçekten olup bitenleri doğru yansıtıp yansımadığını belirlemek, zamanla değişen davranış normları kadar, farklı okullarda bulunan farklı okul kültürleri gibi sebepler yüzünden zordur (Hayden, 2003: 627).

Yıkıcı ve şiddete dayalı okul davranışlarına yönelik yapılan çalışmalar İngiltere ve Galler ülkelerinde uzun bir geçmişe sahiptir. Bu çalışmalarda okul güvenliğinden çok okulu terk etme ve çocuk suçları ile bağlantılı konularla ilgiliydi. İngiltere de okullarda şiddetle ilgili uygulanan bazı projeler aşağıda sıralanmıştır (Shaw, 2006: 31):

- İlkokulda okuyan çocuklarda problem davranışları değiştirmek için Rehberler kullanmak.
- İhtiyaçları karşılama ve Okullarla işbirliği içinde Suçla mücadele okuldan kaçmayı azaltmaya yönelik risk altındaki öğrenciler için ev-okul desteğini ve kriz yönetimini sağlamaktadır.
- Most Side Youth College, Manchester. Halk otobüsü sağlayarak saat 8’e kadar ev ödevi kulüpleri şeklinde, okul haricindekiler için okul eğitiminin dışında okullar ile işbirliği ortaklıkları,
- Morpeth School, Tower Hamlets. İş dünyası ile işbirliği içinde, 11-16 yaş arasındaki çocuklara okul saatleri dışında, matematik ve okuryazarlık konusunda öğretim desteği sağlamaktadır.
- Düşük Gelirli vatandaşların ikamet ettikleri yerler için portatif sınıf sağlamaktadır.
- Schools Plus. Kahvaltı kulüpleri, ev ödevi merkezleri, Cumartesi okulu, rehberlik, aile okuryazarlık projeleri gibi okul dışındaki saatlerde sosyal aktivite desteklerini geliştirmektedir.

3.İsveç

İsveç'te birçok okul 'tüm okul' anti zorbalık programlarını ve önleme projelerini okullarına uyarladı, bunlardan bazıları ulusal eğitim dairesi tarafından aşağıdaki gibi desteklemiştir (Shaw, 2006: 33):

- Hudding'de bulunan Annersta Okulu okuldaki ve toplum içindeki sosyal ilişkileri geliştirme, şiddeti, suçu işlemek için bir araya gelmiş kalabalıkları, ırkçılığı, çete organizasyonlarını ve suçu önlemeyi amaçlayan bir program geliştirdi. İki yıl sonra aile ve yerel iş bağlantıları artmıştı ve kamu mallarına zarar verme ve öğrenciler arasında şiddet olayları azalmıştı.
- Stockholm kenar mahallesinde bulunan Rinkeby Okulu okulda işlenen şiddet olayları ve diğer problemlerin büyük ölçüde azalması sonucunu veren geniş kapsamlı bir teşebbüs gerçekleşmiştir.

4.Fransa

Fransa okul suçlarına karşı her zaman önleyici yaklaşımlar geliştirilmiştir. Okullardaki şiddetle savaş için müşterek ulusal planın birinci adımı 1997 yılında ilan edildi. Bu programın merkezinde eğitici, engelleyici ve karşılık vericidir ve okulun birliktelik durumunu, bütün öğrenci, aile ve personelin yararına olacak çözümleri bulmaya olan ihtiyacı vurgulamaktadır. Bu girişimler aşağıdaki hususları içermektedir (Parladır, 2009: 52) :

- Okul ve çocuk suçlarının en fazla risk altında bulunduğu 26 bölgede müdahale projeleri kurulmuştur.
- Vatandaşlık ve anti-şiddet eğitimi üzerine, okullar ile işbirliği içinde, mağdura yardım organizasyonları birçok proje geliştirmiştir.
- Açık Okullar Sistemi öğrencilere ve ailelerine akşam, hafta sonları ve tatil günlerinde ders çalışma ve eğlence için okul binalarını kullanmalarına müsaade etmiştir.
- Sosyal ve ekonomik bir alan üzerine bölgesel istatistikler toplamak için gözlemler, problemlili alanlardaki okulları tanımlamak için sağlıklı göstergeler.
- Şiddet olaylarına karşı uygun tedbirlerin geliştirilmesi.

5.Almanya

Almanya’da şiddet okullarda en önemli sorunlardan biridir. Almanya’da 2005 yılında Hamburg okullarında ağır yaralamalı 2040 olay, Brandenburg okullarında ise 844 suç olayı yaşanmış. Almanya’da okullarda şiddetin temelinde ‘yabancı düşmanlığı’ vardır. Kin ve şiddet aynı iklimde birlikte büyümektedir. Unicef’e göre; ‘Okullarda şiddet, küresel bir sorundur. Avrupa’da her gün 4 çocuk, şiddet sonucu hayatını kaybetmektedir. (Shaw, 2006: 32).

2.2. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde konu ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında yapılan çalışmalardan bazılarından örnekler verilecektir.

a.Yurtiçi Araştırmaları

Unicef’e göre; ‘Okullarda şiddet, küresel bir sorundur. Avrupa’da her gün 4 çocuk, şiddet sonucu hayatını kaybetmektedir. Bu da okullardaki şiddetin araştırılması gereken önemli konu olduğunu göstermektedir. Bu konuda son yıllarda yapılan çalışmalarda artışın olduğu söylenebilir.

Akman’ın 2010’da yapmış olduğu ‘ İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Şiddet Ve Okul İklimi Algılarındaki İlişki’ konulu araştırmasında ortaokul öğrencilerinin şiddet ve okul iklimi algılarını çeşitli boyutlarda incelemiş ve şiddet ve okul iklimi arasındaki ilişkiyi tespit etmiştir. Araştırma sonucunda, okul ikliminin öğretmen ve öğrenci ilişkisi boyutu ile şiddet ölçeğinin fiziksel şiddet ve öfke boyutlarında anlamlı ilişki bulmuştur. Öğrencilerin davranışsal değerleri ile fiziksel şiddet ve öfke boyutları arasında anlamlı fark söz konusudur.

Ünalmiş 2010’da yapmış olduğu çalışmasında “ Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba/Kurban davranışları İle Sosyal Beceri ve Şiddete Yönelik Tutumları” adlı çalışmada, öğrencilerin zorba, kurban davranışları ile şiddete yönelik tutumları ve sosyal beceri düzeylerini, cinsiyete ve önceden şiddete uğrayıp uğramama durumu değişkenleri açısından karşılaştırarak açıklanmıştır. Araştırmada erkek öğrencilerin şiddete yönelik tutumlarının kız öğrencilere göre daha olumlu olduğunu, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha çok zorba ve daha çok kurban oldukları, kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre

toplam sosyal beceri düzeyinde ve bazı alt boyutlarında anlamlı düzeyde daha yüksek puanlara sahip oldukları belirlenmiştir.

Bozkurt'un 2010 yılında yaptığı "İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi" konulu çalışmasında, ilköğretim 6.7.8. sınıf öğrencilerinin şiddete yönelik tutumlarının yaş, cinsiyet, okula ait olma duygusu, akademik başarı ve anne-baba eğitim düzeyi değişkenleri açısından incelemiştir. Araştırma sonucunda, İlköğretim ikinci kademedeki erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, 14-15 yaş grubundaki öğrencilerin 12-13 yaş grubundakilere göre şiddete yönelik daha destekleyici tutumlara sahip oldukları; aynı şekilde akademik başarısı, okula ait olma duygusu ve baba eğitim düzeyi düşük olan öğrencilerin de şiddete yönelik daha destekleyici tutumlara sahip oldukları görülmüştür.

Parladır 2009'da Antalya'da 'Okullarda Şiddetin Kaynaklarına İlişkin Öğretmen, Yönetici Ve Öğrenci Görüşleri' isimli bir araştırma yapmıştır. Araştırmanın sonucunda, şiddetin kaynakları olarak teknoloji, aile ve kötü arkadaş ortamı olarak belirlemiştir. Şiddet içermeyen bir okul ortamının sağlanabileceği; bunun için her bireyin yerine getirmesi gereken görev ve sorumluluklarının olduğu yapılan araştırmalarla ortaya konmuştur.

Karakaya'nın (2008) "Endüstri Meslek Lisesi Öğrencilerinin, Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi" konulu çalışmasında, Endüstri Meslek liselerindeki öğrencilerin şiddete eğilimleri çok yönlü olarak incelemiş ve değerlendirmiştir. Araştırmada sonucunda, erkek ve kızların şiddet boyutunu anlamlı olarak farklı algıladıkları ve kızların erkeklere göre şiddeti daha az benimsedikleri; daha çok aksiyon tipi film izleyen öğrencilerin, komedi/çizgi film ve sosyal içerikli film izleyen öğrencilere göre şiddet boyutunu daha fazla benimsedikleri görülmüştür. Okulda kendisine zarar vermeye çalışılmış olan öğrencilerin, diğer öğrencilere göre şiddet boyutunu daha çok benimsedikleri anlaşılmaktadır.

Kanal'ın 2008'de yapmış olduğu "İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak İncelenmesi" adlı araştırmanın amacı, okullarda artan şiddet olaylarının nedenlerini İmam Hatip Lisesi öğrencilerinin görüşleriyle tespit etmek ve bu doğrultuda çözüm önerileri getirmektir. Araştırma sonucunda; öğrenciler okullarda görülebilen bazı olayların görülme sıklıklarına ilişkin olarak belirgin bir şekilde bazen

birbirlerine küftüklerini, kavga ettüklerini, okuldan kaçma, sigara kullanma/bulundurma ve öğretmene karşı saygısızlık olduğunu belirtmişlerdir. Öğrenci ailelerinin ortalama aylık gelirinin, öğrencilerin şiddeti algılama açısından anlamlı bir farklılaşmaya neden olmadığı anlaşılmıştır.

MEB 2008’de yapmış olduğu “Öğrencilerin Şiddet Algısı” adlı araştırmada, ilk ve ortaöğretim kurumlarında öğrenimini sürdüren öğrencilerin şiddet kavramını nasıl algıladıkları ve kendilerini şiddete yönelten etmenlerin neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma sonucunda, öğrencilerin, şiddet kavramını bu literatürdeki anlamıyla algılayamadıkları; sözel şiddeti diğer şiddet türlerinden daha fazla yaşadıkları ortaya çıkmıştır.

MEB’in 2007’de ki “ Ortaöğretim Okullarında Görevli Yöneticilerin Şiddet Konusundaki Bilgi ve Becerilerine İlişkin Mevcut Durum Analizi” adlı araştırmada, ortaöğretim kurumlarında görev yapmakta olan okul yöneticilerinin şiddet konusundaki bilgilerini, gözlemlerini, değerlendirmelerini ve şiddeti önlemek için gerekli gördükleri öneriler saptanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, okul yöneticilerinin görevlerinin bir kısmını şiddetle mücadele için harcadıkları, şiddeti önlemek için başta psikolojik danışmanın ve rehberlik servisinin çalışmaları olmak üzere bazı çalışmalar yaptıkları, şiddetin önlenmesinde ailelere önemli görevler düştüğüne inandıkları, şiddeti toplumsal bir sorun olarak algıladıkları belirlenmiştir.

Demirtaş ve Ersözlü 2007 yılında yapmış olduğu çalışmalarında, ‘Okul Kültürü İle Öğrencilerin Şiddete Başvurma Davranışları Arasındaki İlişkileri’ araştırmışlardır. Araştırma sonucuna göre, okul kültürleri ile öğrencilerin şiddete başvurma davranışları arasında ters yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Yani okul kültürü geliştikçe okullarda meydana gelen şiddet davranışlarında azalma görüldüğünü belirlemişlerdir.

Taktak’ın 2007’de yapmış olduğu “ İlköğretim Kurumlarında Şiddet (6. , 7. ve 8. Sınıf Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma)” adlı çalışmasının amacı okullardaki şiddet ve tacizlerle ilgili öğrenci hassasiyetini tespit etmektir. Araştırma sonucunda, öğrencilerin problemlerini kim ya da kimlerle paylaştığı konusunda, %41,4’ünün okul arkadaşı, %10,3’ünün mahalle arkadaşı, %42,0’sinin ailesiyle paylaşım içinde oldukları

öğrenilmiştir. Öğrencilerin, %24,7'si okul rehber öğretmenleriyle sorunlarını paylaşmakta, %75,3'ü okul rehber öğretmenleriyle sorunlarını paylaşmamaktadır. Öğrenciler %87,9'u isteği dışında dokunulmasından rahatsız olduklarını, %12,i isteği dışında dokunulmasından rahatsız olmadıklarını belirtmişlerdir.

Onbaş'ın 2007 yılında Şanlıurfa ilinde yaptığı 'İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Eğitim Örgütlerinde Duygusal Şiddete İlişkin Görüşleri Üzerine Bir Araştırma' çalışmasına göre bu okullarda görev yapan öğretmenlerin eğitimde duygusal şiddete yönelik görüşlerini belirlemek üzere yapmıştır. Bu araştırma sonucunda ise, öğretmenlerin yaklaşık % 17'si duygusal şiddete maruz kaldığını belirtmiştir.

Şahin 2004 yılında '10-11 yaşlarındaki İlköğretim Birinci Kademe Öğrencilerinin Saldırgan Davranışlarını Azaltmaya Yönelik Öfke Denetimi' programının etkililiğini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, öğrencilerin saldırganlık düzeylerini Saldırganlık Ölçeği ile belirlemiştir. Elde edilen bulgular, öfke denetimi eğitimi alan grubun saldırganlık puanlarında diğer gruplara göre önemli düzeyde azalma olduğunu ve bunun iki aylık izleme süresi sonunda devam ettiğini göstermiştir.

Uysal'ın (2003) yılında İzmir'de 'Şiddet Karşıtı Programlı Eğitimin Öğrencilerin Problem Çözümleri, Şiddete Eğilimleri Ve Davranışlarına Yansıması' isimli bir araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda, okulda meydana gelen şiddetin önüne geçilmesine yönelik çalışmaların ve bir eğitim programının düzenlenmesi öğrencilerin şiddete karşı daha yapıcı çözüm yaklaşımları kullanacağı, şiddet eğilimi ve şiddet davranışlarında azalma olacağını; böylece güvenli ve şiddetin meydana gelmediği bir okul ortamının sağlanacağı ortaya konmuştur.

b.Yurtdışı Araştırmaları

Okullarda şiddet ile ilgili yurtdışında yapılan pek çok araştırma mevcuttur. Bu araştırmalar:

Gregory, David ve Schaeny (2007) tarafından yapılan okullarda şiddet çalışması şehir merkezindeki okullara uygulanmıştır. Çalışmaların sonucunda, öğretmenler, idareciler ve öğrenciler arasındaki desteğin bulunduğu ortamlarda şiddet ile müdahale sonuçları olumlu olarak daha yüksek seviyede çıkmıştır.

Knoester ve Haynie 2005 yılında yaptıkları çalışmalarında ergenlerde görülen şiddet davranışı üzerinde aile yapısı ile yaşadıkları bölge ve aile bütünleşmesi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonuçlarına göre, tek ebeveynli ailelerin az olduğu bölgede yaşayan ve aile bütünleşmesinin yüksek düzeyde olduğu belirlenen ergenlerin şiddete daha az yöneldikleri belirlenmiştir. Ayrıca daha yüksek riskli bölgelerde aile bütünleşmesi, risk düzeyi az olan bölgelere göre ergenlerdeki şiddeti önlemede daha az etkili olduğunu belirlemiştir.

Edwards, Mary ve arkadaşlarının (2005) yaptığı şiddet ile ilgili çalışma 455 öğrenci ve 24 öğretmen üzerinde uygulanmıştır. Bu çalışmada, şiddeti önleme müfredatının 4. ve 5. sınıf öğrencileri üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda ise, algı sorunu çözme modeli ile şehirde bulunan ilköğretim öğrencilerine yönelik okulda şiddeti önleme çalışmalarının yararlı olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Dorothy ve Young (2003)'te şiddet ile ilgili bir çalışma yapmışlardır. Araştırma, okuldaki şiddet ve suç olaylarının, öğrencinin, cinsiyeti, sınıf seviyesi, etnik kökeni ve kendine güven seviyesi ile ilişkisini araştırılmıştır. Araştırma sonucunda ise, erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre, 7. sınıf öğrencilerinin de 8. sınıf öğrencilerine göre daha fazla şiddet ve suç olaylarına karıştığı bulunmuştur. Etnik kökenle, zorbalık ve suç arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Kendine güven açısından gruplar arasında anlamlı bir fark yoktur.

Reid, Peterson ve Highey'in 2002 yılında yapmış olduğu şiddet ile ilgili çalışmada, şiddet suçlarının, okul iklimi ile ergenlerdeki hap kullanımı arasındaki arabuluculuk etkisini test etmiştir. Araştırma sonucunda, okul kurallarının uygulanma sorunu ve okulun içi ve çevresinde güvensiz ortamların bulunması ergenlerde hap kullanımını doğrudan etkilediğini ve bunun sonucunda ise şiddet olaylarında artmaların olduğu tespit edilmiştir.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, verilerin toplanması, veri toplama aracı ve toplanan verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma ortaokullarda görülen şiddetin kaynaklarına ilişkin öğretmen görüşlerini saptamak için genel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar (2008)' e göre genel tarama modeli çok sayıda elemandan oluşan evrende, evren hakkında genel yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir grup üzerinde yapılan taramadır. Bu yönetime göre araştırmada durum nedir, amacımız nedir, nereye gitmeliyiz, nasıl gideriz gibi sorulara mevcut zaman kesiti içinde olduğu düşünülen verilere dayanılarak cevap bulmak istenir (Kaptan, 1998: 59).

3.2. Evren ve örneklem

Araştırmanın evreni 2018-2019 eğitim öğretim yılında Mardin il merkezi ve bağlı ilçelerde bulunan resmi ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapan öğretmenlerden oluşmaktadır. Bu okullarda imam hatip ortaokullarında 393, diğer ortaokullarda ise 1930 öğretmen görev yapmaktadır. Bu ortaokullarda toplamda 2323 öğretmenin görev yaptığı belirlenmiştir.

Öğretmenlerin araştırma kapsamına alınmasında oranlı örnekleme yöntemi tercih edilmiştir. İlçelerde görev yapan öğretmenler arasında basit seçkisiz örnekleme yöntemi ile öğretmenler seçilmiştir. Basit seçkisiz yöntemde evreni oluşturan her eleman eşit şansa sahiptir (İra ve Şahin, 2011). Örnekleme alınırken basit seçkisiz örneklem yöntemiyle bu ilçelerdeki ortaokullardan (ortaokul, imam hatip ortaokul) toplamda 30 ortaokul seçilmiş ve bu seçilen ilçelerdeki ortaokullardan 700 öğretmene ulaşılmıştır. Fakat ölçeğin ulaştığı bu öğretmenlerden 570 tanesi ölçeğe katılmayı istemiştir. Bu ölçeklerden de farklı nedenlerden dolayı sadece 555 tanesi analize dâhil edilmiştir.

Araştırmanın yapıldığı örneklemin, evreni temsil edecek durumda olup olmadığını ortaya çıkarmak için örneklem büyüklüğü hesaplanmıştır. Örneklem büyüklüğünü hesaplamak için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Şahin, 2009).

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + (t^2) \cdot (p \cdot q)}$$

- n=Örnekleme alınacak birey sayısı
- N=Evrendeki birey sayısı
- $t^2 = (1.96)^2$
- p= İncelenen olayın görülüş sıklığı % 20 olarak alınmıştır.
- q= İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı $(1-q) = 1 - \%80 = \%20$
- $d^2 = (0.03)^2$

Yukarıda verilen formüle göre örneklem olarak alınan öğretmenlerin örneklem büyüklüğünü hesaplama yöntemi aşağıdaki gibidir.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N-1) + (t^2) \cdot (p \cdot q)}$$

$$n = \frac{2350 \cdot (1.96)^2 \cdot 0.8 \cdot 0.2}{(0.03)^2 \cdot (2349) + (1.96)^2 \cdot 0.8 \cdot 0.2}$$

$$n = \frac{2350 \cdot 3.84 \cdot 0.16}{(0.0009 \cdot 2349) + (3.84 \cdot 0.16)}$$

$$n = 1443.4 / 2.723$$

$$n = 530.07 \approx 530$$

Örneklem büyüklüğü formülüne göre evreni temsil etmek için örneklem olarak alınacak öğretmen sayısının 530'dan fazla olması gerekmektedir.

Araştırmanın evreni iki farklı tür olan ortaokul ve imam hatip ortaokullarında görev yapan öğretmenlerin oluşturmaktadır. Bu ortaokulların evreni temsil etme yüzdeleri ve bu okullarda uygulanan anket sayıları tablolar halinde verilmiştir.

Araştırma 1. evrenini oluşturan ortaokullarındaki öğretmenlerin sayısı ve bu öğretmen sayılarından örnekleme alınan öğretmen sayıları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. İlçe Bazında Ortaokullarda Görev Yapan Öğretmen Sayıları ve Evren Temsil Oranları

İlçeler	Ortaokullarda öğretmen sayısı	Evreni Temsil Yüzdesi	Uygulanan Ölçek Sayısı
Artuklu	370	19.17	90
Kızıltepe	520	26.94	120
Midyat	338	17.51	77
Derik	93	4.81	22
Yeşilli	33	1.70	10
Savur	28	1.46	8
Ömerli	30	1.57	9
Dargeçit	76	3.94	17
Mazıdağı	102	5.29	24
Nusaybin	340	17.61	79
Toplam	1930	100	456

Tablo 1 incelendiğinde 1. evreni oluşturan 1930 öğretmen ortaokullarda görev yaptığı ve bu öğretmenlere 456 tane ölçeğin uygulandığı görülmektedir. Ölçeklerin uygulanmasında örneklemin evreni temsil etme yüzdeleri göz önüne alınmıştır.

Araştırma 2. evrenini oluşturan imam hatip ortaokullarındaki öğretmenlerin sayısı ve bu öğretmen sayılarından örnekleme alınan öğretmen sayıları Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. İlçe Bazında İmam hatip Ortaokullarında Görev Yapan Öğretmen Sayıları ve Evren Temsil Oranları

İlçeler	İmam Hatip Ortaokullarında Öğretmen Sayısı	Evreni Temsil Yüzdesi	Uygulanan Ölçek Sayısı
Artuklu	72	18.32	18
Kızıltepe	104	26.46	26
Midyat	52	13.34	13
Derik	23	5.96	6
Yeşilli	18	4.67	5
Savur	8	2.14	2
Ömerli	5	1.38	2
Dargeçit	20	5.18	5
Mazıdağı	25	6.56	7
Nusaybin	62	15.87	15
Toplam	393	100	99

Tablo 2 incelendiğinde araştırmanın 2. evrenini oluşturan imam hatip ortaokullarında 393 öğretmenin görev yaptığı ve bu öğretmenlere 99 tane öğretmene ölçeğin uygulandığı görülmektedir. Ölçeklerin uygulanmasında örneklemin evreni temsil etme yüzdeleri göz önüne alınmıştır.

Tablo 3'te araştırmaya katılan öğretmenlerin demografik özellikleri verilmiştir.

Tablo 3. Örneklem grubuna ait kişisel bilgiler

Değişkenler	Gruplar	Öğretmen Sayısı	Yüzde (%)
Cinsiyet	• Erkek	294	53.0
	• Kadın	261	47.0
Kıdem Yılı	• 1-5 yıl	303	54.6
	• 6-10 yıl	146	26.3
	• 11-15 yıl	66	11.9
	• 16-20 yıl	33	5.9
	• 21 yıl ve üzeri	7	1.3
Öğrenim Durumu	• Lisans	510	91.9
	• Yüksek Lisans	43	7.7
	• Doktora	2	.4
Okul Türü	• Ortaokul	456	82.2
	• İmam Hatip Ortaokulu	99	17.8
Okulun büyüklüğü	• Küçük	285	51.3
	• Orta	102	18.4
	• Büyük	168	30.3
Toplam		555	100

Araştırmaya katılan 555 öğretmenden 294'ü olan erkekler örneklem grubunda % 53.0'lık dilimdedir. Diğer taraftan araştırmaya katılan 261'ı kadın olup örneklemin %47.0'nı oluşturmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde öğretmenlerin kıdem yılı değişkenine göre 1-5 yıl arası öğretmen sayısının 303 olup %54.6'lık kısmını oluşturduğu görülmüştür. Ayrıca 6-10 yıl arası öğretmen sayısı 146 ve yüzdeler olarak %26.3, 11-15 yıl arası öğretmen sayısı 66 ve yüzdeler olarak %11.9, 16-20 yıl arası öğretmen sayısı 33 ve yüzdeler olarak 5.9, 21 yıl ve üzeri öğretmen sayısı 7 olup % 1.3 'lük dilimleri kapsamaktadır.

Öğretmenleri öğrenim durumu değişkeninde sadece lisans eğitimi alan öğretmen sayısı 510 olup %91.9'unu oluşturmaktadır. Yüksek lisans yapanların sayısı 43 olup %7.7 'yi, doktora yapanların sayısı 2 olup % 0.4'ünü oluşturmuştur.

Okul türü değişkeninde ise örneklem olarak belirlenen ortaokul sayısı 456 ve yüzdeler olarak %82.2 iken imam hatip ortaokul 99 ve yüzdeler dilimi %17.8'dir.

Jones (1997), okul büyüklüğünü, okulda görev yapan öğretmen sayısına göre belirlemiştir. Buna göre 28'dan az öğretmeni olan okulları küçük okul, 29-39 öğretmeni olan okulları orta büyüklükteki okul ve öğretmen sayısı 40 ve üzerinde olan okulları büyük okullar olarak tanımlamıştır. Bu bilgilerden yola çıkılarak okulun büyüklüğü değişkeninde 28 ve aşağı sayıda öğretmen sayısına sahip okullar (küçük okul) 285 tane %51,3'lük bir dilime sahiptir. 29-39 öğretmen sayısına sahip okul sayısı (orta büyüklükteki okul) 102 ve %18,4'lük dilime sahip olduğu görülmüştür. 40 ve üzeri öğretmen sayısına sahip okul sayısı (büyük okul) ise 168 tane olup %30,3'lük bir dilime sahiptir.

3.3. Verilerin Toplanması

Araştırma ile ilgili hazırlanan ölçek formları, araştırmacı tarafından örnekleme giren okullara gidilerek okul yöneticilerinde izin alındıktan sonra öğretmenlere kısa bilgilendirmeler yapıldı. Yapılan bilgilendirme sonucunda ölçek uygulanmış ve ölçekler toplanmıştır.

3.3.1. Veri Toplama Aracı

Araştırmada veri toplama aracı Parladır (2009) tarafından geliştirilen 'Ortaokullarda Şiddetin Kaynağına İlişkin Öğretmen Görüşleri' ölçeği kullanılmıştır.

Veri toplama aracı iki bölümden oluşmaktadır. Ölçeğin birinci bölümünde, demografik özelliklere ilişkin sorular yer almaktadır. Ölçeğin ikinci bölümünde ise, şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri belirlemek amacıyla 7 boyutta toplam 44 madde bulunmaktadır. Ölçekteki boyutlar ve boyutlarda yer alan madde sayıları: 'Öğrenciden kaynaklanan' boyutunda (9 madde: 14, 15, 16, 17, 19, 23, 25, 27, 28), 'Öğretmen kaynaklanan' boyutunda (8 madde: 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13), 'Aileden kaynaklanan' boyutunda (5 madde: 1, 2, 3, 4, 5). Diğerleri ise: 'Okulun fiziki yapısı ve yönetiminden kaynaklanan' boyutunda (8 madde: 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 44), 'Eğitim sisteminin genel sorunlarından kaynaklanan' boyutunda (6 madde: 20, 26, 29, 30, 42,43), 'Teknolojiden kaynaklanan' boyutunda (3 madde: 32, 33, 34) ve 'Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamamasından kaynaklanan' boyutunda (5 madde: 18, 21, 22, 24, 31) olarak belirlenmiştir.

Verilerin toplanmasında ve yorumlanmasında, Likert tipi 5'li derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Öğretmenlerin görüşleri, 'Hiç'= 1, 'Az' =2, 'Orta'= 3, 'Çok' = 4, 'Pek çok' = 5 puan olarak değerlendirilmiştir. Verilerin yorumlanmasında öğretmenlerin görüşleri, ölçekte verilen her bir ifade için kendilerini 1 (Hiç) ile 5 (Pek çok) aralığında derecelendirmeleri istenmektedir. Aritmetik ortalamaların değerlendirilmesinde ölçek 5 seçenekten oluştuğundan değerlendirme; 'Hiç (1.00-1.80)', 'Az (1.80-2.60)', 'Orta (2.60-3.40)', 'Çok (3.40-4.20)', Pek çok '(4.20-5.00)' şeklinde yapılmıştır.

Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması

Çalışmaya başlamadan önce kullanılan veri toplama aracının güvenirlik çalışması sonucunda elde edilen verilerin Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları verileri Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Veri Toplama Aracının Boyutları

Boyut No	Boyutlar	Cronbach Alpha güvenirlik katsayıları
1	Öğrenciden kaynaklanan	0.815
2	Öğretmenden kaynaklanan	0.868
3	Aileden kaynaklanan	0.846
4	Okulun Fiziki Yapısı ve Yönetiminden Kaynaklanan	0.768
5	Eğitim sisteminin Genel Sorunları	0.787
6	Teknoloji kaynaklı	0.886
7	Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamaması	0.523
	Toplam	0.906

*p < .05

Tablo 4'te görüldüğü gibi, elde edilen Cronbach Alpha katsayılarına bakıldığında sadece son boyutta güvenirlik aralığında olmadığı görülmüştür. Buna rağmen genel toplama (güvenirlik katsayısı: 0.906) bakıldığında ölçeğin güvenilir değer aralığında olduğu görülmüştür.

Kullanılan ölçeğin faktör analizi sonuçları aşağıdaki Tablo 5 'te verilmiştir.

Tablo 5. Araştırma kullanılan ölçeğin faktör analizine ilişkin istatistikî veriler

Maddeler	Faktörler						
	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması	0.606						
Öğrenci grupları arasında anlaşmazlıklar	0.747						
Öğrencilerin yaşın özelliği olarak kendini ispatlama ihtiyacı	0.640						
Öğrenciler arası kıskançlık	0.604						
Öğrencinin psikolojik sorunları	0.552						
Öğrencinin kötü arkadaş çevresi	0.709						
Öğrencinin davranış ve kişilik bozukluğu	0.684						
Öğrencinin kız ya da erkek arkadaş paylaşamaması	0.697						
Şiddetin sorunların çözüm yolu olarak tercih edilmesi	0.669						
Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması		0.655					
Öğretmenlerin öğrenciler yeterince sevgi göstermemesi		0.739					
Öğretmenlerin öğrencilere yeterince ilgi ve anlayış göstermemesi		0.779					
Öğretmenlerin dersi sıkıcı işlemesi		0.798					
Öğretmenlerin aşırı disiplinli olması		0.695					
Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz olması		0.580					
Öğretmenlerin ergenlerle iletişim kurmakta zorlanması		0.698					
Öğrencilerin aile içinde şiddet görmesi		0.658					
Öğrencilerin aile yaşantısının sorunlu olması			0.826				
Ailelerin ilgisizliği			0.820				
Ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsizliği			0.768				
Anne baba ayrılığı			0.714				
Okul çevresinin kontrolsüz olması			0.701				

	F1	F2	F3	F4	F5	F6	F7
Okuldaki bölümlerin dağınık ve kontrolsüz olması				0.690			
Okul –aile(veli) işbirliğinin yetersizliği				0.675			
Okulda nöbet görevlerinin yetersizliği				0.548			
Okulun çevre duvarı ve giriş-çıkışların emniyetsiz olması				0.672			
Çevredeki başıboş kişilerin okula karışması				0.778			
Yetersiz ve düzensiz okul bahçesi				0.674			
Okul yönetiminin yeterince disiplini sağlayamaması				0.555			
Okul ortamının sıkıcı olması				0.613			
Okulda rehberlik faaliyetlerinin yeterince yapılamaması					0.626		
Okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersiz oluşu					0.575		
Aşırı ders yükü					0.625		
Rahatlatıcı derslerin (resim, müzik, beden eğitimi) yetersizliği					0.683		
Ders programı içeriğinin öğrenciye uygun olmaması					0.763		
Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları						0.841	
Şiddet içeren TV filmleri						0.853	
Kontrolsüz internet kullanımı						0.801	
Öğrencinin yeteneklerine uygun aktiviteye katılamaması							0.507
Öğrencilerin geleceğe ilişkin kaygı ve ümitsizliği							0.744
Öğrencilerdeki sınav kaygısı							0.538
Toplumdaki kültürel yozlaşma							0.462
Toplumdaki ekonomik sorunlar							0.571
Varyansı Açıklama Oranı (%)	11.385	10.817	9.790	9.774	8.116	5.921	5.045
Faktörlerin toplam varyansı açıklama oranı	%60,849						
KMO	0.944						
Bartlett Testi	0.000						

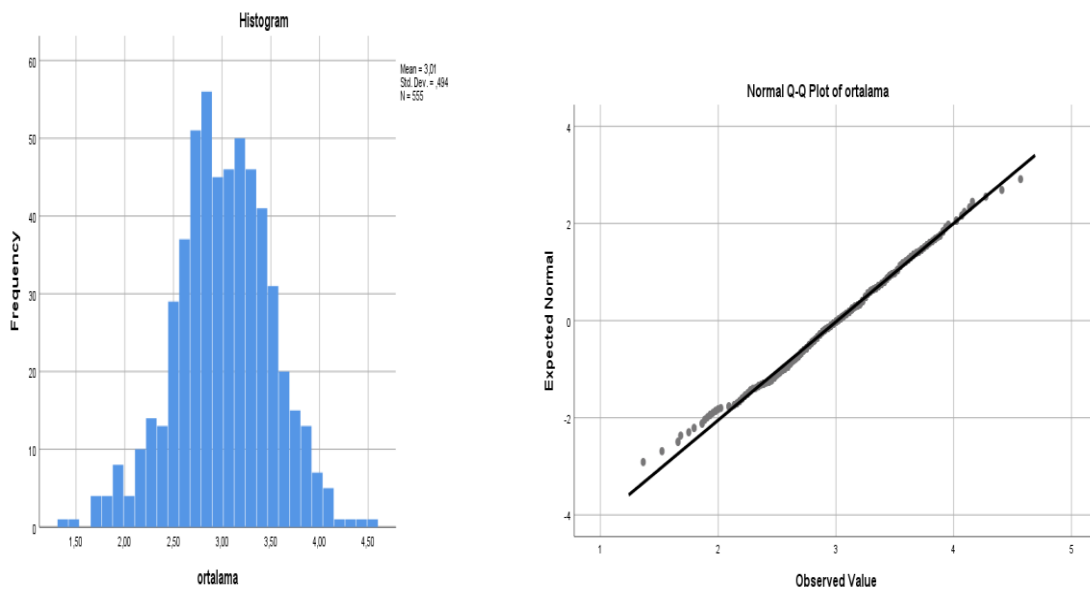
*p < .05

Tablo 5’te araştırmada kullanılan ölçekteki maddelerin Parlador tarafından yapılan faktör analizi sonucunda, faktör yük değerleri KMO ve Bartlett Testi sonuçları verilmiştir. Tabloda görüldüğü gibi kullanılan ölçeğin KMO değeri 0,944 iken, Bartlett Testi anlamlılık değeri ise 0.000 bulunmuş. Bu veriler ışıkında kullanılan ölçeğin iç tutarlılığının mükemmel düzeyde olduğu söylenilebilir.

3.3.2.Verilerin Analizi

Veriler SPSS istatistik programı kullanılarak analiz edilmiştir. Kullanılan ölçeklerin değerlendirilmesi aşamasında betimsel istatistik yapılmıştır. İstatistiksel işlemler olarak, frekans dağılımları (f), yüzde (%), aritmetik ortalama ($\bar{X}$), standart sapma (ss) gibi temel betimsel istatistiklerden yararlanılmıştır. Veriler analiz edilmeden önce dağılım durumları ve homojenlik durumları incelendi. Verilerin homojen olduğu ve normal dağılım gösterdiği belirlendi. Kolmogorov-Smirnov testine bakılmıştır ve analiz sonuçlarında anlamlı farklılığın meydana gelmediği görülmüştür ($p = .07 < .05$ için). Ayrıca çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerlerine bakılmıştır. Çarpıklık değeri ‘ $-.149 / .104 = 1.43$ ’ ve basıklık değeri ise ‘ $-.269 / .207 = 1.29$ ’ olduğundan kabul edilebilir aralıkta olduğu söylenebilir (Can, 2016). Diğer yandan Polland (2011)’ e göre veri sayısının 200’den büyük olması normallik grafiklerine bakılmasını gerektirebileceğinden histogram ve Q-Q grafiklerine bakılmıştır.

Grafik 1. Verilerin Dağılım Durumunu Gösteren Histogram ve Q-Q Plot Grafiği

Verilerin homojenlik durumunu belirlemek için her değişken için Levene testi yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda verilerinizin homojen olduğu ve normal dağıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle verilerin analizi sürecinde parametrik testlerden bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizinin (ANOVA) yapılması uygun görülmüştür. Verilerin analizinde .05 anlamlılık düzeyi esas alınmıştır. Ayrıca verilerin analizi sürecinde betimsel istatistikten yararlanılmıştır.

Tablo 6. Verilerin değişken bazında homojenlik durumu

Değişkenler	Levene testi	p
Cinsiyet	2.14	.14
Hizmet Yılı	0.39	.82
Öğrenim Durumu	0.73	.39
Okul Türü	1.60	.21
Öğretmen Sayısı	0.17	.85

*p <.05

Tablo 6 incelendiğinde yapılan levane testi sonucuna göre p >.05 olduğu görülmüştür. Bu da veriler arasında anlamlı farklılığın olmadığını ve verilerin homojen ve parametrik olduğunu göstermektedir.

BÖLÜM IV

BULGULAR VE YORUM

Araştırmanın bu bölümünde veri toplama aracı ile elde edilen bulgulara ve bu bulgulardan hareket ederek yorumlara yer verilmiştir. Elde edilen bulgular ortaya çıkış süreçleri dikkate alınarak sıralanmıştır. Öncelikli olarak veri toplama aracında yer alan boyutlar madde bazında incelenmiş ve yorumlanmıştır. Ardından elde edilen boyut ortalamalarına göre değişkenler karşılaştırılmıştır.

4.1. Alt Amaçlara İlişkin Bulgular ve Yorum

Bu bölümünde araştırmada kullanılan değişkenler ve bu değişkenlerin karşılaştırılmasından elde edilen bulgular boyutlar bazında karşılaştırılmıştır. Değişkenler bazında elde edilen ortalamaların karşılaştırılması sonucunda cinsiyet, okul türü, öğrenim durumu değişkenine göre karşılaştırmalar bağımsız t testi ile kıdem yılı ve okulun büyüklüğü değişkenlerine göre ise tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda ortaya çıkan anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Scheffe Testi yapılmıştır. Anlamlı farklılık oluşturan grupların hangileri olduğu harflendirilip (fark başlığı altında) tabloda gösterilmiştir.

4.1.1 Birinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci alt amacı olan ‘Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullardaki şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri farklı boyutlarda nasıl dağılım göstermiştir?’ Bu bölümde 7 boyutu madde maddeye göre öğretmen görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Ayrıca boyutlarda elde edilen ortalamaların sonradan alınan aritmetik ortalamaları ile genel ortalamalar elde edilmiştir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 1.Boyut olan ‘Öğrenciden Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 7. Öğrenciden Kaynaklanan Boyutunda

	$\bar{X}$	ss
14.Öğrencinin psikolojik sorunları	3.18	1.06
15. Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması	3.60	1.00
16.Öğrenci grupları arası anlaşmazlıklar	3.40	1.00
17.Öğrencilerin yaşın özelliği olarak kendini ispatlama ihtiyacı	3.39	1.05
19.Öğrenciler arası kıskançlık	3.31	.97
23.Öğrencinin kötü arkadaş çevresi	3.31	1.10
25.Şiddetin sorunların çözüm yolu olarak tercih edilmesi	3.35	1.16
27.Öğrencinin davranış ve kişilik bozukluğu	3.18	1.08
28.Öğrencilerin kız ya da erkek arkadaşı paylaşamaması	2.89	1.06
Genel ortalama	3.29	1.05

Tablo 7 incelendiğinde 1. Boyut olan ‘Öğrenciden Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en yüksek çıkan madde ‘Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması ($\bar{X} = 3.60$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Öğrencilerin kız ya da erkek arkadaşı paylaşamaması ($\bar{X} = 2.89$)’ maddesidir. ‘Öğrenciden kaynaklanan ’ boyutunda, öğretmenlerin genel olarak bu boyuttaki sorularda orta düzeyde etkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Fakat bu boyutta öğretmenler ‘Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması’ maddesini şiddetin oluşmasında çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Diğer ortalamalara bakıldığında öğrencilerin arkadaşlarıyla ilişkilerinde önemli sorunlar yaşadığı ve şiddetin olumsuz yanlarının pek farkında olmadıkları söylenilebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 2.Boyut olan ‘Öğretmenden Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 8. Öğretmenden Kaynaklanan Boyutunda

	$\bar{X}$	ss
6.Öğretmenlerin kendi sorunlarını okula yansıtması	2.65	1.07
7.Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması	2.68	1.04
8.Öğretmenlerin öğrencilere yeterince sevgi göstermemesi	2.61	1.12
9.Öğretmenlerin öğrencilere yeterince ilgi ve anlayış göstermemesi	2.57	1.09
10.Öğretmenlerin dersi sıkıcı işlemesi	2.55	1.06
11.Öğretmenlerin aşırı disiplinli olması	2.47	.96
12.Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz olması	2.26	.97
13.Öğretmenlerin ergenlerle iletişim kurmakta zorlanması	2.31	.98
Genel ortalama	2.51	1.03

Tablo 8 incelendiğinde 2. Boyut olan ‘Öğretmenden Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması ($\bar{X} = 2.68$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz olması ($\bar{X} = 2.26$)’ maddesidir. ‘Öğretmenden kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin genel olarak bu boyuttaki sorulara verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak şiddetin oluşmasında bu boyutu çok etkili olduğunu düşünmedikleri görülmüştür. Öğretmenler okullarda görülen şiddet için kendilerini daha az etkili gördükleri yorumu yapılabilir. En düşük ortalamaya sahip olan ‘Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz olması’ maddesine dayanarak öğretmenlerin kendilerini mesleki açıdan yeterli gördüklerini ve okulda meydana gelen şiddeti kendilerinden kaynaklanmadığı görüşünde oldukları söylenilebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 3.Boyut olan ‘Aileden Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 9. Aileden Kaynaklanan Boyutunda

	$\bar{X}$	ss
1.Öğrencilerin aile içinde şiddet görmesi	3.26	1.15
2.Öğrencinin aile yaşantısının sorunlu olması	3.41	1.04
3.Ailelerin ilgisizliği	3.64	1.11
4.Ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsizliği	3.64	1.08
5.Anne baba ayrılığı	2.84	1.12
Genel ortalama	3.35	1.10

Tablo 9 incelendiğinde 3. Boyut olan ‘Aileden Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘Ailelerin ilgisizliği ve Ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsizliği ($\bar{X} = 3.64$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Anne baba ayrılığı ($\bar{X} = 2.84$)’ maddesidir. ‘Aileden kaynaklanan ’ boyutunda, öğretmenlerin genel olarak bu boyuttaki sorularda şiddetin oluşmasında orta düzeyde etkili olduğunu savundukları görülürken. ‘Ailelerin ilgisizliği’ ve ‘Ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsizliği’ maddelerine bu boyutta şiddetin oluşmasında çok etkili olduğunu belirtmişlerdir. Ortalamalar göz önüne alındığında aile içi şiddet okuldaki şiddeti önemli derecede etkilemektedir. Aile içinde çocukla ilgilenilmemesi, çocuğun sevgi ve ilgiden yoksun bırakılması ve ailenin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsiz olunması okullarda meydana gelen şiddet için önemli kaynak olduğu söylenebilir. Ailede sosyal öğrenme ile öğrenilen şiddet okulda öğrenci tarafından çözüm yolu olarak tercih edilmektedir. Anne baba ayrılığı şiddetin meydana gelmesinde bu boyutta en düşük sebep olarak gösterilmesine rağmen diğer boyutlardaki ortalamalardan daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu da anne baba ayrılığının da şiddetin meydana gelmesinde etkili olduğu söylenilebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 4.Boyut olan ‘Okulun Fiziki Yapısı ve Yönetiminden Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 10. Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan Boyutunda

	$\bar{X}$	ss
35.Okul çevresinin kontrolsüz olması	2.84	1.17
36.Okuldaki bölümlerin dağınık ve kontrolsüz olması	2.53	1.13
37.Okulda nöbet görevlerinin yetersizliği	2.26	1.08
38.Okulun çevre duvarı ve giriş-çıkışların emniyetsiz olması	2.48	1.19
39.Çevredeki başıboş kişilerin okula karışması	2.59	1.19
40.Yetersiz ve düzensiz okul bahçesi	2.70	1.23
41.Okul yönetiminin yeterince disiplini sağlayamaması	2.50	1.18
44.Okul –aile (veli) işbirliğinin yetersizliği	2.81	1.15
Genel ortalama	2.58	1.16

Tablo 10 incelendiğinde 4. Boyut olan ‘Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan ’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘ Okul çevresinin kontrolsüz olması’ ($\bar{X} = 2.84$) maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Okulda nöbet görevlerinin yetersizliği’ ($\bar{X} =2.26$) maddesidir. ‘Okulun Fiziki Yapısı ve Yönetiminden Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin genel olarak bu boyuttaki maddeleri şiddetin oluşmasında az düzeyde etkili olduğunu belirtmişlerdir. ‘Okulun Fiziki Yapısı ve Yönetiminden Kaynaklanan ‘ boyutunun okulda meydana gelen şiddette çok etkisinin olduğu söylenilemez. ‘Okulda nöbet görevlerinin yetersizliği’ maddesinin ortalaması göz önüne alındığında öğretmenlerin okulda meydana gelen şiddet ile yaptıkları nöbet görevi arasında bağlantının olmadığı görüşünde oldukları söylenilebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 5.Boyut olan ‘Eğitim Sisteminin Genel Sorunlarından Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 11. Eğitim Sisteminin Genel Sorunlarından Kaynaklanan Boyutu

	$\bar{X}$	ss
20.Okulda rehberlik faaliyetlerinin yeterince yapılamaması	2.71	1.21
26.Ders programı içeriğinin öğrenciye uygun olmaması	3.04	1.23
29.Rahatlaticı derslerin (resim, müzik, beden eğitimi) yetersizliği	3.22	1.27
30.Okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersiz oluşu	3.03	1.24
42.Okul ortamının sıkıcı olması	2.72	1.12
43.Aşırı ders yükü	3.18	1.24
Genel ortalama	2.98	1.04

Tablo 11 incelendiğinde 5. Boyut olan ‘Eğitim Sisteminin Genel Sorunlarından Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘Rahatlaticı derslerin (resim, müzik, beden eğitimi) yetersizliği ($\bar{X} = 3.22$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Okulda rehberlik faaliyetlerinin yeterince yapılamaması ($\bar{X} = 2.71$)’ maddesidir. ‘Eğitim sisteminin genel sorunlarından kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin genel olarak bu boyuttaki sorulara orta düzeyde etkili olduğunu düşünmüşlerdir. Bu boyuttaki ortalamalardan yola çıkılarak okullarda yeterli düzeyde rahatlaticı derslerin az olması, sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin olmaması ve okullarda öğrencilere aşırı ders yükü yüklenmesi öğrencinin enerjisini boşaltmaması okulda şiddet için önemli kaynak olduğu söylenilebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 6.Boyut olan ‘Teknolojiden Kaynaklanan Boyutu’ aşağıda incelenmiştir.

Tablo 12. Teknolojiden kaynaklanan boyutu

	$\bar{X}$	ss
32.Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları	3.63	1.19
33.Şiddet içeren TV filmleri	3.81	1.18
34.Kontrolsüz internet kullanımı	3.84	1.15
Genel ortalama	3.76	1.17

Tablo 12 incelendiğinde 6. Boyut olan ‘Teknolojiden Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘Kontrolsüz internet kullanımı ($\bar{X} = 3.84$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları ($\bar{X} = 3.63$)’ maddesidir. Öğrencileri günlük hayatta kontrolsüz internet kullanımı ve son zamanlarda şiddet içerikli oyunlarının kullanımını okullardaki şiddet ile paralellik gösterdiğini belirtmişlerdir. Ortalamalar göz önüne alındığında öğretmenler okuldaki şiddetin en önemli tetikleyicisi olarak kontrolsüz internet kullanımını görmüşlerdir. Şiddetin özendirildiği ve şiddetin bir sorunu çözmeye en etkili yol olarak gösterildiği filmlerin çoğalmasının şiddet için önemli kaynak oluşturduğu söylenebilir.

Öğretmenlerin şiddetin kaynağına ilişkin yapılan ölçeğe verdikleri yanıtlardan yola çıkılarak 7.Boyut olan ‘Okulun ve Toplumun Öğrenci Beklentilerinden Kaynaklanan’ boyutu aşağıda incelenmiştir.

Tablo 13. Okulun Ve Toplumun Öğrenci Beklentilerinden Kaynaklanan Boyutunda

	$\bar{X}$	ss
18.Öğrencilerin geleceğe ilişkin kaygı ve ümitsizliği	3.17	1.04
21.Öğrencilerdeki sınav kaygısı	3.00	1.05
22.Öğrencilerin yeteneklerine uygun aktivitelere katılamaması	3.28	1.06
24.Toplumdaki ekonomik sorunlar	3.39	1.06
31.Toplumdaki kültürel yozlaşma	3.31	1.09
Genel ortalama	3.23	1.06

Tablo 13 incelendiğinde 7. Boyut olan ‘Okulun Ve Toplumun Öğrenci Beklentilerini Karşılayamamasından Kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenlerin şiddetin oluşumunda etkili gördükleri madde ‘Toplumdaki ekonomik sorunlar ($\bar{X} = 3.39$)’ maddesidir. Öğretmenlerin en az etkili gördüğü madde ise ‘Öğrencilerdeki sınav kaygısı ($\bar{X} = 3.00$)’ maddesidir. ‘Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamamasından kaynaklanan’ boyutunda, öğretmenler bu boyutu şiddetin meydana gelmesinde orta düzeyde etkili olduğunu belirtmişlerdir. ‘Toplumdaki ekonomik sorunlar’ maddesinden yola çıkılarak öğretmenler ekonomik refahın okuldaki şiddeti azaltılabileceği kanısında oldukları söylenebilir. Diğer bir madde olan ‘Öğrencilerin yeteneklerine uygun aktivitelere katılamaması’ maddesinden yola çıkılarak okulda öğrenciler kendi yeteneklerini gösterebilecekleri alanlara yönlendirilirse okullardaki şiddetin azalacağı görüşünde oldukları söylenilebilir.

Bulguların genel ortalamaları göz önüne alındığında öğretmenler 6. Boyut olan ‘teknolojiden kaynaklanan’ ($\bar{X} = 3.76$) boyutunu şiddete en çok etkileyen boyut olarak düşündükleri görülmüştür. Öğretmenler teknolojinin okuldaki şiddeti olumsuz yönde etkilediği görüşünde olmuşlardır. Öğretmenler şiddete kaynağı olarak en düşük düzeyde ‘öğretmenden kaynaklanan’ ($\bar{X} = 2.51$) boyutunu düşündükleri görüldü.

4.2.2 İkinci Alt Amaca İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci alt amaç ‘Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullarında şiddetin kaynakların ilişkin çeşitli boyutlardaki görüşleri arasında;

1. Cinsiyetine,
2. Öğrenmenin mesleki kıdem yılına,
3. Öğretmen öğrenim durumuna,
4. Okulun büyüklüğü,
5. Okul türü arasında anlamlı bir farklılık var mıdır? Aşağıda belirlenmiş olan bu beş boyutun ayrı ayrı incelenmesi sonucunda meydana gelen sonuçlar verilmiştir.

Cinsiyet Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin ‘Cinsiyet’ değişkenine göre anlamlı farklılık gösterip göstermediği amacıyla yapılan t testi sonuçları Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Farklı boyutlara ilişkin Öğretmen Görüşlerinin Cinsiyet değişkenine göre t testi sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	ss	t	p
1.Öğrenciden kaynaklanan	Kadın	261	3.36	.71	2.51	.01**
	Erkek	294	3.22	.63		
2.Öğretmenden kaynaklanan	Kadın	261	2.58	.76	2.01	.04*
	Erkek	294	2.45	.73		
3.Aileden kaynaklanan	Kadın	261	3.42	.90	1.65	.09
	Erkek	294	3.29	.83		
4.Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan	Kadın	261	2.61	.73	.68	.49
	Erkek	294	2.57	.70		
5.Eğitim sisteminin Genel Sorunları	Kadın	261	2.97	.82	.31	.75
	Erkek	294	2.99	.87		
6.Teknoloji kaynaklı	Kadın	261	3.74	1.08	.33	.74
	Erkek	294	3.77	1.04		
7.Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılamaması	Kadın	261	3.23	.64	.02	.98
	Erkek	294	3.23	.61		
Genel		555	3.01	.49		

*p < .05

Tablo 14 incelendiğinde gibi ‘cinsiyet’ değişkenine göre 1. Boyut olan ‘Öğrenciden kaynaklanan’ boyutunda öğrenciden kaynaklı faktörler (t=2.51, p< .05 için) ile 2. Boyut olan ‘Öğretmenden kaynaklanan’ boyutuna yer alan öğretmenden kaynaklı faktörler (t=2.01, p< .05 için) cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Elde edilen sonuçlara göre, bu anlamlı farklılık cinsiyet boyutunda kadın öğretmenler ile erkek öğretmenler arasındadır. Kadın öğretmenlerin aritmetik ortalamaları daha yüksek olduğu

için, kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre daha fazla cinsiyeti okullardaki şiddet kaynağı olabileceğini düşündüklerini ortaya çıkarmaktadır. Kadın öğretmenlerin daha duygularıyla hareket ettikleri için böyle bir anlamlı farklılık meydana gelmiş olabilir.

Tablo 14'te görüldüğü diğer boyutlarda anlamlı fark meydana gelmediği görülmüştür. Buna göre 'cinsiyet' değişkenine göre kadın ve erkek öğretmenler okullarda meydana gelen şiddete sebep olarak diğer boyutları çok etkili görmemişlerdir.

Öğretmenin Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin 'Mesleki Kıdem Yılı' değişkenin ortalamalar bazında karşılaştırılması ve öğretmen görüşlerinin 'Mesleki kıdem yılı' değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçları Tablo 15'te verilmiştir.

Tablo 15. Mesleki Kıdem Yılı Değişkenine Göre Elde Edilen Veriler ve ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Mesleki kıdem yılı	n	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
1.Öğrenciden kaynaklanan	a. 1-5 yıl	303	3.32	.65	1.05	.37	
	b. 6-10 yıl	146	3.27	.69			
	c. 11-15 yıl	66	3.17	.71			
	d. 16-20 yıl	40	3.31	.64			
	Toplam	555	3.29	.67			
2.Öğretmenden kaynaklanan	a. 1-5 yıl	303	2.47	.71	2.36	.07	
	b. 6-10 yıl	146	2.65	.76			
	c. 11-15 yıl	66	2.43	.80			
	d. 16-20 yıl	40	2.43	.82			
	Toplam	555	2.51	.75			
3.Aileden kaynaklanan	a. 1-5 yıl	303	3.37	.84	2.22	.08	
	b. 6-10 yıl	146	3.33	.88			
	c. 11-15 yıl	66	3.17	.93			

	d. 16-20 yıl	40	3.61	.84		
	Toplam	555	3.36	.86		
	a. 1-5 yıl	303	2.57	.72		
	b. 6-10 yıl	146	2.71	.66	3.94	.00 b-d**
4.Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan	c. 11-15 yıl	66	2.59	.78		
	d. 16-20 yıl	40	2.27	.74		
	Toplam	555	2.59	.72		
	a. 1-5 yıl	303	3.01	.86		
	b. 6-10 yıl	146	3.03	.79	2.24	.08
5.Eğitim sisteminin Genel Sorunları	c. 11-15 yıl	66	2.98	.90		
	d. 16-20 yıl	40	2.65	.76		
	Toplam	555	2.98	.85		
	a. 1-5 yıl	303	3.75	1.05		
	b. 6-10 yıl	146	3.77	1.05	0.08	.97
6.Teknoloji kaynaklı	c. 11-15 yıl	66	3.72	1.07		
	d. 16-20 yıl	40	3.82	1.21		
	Toplam	555	3.76	1.06		
	a. 1-5 yıl	303	3.22	.61		
	b. 6-10 yıl	146	3.30	.62	1.17	.32
7.Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamaması	c. 11-15 yıl	66	3.14	.61		
	d. 16-20 yıl	40	3.22	.73		
	Toplam	555	3.23	.62		

*p < .05

Ölçekteki değişkenlerimizin dağılımlarına bakıldığında ‘Mesleki Kıdem Yılı’ değişkeninde sadece 7 tane 21 yıl ve üzeri yıl hizmete sahip öğretmen sayısının olduğu bunun için daha anlamlı karşılaştırma yapabilmek için 21 yıl ve üzeri hizmete sahip öğretmenler ile 16-20 yıl hizmete sahip öğretmen grupları birleştirilmiş ve bunlar 16-20

hizmet yılı başlığı altına alınmış ve hesaplar buna göre yapılmıştır.

Tablo 15'e göre ölçek uygulanan öğretmenlerin 303 öğretmen 1-5 yıl mesleki kıdem yılına, 146 öğretmen 6-10 mesleki kıdem yılına, 66 öğretmen 11-15 mesleki kıdem yılına , 40 öğretmenin ise 16-20 mesleki kıdem yılına sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 15 incelendiğinde 'Mesleki Kıdem Yılı' değişkeninin 4. Boyut olarak yer alan 'Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan' boyutunda öğretmen görüşleri arasında kıdem yılı değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F=2.59$, $p<.05$ için). 6-10 yıl hizmete sahip öğretmenler ile 16 -20 yıl kıdem yılına sahip öğretmenler arasında 'Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan' boyutunda farklılık olduğu görülmüştür. Bu farklılıkta yola çıkılarak 6-10 kıdem yılına sahip öğretmenler, 16-20 kıdem yılına sahip öğretmenlere göre 'Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan' boyutunu şiddetin meydana gelmesinde etkili gördükleri söylenilebilir. Bu da 6-10 kıdeme sahip öğretmenlerin daha çok sorunlu okullarda çalıştığından kaynaklanmış olabilir.

Tablo 15'te diğer boyutlarda anlamlı fark meydana gelmediği görülmüştür. Buradan yola çıkılarak 'Mesleki Kıdem Yılı' değişkeninde ölçeğe katılan öğretmenler şiddetin meydana gelmesinde diğer boyutları etkili görmemişlerdir.

Öğretmenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin ' Öğretmenin Öğrenim Durumu' değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan t testi sonuçları Tablo 16 'da verilmiştir.

Tablo 16. Farklı Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Öğretmenin Öğrenim Durumu Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Öğrenim durumu	n	$\bar{X}$	ss	t	p
1.Öğrenciden kaynaklanan	Lisans	510	3.28	.67	.69	.49
	Lisansüstü	45	3.36	.65		
2.Öğretmenden kaynaklanan	Lisans	510	2.48	.74	3.26	.00**
	Lisansüstü	45	2.86	.71		
3.Aileden kaynaklanan	Lisans	510	3.33	.87	1.98	.04*
	Lisansüstü	45	3.60	.78		
4.Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan	Lisans	510	2.58	.72	.99	.32
	Lisansüstü	45	2.69	.72		
5.Eğitim sisteminin Genel Sorunları	Lisans	510	2.98	.85	.83	.93
	Lisansüstü	45	2.99	.81		
6.Teknoloji kaynaklı	Lisans	510	3.73	1.07	2.18	.03*
	Lisansüstü	45	4.09	.89		
7.Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamaması	Lisans	510	3.22	.62	1.40	.16
	Lisansüstü	45	3.35	.64		
Genel		555	3.01	.49		

*p <.05

Değişkenlerimizin dağılımlarına bakıldığında öğrenim durumu değişkeninde sadece 2 doktora mezunu öğretmen olduğu görülmektedir. Verilerin karşılaştırılması sürecinde anlamlı karşılaştırma yapmak için yüksek lisans ve doktora grupları birleştirilmiş. Bu veriler lisansüstü diye yeni bir veri grubu altında hesaplanmıştır.

Tablo 16' da görüldüğü gibi ölçeğin uygulandığı öğretmenlerin 510 tanesi lisans öğrenim durumuna sahip iken, 45 tanesi lisansüstü öğrenim durumuna sahip olduğu görülmüştür.

Tablo 16 incelendiğinde 'Öğretmenin Öğrenim Durumu' değişkeninin 2. boyutu olan 'Öğretmenden kaynaklanan' boyutunda öğretmen görüşleri arasında öğretmenin öğrenim

durumu değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır ($t=3.26$, $p<.05$ için). Lisansüstü mezunu öğretmenlerin lisans mezunu öğretmenlere kıyasla öğretmenlerden kaynaklanan faktörleri şiddetin oluşmasını daha çok etkilediği görüşünde oldukları gözlemlenmiştir. Lisansüstü öğretmenlerin lisans eğitimi alan öğretmenlere göre şiddetin meydana gelmesinde öğretmeni daha fazla sebep olarak gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 16’da görüldüğü gibi 3. Boyut olarak yer alan ‘Aileden kaynaklanan’ boyutunda öğretmen görüşleri arasında öğretmenin öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı biçimde farklılaşmaktadır ($t=1.98$, $p<.05$ için). Ayrıca aritmetik ortalamalara baktığımızda da lisansüstü mezunu öğretmenlerin lisans mezunu öğretmenlere kıyasla aile kaynaklanan faktörleri şiddetin oluşmasını daha çok etkilediği görüşünde oldukları gözlemlenmiştir. Yani lisansüstü eğitimi alan öğretmenler lisans eğitimi alan öğretmenlere kıyasla okullarda meydana gelen şiddete sebep olarak aileyi gösterdikleri söylenebilir.

Tablo 16’da 6. Boyut olarak yer alan ‘Teknoloji kaynaklı’ boyutunda öğretmen görüşleri ($t=2.18$, $p<.05$ için) öğrenim durumu değişkenine göre anlamlı bir biçimde farklılaşmaktadır. Ayrıca aritmetik ortalamalara baktığımızda da, lisansüstü mezunu öğretmenlerin lisans mezunu öğretmenlere kıyasla teknoloji faktörlerini şiddetin oluşmasını daha çok etkilediği görüşünde oldukları gözlemlenmiştir.

Tablo 16 incelendiğinde diğer boyutlarında anlamlı farklılığın meydana gelmediği görülmüştür. Bu da ölçeğe katılan öğretmenlerin ‘Öğretmenin Öğrenim Durumu’ değişkenine göre bu boyutları okullarda meydana gelen şiddet için etkili görmediklerini göstermektedir. Yani lisansüstü eğitimi alan öğretmenler ile lisans eğitimi alan öğretmenler diğer boyutları şiddetin meydana gelmesinde etkili görmedikleri sonucuna ulaşılabilir.

Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri

Öğretmenlerin görüşlerinin ‘Okulun Büyüklüğü’ değişkenine göre ortalamalar bazında karşılaştırması ve öğretmenlerin görüşlerinin ‘okulun büyüklüğü’ değişkenini göz önüne aldığımızda aralarında farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla uygulanan ANOVA testi sonuçları Tablo 17 ’de verilmiştir.

Tablo 17. Okulun Büyüklüğü Değişkenine Göre Elde Edilen Veriler ve ANOVA testi sonuçları

Boyutlar	Okulun büyüklüğü	N	$\bar{X}$	ss	F	p	Fark
1.Öğrenciden kaynaklanan	a. Küçük Okul	285	3.24	.64	1.59	.20	
	b. Orta Büyüklükteki Okul	102	3.31	.78			
	c. Büyük Okul	168	3.36	.63			
	Toplam	555	3.29	.67			
2.Öğretmenden kaynaklanan	a.Küçük Okul	285	2.52	.76	0.29	.75	
	b. Orta Büyüklükteki Okul	102	2.54	.76			
	c.Büyük Okul	168	2.48	.72			
	Toplam	555	2.51	.75			
3.Aileden kaynaklanan	a.Küçük Okul	285	3.31	.89	2.25	.11	
	b.Orta Büyüklükteki Okul	102	3.52	.82			
	c.Büyük Okul	168	3.34	.83			
	Toplam	555	3.36	.86			
4.Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan	a.Küçük Okul	285	2.51	.68	4.01	.02*	a-b*
	b.Orta Büyüklükteki Okul	102	2.69	.72			
	c.Büyük Okul	168	2.67	.77			a-c*
	Toplam	555	2.59	.72			
5.Eğitim sisteminin Genel Sorunları	a.Küçük Okul	285	2.98	.89	1.01	.36	
	b.Orta Büyüklükteki Okul	102	3.08	.88			
	c.Büyük Okul	168	2.93	.73			
	Toplam	555	2.98	.85			
6.Teknoloji kaynaklı	a.Küçük Okul	285	3.72	1.11	.36	.70	
	b.Orta Büyüklükteki Okul	102	3.77	1.01			
	c.Büyük Okul	168	3.81	1.00			
	Toplam	555	3.76	1.06			
7.Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamaması	a. Küçük Okul	285	3.22	.60	.42	.66	
	b. Orta Büyüklükteki Okul	102	3.28	.69			
	c. Büyük Okul	168	3.22	.619			
	Toplam	555	3.23	.62			

*p < .05

Tablo 17’de görüldüğü gibi ölçeğin uygulandığı ‘Okulların Büyüklüğü’ değişkeninde 285 okulun küçük okul, 102 okulun orta büyüklükteki okul, 168 tanesinin ise büyük okul olduğu görülmüştür.

Tablo 17 incelendiğinde 4. Boyut olarak yer alan ‘Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan’ boyutunda öğretmen görüşleri arasında değişkenine göre anlamlı bir fark olduğu görülmektedir ($F=4.01$, $p <.05$ için). Tablo 17’de 4. Boyut olarak yer alan ‘Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan’ boyutunda incelendiğinde küçük okullar ile orta büyüklükteki okullar arasında anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre orta büyüklükteki okullarda görev yapan öğretmenler, küçük okullarda görev yapan öğretmenlere göre okullarda şiddetin meydana gelmesinde okulun fiziki yapısını ve yönetimini etkili görmüşlerdir.

Tablo 17’de 4. Boyut olarak yer alan ‘Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan’ boyutunda küçük okullar ile büyük okullarda da anlamlı farklılık görülmüştür. Buna göre büyük okullarda görev yapan öğretmenler, küçük okullarda görev yapan öğretmenlere göre okullarda şiddetin meydana gelmesinde okulun fiziki yapısını ve yönetimini etkili görmüşlerdir. Buradan okulun büyük olmasının şiddetin meydana gelmesinde etkili olduğu söylenilebilir.

Tablo 17’de diğer boyutlarda anlamlı fark meydana gelmediği görülmüştür. Bu da ‘okulun büyüklüğü’ boyutunda ölçeğe katılan öğretmenlerin şiddetin meydana gelmesinde diğer boyutları etkili görmediklerini göstermektedir.

Okul türü Değişkenine Göre Öğretmen Görüşleri

Öğretmen görüşlerinin ‘okul türü’ değişkenine göre farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla uygulanan t testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18. Farklı Boyutlara İlişkin Öğretmen Görüşlerinin Okul Türü Değişkenine Göre t Testi Sonuçları

Boyutlar	Okul Türü	n	$\bar{X}$	ss	t	P
1.Öğrenciden kaynaklanan	Ortaokul	456	3.30	.68		
	İmam hatip ortaokul.	99	3.25	.61	.68	.50
2.Öğretmenden kaynaklanan	Ortaokul	456	2.49	.74		
	İmam hatip ortaokul.	99	2.59	.80	1.22	.22
3.Aileden kaynaklanan	Ortaokul	456	3.34	.89		
	İmam hatip ortaokul.	99	3.43	.76	.90	.37
4.Okulun fiziki Yapısı ve Yönetiminden kaynaklanan	Ortaokul	456	2.60	.72		
	İmam hatip ortaokul.	99	2.51	.70	1.14	.25
5.Eğitim sisteminin Genel Sorunları	Ortaokul	456	2.98	.83		
	İmam hatip ortaokul.	99	2.98	.94	.01	.99
6.Teknoloji kaynaklı	Ortaokul	456	3.72	1.05		
	İmam hatip ortaokul.	99	3.90	1.10	1.51	.13
7.Okulun ve toplumun öğrenci beklentilerini karşılayamaması	Ortaokul	456	3.23	.63		
	İmam hatip ortaokul.	99	3.22	.57	.25	.80
Genel		555	3.01	.49		

*p < .05

Tablo 18 incelendiğinde anket uygulanan okul türlerinden ortaokullarda 456 öğretmen, imam hatip ortaokullarında ise 99 öğretmenin ölçeğe katıldığı görülmüştür. Toplam olarak bu okullarda 555 öğretmene ölçek uygulanmıştır.

Tablo 18’de görüldüğü gibi 7 boyutta da öğretmen görüşleri arasında ‘okul türü’ değişkeni açısından anlamlı bir biçimde farklılaşma görülmemiştir. Bu da ortaokul ve imam hatip ortaokullarında ölçeğe katılan öğretmenlerin şiddetin meydana gelmesinde bu boyutları etkili görmediklerini göstermektedir.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ilişkin elde edilen veriler ışığında tartışmalar yapılmıştır.

Araştırmanın veri analizleri sonucunda 6. Boyut olan ‘Teknolojiden kaynaklanan’ boyutunda en yüksek ortalamanın olduğu ve bu boyutun şiddetin meydana gelmesinde en önemli etken olarak teknolojiyi düşünlüğü görüldü. Öğretmenler şiddete kaynağı olarak en düşük ortalama ise 2. Boyut olan ‘Öğretmenden kaynaklanan’ boyutunda meydana gelmiştir. Yani öğretmenler şiddetin meydana gelmesinde öğretmeni çok etkili görmemişlerdir.

‘Aileden Kaynaklanan’ boyutunda ise öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Aile ilgisizliği’ ve ‘ Ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki bilinçsizliği’ maddeleridir. Aileler çocuk yetiştirme konusunda ilgisiz davranmalarını ve çocukları yetiştirme konusunda yetersiz bilgiye sahip olmalarını şiddetin meydana gelmesinde önemli etkiye sahip olduğu söylenilebilir. Çocukların kendilerini emniyette hissetmeleri gereken yer olan evde, aile olma özelliğini taşıyan kişiler arasında şiddete maruz kalmaları veya bu şiddete şahit olmaları onların duygusal gelişimini olumsuz etkilemektedir. Yapılan araştırmamızda aile içi şiddet ile okullarda öğrencinin meydana getirdiği şiddet arasında ilişki bulunmuştur. İldeniz 2015’ te İstanbul ‘un Esenyurt ilçesinde farklı liselerde öğrenim gören kız ve erkek öğrencilere uyguladığı araştırma sonuçlarına göre, şiddet davranışlarında ailenin, akran gruplarının, TV ve medyanın etkili olduğu sonucuna ulaşmıştır. Bu da bizim çalışma ile paralel bir sonucun oluştuğunu gösterir. Yılmaz (2011) “Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordayıcılarının İncelenmesi” konulu çalışmasında, ihmalkâr anne baba tutumlarına sahip olan ergenlerin kuraldışı davranışları daha fazla sergiledikleri sonucunu varmıştır. Totan ve Yöndem (2007) “Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi” üzerine yaptıkları benzer bir araştırmada, anne ve babanın ergen ile ilişkileri arttıkça ergenin, zorba statüsünde olma olasılığının azaldığını sonucunu bulmuşlardır. Araştırmamız Yılmaz’ın, Totan ve Yöndem’in varmış olduğu bu sonuçları destekler niteliktedir.

‘Teknolojiden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenler şiddetin oluşumunda en etkili olarak ‘Kontrolsüz internet kullanımı’ maddesini görmüşlerdir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları’ maddesidir. Bu boyutta en az etkili olarak görülen madde bile diğer boyutlardaki maddelerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğundan bilgisayar ve video oyunlarının şiddetin oluşmasında ne kadar kaynak teşkil ettiğini göstermektedir. Son zamanlarda ortaya çıkan şiddeti özendirici oyunların yaygınlaşması şiddeti tetiklemektedir. Parladır’ın (2009) ortaöğretim okullarında şiddetin kaynakları konusunda öğretmen, yönetici ve öğrenci görüşlerini belirlemeye yönelik yapmış olduğu araştırma sonucuna göre ise de, öğretmenler, ‘Teknoloji kaynaklı’ boyutunun şiddet oluşumunda en etkili boyut olduğunu düşünürken; şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri madde ‘Öğrencilerin aile yaşantısının sorunlu olması’ şiddetin oluşumunda en etkili gördükleri tespit edilmiştir. Bu bulgular, bizim yaptığımız araştırma bulguları ile de benzerlik göstermektedir.

Öğretmenler şiddetin meydana gelmesinde ‘Eğitim Sisteminin Genel Sorunlarından Kaynaklanan’ boyutunda okullarda meydana gelen şiddetin oluşmasında orta düzeyde etkili olduğunu düşündükleri görülmüştür. Fakat Uysal 2003’te yapmış olduğu çalışmada şiddetin en önemli sebeplerinden birinin eğitim programını yetersiz ve öğrenciye yönelik olmamasını göstermektedir. Eğer eğitim programında gereken düzenlemeler yapılırsa şiddete eğilim azalmalarının oluşacaktır. Şiddetin olmadığı güvenli okul ortamlarının oluşacağını savunmuştur. Yapılan çalışma Uysal’ın yaptığı çalışma gibi eğitim programının şiddetin meydana gelmesinde etkili olduğunu fakat en önemli kaynak olmadığını belirlemiştir.

‘Okulun Ve Toplumun Öğrenci Beklentilerini Karşılایamaması’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘toplumdaki ekonomik sorunlar’ maddesidir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Öğrencilerin sınav kaygıları’ maddesidir. Öğretmenler sınav kaygısının şiddetin oluşmasında az etkili olduğunu belirtmişlerdir. Okullar sağladıkları olanaklarla öğrencileri daha donanımlı hale getirebilecek bireyin hayatında var olan en önemli kurumdur. Okulda destekleyici kişilerarası ilişkiler, öğrencilerin okula ilişkin olumlu tutum geliştirmeleri, okul yaşamından doyum alma, öğrencilerin akademik, sosyal ve duygusal alanlarda güçlenmelerini sağlayacaktır. Okulda olası koruyucu faktörleri harekete geçirme ve öğrencilerin güçlü yanlarını ortaya çıkarmalarına yardımcı olma kendini toparlama gücü

çalışmaları kapsamında yer almaktadır. Okullarda meydana gelen şiddet olaylarında öğretmenler ‘Okulun ve Toplumun Öğrenci Beklentilerinden Kaynaklanan’ boyutunu okullarda meydana gelen şiddeti orta düzeyde etkilediğini savunmuşlardır. Masten’e (2001) göre çocukların ve ergenlerin gelişim süreci içinde yeterlik ve sağlamlılıklarını artırmaya yarayacak nitelikli kaynakları artırma ya da çocukların ve ergenlerin var olan kaynaklara ulaşabilirliklerini kolaylaştırma, risk faktörlerinin olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Bu bulgular araştırma sonucunda elde ettiğimiz sonuçlarla paralellik göstermektedir.

Araştırmanın ‘Öğrenciden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması’ maddesidir. Öğretmenlerin şiddetin meydana gelmesinde en önemli nedenlerden bir kaçı da öğrencinin kötü arkadaş çevresine sahip olması ve yaşının özelliği olarak kendini ispatlama ihtiyacı maddesidir. Bu konuda Seals ve Young (2003) tarafından yapılan çalışmada öğrencilerdeki zorbalık ve şiddet olayları ile kişinin sınıf seviyesi arasında önemli bir ilişki olduğunu belirtmiştir. Sonuç olarak 7. Sınıf öğrencilerinin yaşları gereği 8. sınıf öğrencilerine göre daha az zorbalık ve suça karıştığı bulunmuştur. Yapılan araştırmanın sonuçları Dorothy Seals, Terry Young (2003) ‘ın belirttiği ifadeleri destekler nitelikte olduğu görülmektedir.

‘Öğretmenden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması’ maddesi iken öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz’ olduğu maddesidir. Yavuzer ve Gündoğdu’ nun (2012) yapmış olduğu 43 öğretmene yaptığı ‘okulda şiddetin önlenmesinde öğretmenlerin sorumlulukları: Türkiye’de bir vak’a örneği’ adlı araştırma bulgularına göre, öğretmenlerin okul şiddetin önlenmesinde kendi sorumluluklarının bilincinde olduğu tespit edilmiştir. Şiddetin önlenmesi için kendilerini sorumlu hissettikleri ve şiddetin nasıl önlenebileceği konusunda bilgili olduklarını ifade etmişlerdir. Yapılan çalışmada öğretmenler kendilerini yeterli gördükleri ve meydana gelen şiddetin oluşmasında kendilerini çok etkili neden olarak görmedikleri tespit edilmiştir. Bu da Yavuzer ve Gündoğdu’ nun çalışmasına paralel bir sonucun oluşmasını sağlamıştır.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen verilerin ışığında ulaşılan sonuçlar ve bu sonuçlardan yola çıkılarak araştırmacılara önerilere yer verilmiştir.

6.1. Sonuçlar

Araştırma bulgularına göre cevaplanması gereken sorulardan hareket ederek aşağıdaki sonuçlar elde edilmiştir.

Alt Amaçlara İlişkin Sonuçlar

Aşağıda alt amaçlara ilişkin sonuçlar verilmiştir.

Birinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın birinci alt amacı ‘Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullardaki şiddetin kaynaklarına ilişkin görüşleri farklı boyutlarda nasıl dağılım göstermiştir?’ olarak belirlenmişti.

Araştırmanın veri analizleri sonucunda 6. Boyut olan ‘Teknolojiden kaynaklanan’ boyutunda en yüksek ortalamanın olduğu ve bu boyutun şiddetin meydana gelmesinde en önemli etken olarak düşünüldüğü görüldü. Öğretmenler şiddete kaynağı olarak en düşük düzeyde düşündükleri sebep ise 2. Boyut olan ‘Öğretmenden kaynaklanan’ boyutu olmuştur.

1. ‘Öğrenciden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması’ maddesidir. Öğretmenlerin şiddetin en önemli sebebi olarak öğrencileri kendi arasında gereksiz şakalar yapmaları ve bu yapılan şakalar sonucunda şiddetin meydana geldiği yönündendir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Öğrencinin kız ya da erkek arkadaşı paylaşamaması’ maddesidir. Öğretmenler öğrencilerin arkadaşlarını paylaşamamasını şiddetin kaynağı olarak daha az etkili görmüşlerdir. Bu sonuç öğrencilerin arkadaş ilişkilerinde sorun yaşadığını ve bu durumun zamanla okulda meydana gelen şiddeti tetiklediği söylenilebilir.

2. ‘Öğretmenden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması’ maddesi iken öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz’ olduğu maddesidir. Bu konuda öğretmenleri şiddetin artmaması açısından sabır konusunda kendilerini geliştirebilirler. Bu sonuçların ışığında öğretmenler mesleki açıdan kendilerini yeterli gördüğü ve kendilerini şiddetin oluşmasında önemli bir etken olarak görmedikleri söylenebilir. Verilerdeki ortalamalar göz önüne alındığında bayan öğretmenlerin erkek öğretmenlere oranla daha fazla sabırlı oldukları söylenebilir.
3. ‘Aileden Kaynaklanan’ boyutunda ise öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Aile ilgisizliği’ ve ‘ Ailelerin çocuk yetiştirme konusundaki bilinçsizliği’ maddeleridir. Öğretmenler ailenin çocuğa yeteri kadar ilgi göstermemesini ve çocuk yetiştirme konusundaki bilgisizliğini okuldaki şiddet davranışını ortaya çıkardığını savunmuştur. Öğretmenler bu boyutta ‘Anne baba ayrılığı’ maddesini en etkisiz madde olarak görmüşlerdir. Öğretmenler anne babanın ayrı olmasını şiddetin oluşması için önemli bir neden olarak düşünmedikleri ileri sürülebilir.
4. ‘Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenler şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde olarak ‘okul çevresinin kontrolsüz’ olması maddesidir. Okul çevrelerin yeterli güvenli olmaması şiddeti tetikleyen unsurlar arasındadır. Okul çevrelerinin gerek veli, gerek öğretmenler, gerekse emniyet mensupları tarafında korunup kollanması gerekir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Okulda nöbet görevlerinin yetersizliği’ maddesidir. Öğretmenler okulda tutulan nöbet görevlerini şiddeti oluşturan sebepler arasında daha az etkili gördükleri söylenilebilir. Okuldaki öğretmen tarafından uygulanan nöbet görevinin şiddet ile bir ilişkisinin olmadığı söylenilebilir.
5. ‘Eğitim Sisteminin Genel Sorunları’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘Rahatlatici derslerin yetersizliği’ maddesidir. Öğretmenler öğrencinin enerjisini boşatacağı sportif ve sosyal etkinliklerin olmadığı için öğrencilerin bu enerjilerinin belli bir süreden sonra şiddete dönüştüğü şeklinde düşünmektedirler. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Okulda rehberlik faaliyetlerinin yeterince yapılamaması’ maddesidir. Öğretmenler

bu boyutta ise okul rehberlik faaliyetlerinin yetersiz olmasını şiddet nedeni olarak görmemişlerdir.

6. ‘Teknolojiden Kaynaklanan’ boyutunda öğretmenler şiddetin oluşumunda en etkili olarak ‘Kontrolsüz internet kullanımı’ maddesini görmüşlerdir. Günlük yaşamda hayatımızı kolaylaştıran internet amacı dışında kullanıldığında ise önüne geçilemeyecek sonuçlarla karşımıza çıkarmaktadır. Günlük hayatta karşımıza çıkan olaylar incelendiğinde öğretmenlerin şiddet konusunda yanlış internet kullanımını etkili görmelerinde haklı oldukları söylenilir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları ’ maddesidir. Bu boyutta en az etkili olarak görülen madde bile diğer boyutlardaki maddelerden daha yüksek ortalamaya sahip olduğundan bilgisayar ve video oyunlarının şiddetin oluşmasında ne kadaraya kaynak teşkil ettiği konusunda fikir vermektedir.
7. ‘Okulun Ve Toplumun Öğrenci Beklentilerini Karşılayamaması’ boyutunda öğretmenlerin şiddet oluşumunda en etkili gördüğü madde ‘toplumdaki ekonomik sorunlar’ maddesidir. Günlük hayatta ekonomik refahın yüksek olduğu bireylerin olduğu okullardaki şiddet ile ekonomik refahın düşük olduğu okullara oranla daha az şiddet olaylarının meydana geldiği söylenebilir. Şiddet ile az uğraşan bu okullarda beraberinde başarıyı da getirebilir. Öğretmenlerin bu boyutta en etkisiz gördüğü madde ise ‘Öğrencilerin sınav kaygıları’ maddesidir. Öğretmenler sınav kaygısının şiddetin oluşmasında az etkili olduğunu belirtmişlerdir.

İkinci Alt Amaca İlişkin Sonuçlar

Araştırmanın ikinci alt amacı ‘Öğretmenlerin ortaokul ve imam hatip ortaokullarında şiddetin kaynaklarına ilişkin çeşitli boyutlardaki görüşleri arasında;

1. Cinsiyeti,
2. Öğretmenin mesleki kıdem yılı,
3. Öğretmenin öğrenim durumu,
4. Okulun büyüklüğü,
5. Okulun türü, değişkenlerine göre aralarında anlamlı bir farklılık var mıdır?’

Araştırmanın veri analizleri sonucunda değişkenlerden yola çıkılarak aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

1. Öğretmen görüşleri arasında ‘Cinsiyet’ değişkenine göre 1. Boyut olan ‘öğrenciden kaynaklanan’ ve 2. Boyut olan ‘öğretmeden kaynaklanan’ boyutlarında anlamlı farklar bulunmuştur. Meydana gelen anlamlı farklılıklar incelendiğinde kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere göre şiddetin kaynağı olarak öğrenciyi veya öğretmeni düşündükleri görülmüştür. Bunun da kadınların duygusal yapılarından kaynaklandığı söylenebilir.
2. Öğretmen görüşleri arasında ‘Okul türü’ değişkenine göre anlamlı fark bulunamamıştır. Bu sonuca göre ortaokullar ile imam hatip okullarında görev yapan öğretmenler şiddet konusunda aynı görüşlere sahip olduğunu göstermektedir.
3. Öğretmen görüşleri arasında ‘Öğrenim durumu’ değişkenini incelediğimizde 2. Boyut olan ‘Öğretmeden kaynaklanan’ ve 3. Boyut olan ‘Aileden kaynaklanan’ boyutlarında anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür. Oluşan bu anlamlı farklılık her iki boyutta da lisansüstü öğrencilerin lehine çıkmıştır. Bu sonuç lisansüstü eğitim alan öğretmenlerin, lisans eğitimi alan öğretmenlere göre bu durumu daha fazla öğretmen veya aileden kaynaklandığını belirtmişlerdir. Bu da lisansüstü eğitime göre lisans eğitimi alan öğretmenlere göre daha fazla bilgi donanımına sahip olduklarından olabilir.
4. Öğretmen görüşleri arasında ‘Okulun Büyüklüğü’ değişkeni göz önüne alındığında sadece 4. Boyut Olan ‘Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan’ boyutunun a(28 ve aşağı) - b(29-39) ve a(28 ve aşağı) - c(40 ve üzeri) maddelerinde anlamlı farklılığın olduğu görülmüştür. Oluşan anlamlı farklılıklara bakıldığında oluşan bu anlamlı farklılıklardan a(28 ve aşağı) – b(29-39) maddeleri incelendiğinde öğretmen sayısının fazla olduğu büyük okullarda, öğretmen sayısının orta büyüklükte olduğu okullardaki öğretmenlere göre okulun yapısını ve yönetimini şiddetin meydana gelmesinde daha fazla etkili düşündükleri gözlenmiştir. Okullardaki öğretmen ve öğrenci sayısının fazla olması eğitimin kalitesini düşürdüğü gibi bu çocukların hepsi ile uğraşamama zamanla şiddeti de ortaya çıkardığından olabilir. Diğer madde olan a(28 ve aşağı) - c(40 ve üzeri) maddelerinde ise tekrardan ortalama daha fazla öğretmen sayısına sahip okulun olduğu görülmüştür. Buna da aynı sebep olarak okulun fiziki olarak büyük olması okul mevcudunun fazla olmasına buda öğretmenlerin şiddete sebep olarak okulun fiziki yapısı ve yönetimi göstermelerine sebep olduğu söylenebilir.

5. Öğretmen görüşleri arasında ‘Mesleki Kıdem Yılı’ değişkenine göre yapılan çalışmalarda 4. Boyut olan ‘Okulun Fiziki Yapısı Ve Yönetiminden Kaynaklanan’ boyutunun b (6-10 yıl) ve d (16-21 yıl) maddelerinde anlamlı farklılığın olduğu söylenebilir. Bu boyutların b (6-10 yıl) ve d (16-21 yıl) karşılaştırılması sonucuna bakıldığında ise tecrübesiz öğretmenlerin tecrübeli öğretmenlere göre şiddetin kaynağı olarak eğitim sisteminin genel sorunlarını gördükleri belirlenmiştir.

6.2. Öneriler

Araştırma sonuçlarına ilişkin şu öneriler:

1. Öğretmenler teknolojiyi şiddet oluşumunda önemli ve en etkili faktör olarak düşündükleri görülmüştür. Bunun için okullarda meydana gelen şiddeti azaltmak ve şiddeti önlemek için öğrencilerin internet kullanımları, oynadığı oyunları ve izlediği diziler kontrol ve denetim altına alınabilir. Televizyonda şiddeti özendiren programlara yer verilmemelidir.
2. Öğrenci ailelerinin çocuk yetiştirme konusundaki bilinçsizliği, aile içi şiddet ve aile ilgisizliğinin okuldaki şiddet te önemli bir yere sahip olduğu görülmüştür. Buna göre çocuğun aile yapısı hakkında daha fazla bilgiye sahip olunması ve aile içi şiddete maruz kalmaması yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Bu konuda Rehabilitasyon ve Araştırma Merkezi ve aile ile ilgili bu çalışmaları yapan kuruluşlarla işbirliği ile okul çapında aile bilinçlendirilmelidir.
3. Öğretmenler öğrencilerine arkadaş çevresi içerisinde nasıl davranılacağına dair seminerler verip onların arkadaşlarıyla daha sağlıklı iletişim kurmalarını sağlayabilir. Öğretmenleri öğrencilerin arkadaş çevresi hakkında hem çocuk hem de ailesi ile irtibat halinde olmalı, çocuğun yanlış arkadaş çevresi edinmemesi için çocuktan haberdar olunabilir.
4. Okulun ve toplumun öğrencilerden büyük beklentilerin içinde olması öğrencileri strese sokmaktadır. Bunun için öğrencilerin biraz daha kendini rahat hissedebileceği bir okul ortamı ve toplum oluşturulabilir.
5. Okulların kalabalık olması şiddeti etkileyen önemli etken olduğu araştırma sonucunda belirlenmiş oldu. Yeni okullar yapılıp mevcut okulların öğrenci yükünün hafifletilmesi şiddetin ortadan kaldırılması için önemli etken olabilir.

Bu alanda araştırma yapmak isteyen araştırmacılar için öneriler:

1. Okullarda meydana gelen şiddet türleri konusunda araştırmalar yapılabilir.
2. Okullarda meydana gelen şiddetin düzeyi hakkında araştırma yapılabilir.
3. Aile içi şiddet ile ergenlerde görülen şiddet arasındaki etki hakkında araştırma yapılabilir.
4. Televizyon yayınlarındaki şiddet içeren dizilerin ergenlerin yaşamı üzerindeki etkilerine ilişkin araştırma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Akman, Y. (2010). ‘İlköğretim İkinci Kademe Öğrencilerinin Şiddet ve Okul İklimi Algıları Arasındaki İlişki’. *Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitimi Bilimleri Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi.
- Aktaş, A. M. (2006). *Aile İçi Şiddet*. Ankara: Elma Yayınevi.
- Arslan, Y. (2015). ‘Okullarda yaşanan şiddet olaylarının düzey ve dinamiklerini anlamak: Batman merkez örneği’. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(5) , 1-16.
- Avcı, Ö. H. & Yıldırım, İ. (2014). ‘Ergenlerde şiddet eğilimi, yalnızlık ve sosyal destek’ *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 29, 157-168.
- Aviles, A.M., Anderson, T.R., Erica R., & Davila, E.R. (2006). ‘Child and adolescent social-emotional development within the context of school’. *Child and Adolescent Mental Health* ,11(1), 32–39.
- Ayan, S. (2006). ‘Şiddet ve Fanatizm. Çukurova üniversitesi’. *İktisadi İdari Bilimler Dergisi*. 7(2) , 191-209.
- Aziz, A. (1994). ‘*Kadın Şiddet ve İletişim. Dünya’da ve Türkiye’de Güncel Sosyolojik Gelişmeler*’. Ankara:Sosyoloji Derneği Yayınları.
- Bacanlı, H. (1999). *Sosyal Beceri Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Backman, C. & Secord, W. , Paul F. (1974). “Social Psychology”. Ed. McGraw-Hill Tokyo.
- Balcı, F. (2013). *Okullarda Şiddeti Dönüştürmek*. Ankara: Maya Akademi Yayınları.
- Batlaş, Z. (2000). *Şiddet. Sağlık Psikolojisi- Halk Sağlığında Davranış Bilimleri*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Breunlin, D. C. , Cimmarusti, R. A. , Bryant-Edwards, T. L., & Hetherington, J. S. (2002). ‘Conflict resolution training as an alternative to suspension for violent behaviour’. *Journal of Educational Research*, 95 (6) ,349-358.

- Bilgin, A. (2008). *Okullarda Şiddeti Önlemede Bir Yöntem Çatışma Çözme*. Ankara: Ezgi Kitapevi.
- Budak, S. (2005). *Psikoloji Sözlüğü*. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Buka, S. & Felton E. (1993). 'Early Determinants Of Delinquency And Violence'. *Health Affairs*, 12 (4), 46-64.
- Bor, W. (2004). 'Prevention And Treatment Of Childhood And Adolescent Aggression And Antisocial Behaviour: A Selective Review.' *Australian and New Zeland Journal of Psychiatry*, 38, 373-380.
- Bozkurt, H. (2010). ' İlköğretim II. Kademe Öğrencilerinin Şiddete Yönelik Tutumlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi' . *Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*. Yüksek Lisans Tezi.
- Çalık, T. ,Özbay Y. , Özer, A. , Kurt, T. & Kandemir M. (2009). 'İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi'. *Gazi Üniversitesi Dergisi*, 15(60), 555-576.
- Çankaya, İ. H. (2009). 'Okul güvenliği üzerine teorik bir çözümlenme' *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*.1(2), 97-103.
- Çetin, S. K. & Taşkın, P. (2014). 'Okulda bedensel ceza uygulanmasına karşı çocuğun korunması'. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (2), 1-15.
- Çubukçu, Z. & Dönmez, A. (2012). 'İlköğretim okullarında görev yapan öğretmenlerden okuldaki şiddet üzerine görüşler'. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(40), 89-118.
- Debarbieux, E. (2009). *Okulda Şiddet*. Çev: İsmail Yerguz. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Deveci, H. , Karadağ, R. , & Yılmaz, F. (2008). 'İlköğretim öğrencilerin şiddet algıları' *.Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(24), 351-368.

- Demirtaş, Z. & Ersözülü, A. (2007). 'Okul Kültürü ile Öğrencilerin Şiddete Başvurma Davranışları Arasındaki İlişkiler'. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 2, 178-189.
- Durmuş, E. & Gürcan, U. (2005). 'Lise öğrencilerinin şiddet ve saldırganlık eğilimleri'. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (3), 253-269.
- Edwards, D., Hunt, M.H., Meyers, J., Grogg, K.R., & Jarrett O. (2005). 'Acceptability and Student Outcomes of a Violence Prevention Curriculum', *The Journal of Primary Prevention*, 401-419.
- Ergil, D. (2001). 'Şiddetin Kültürel Kökenleri' *Bilim ve Teknik Dergisi*. (399), 40-41.
- Erçetin, Ş. (2006). *Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu / Eğitim ve Şiddet*. Ankara: Hegem Yayınları.
- Farrington, D. P. (1998). 'Predictors, Causes, and Correlates of Male Youth Violence', *Youth Violence*. (edit. by M.Tonry and M.H.Moore), Chicago: University of Chicago Press M.H.Moore), Chicago: University of Chicago Press. 421-475.
- Farmer A. & Stinson K. (2009). 'Failing the Grade: How the Use of Corporal Punishment in U.S. Public Schools Demonstrates the Need for U.S. Ratification of the Children's Rights Convention and the Convention on the Rights of Persons with Disabilities'. *New York Law School Law Review*, 54, 1035-1069.
- Flannery, D. J. (1997). 'School Violence: Risk, Preventive Intervention, And Policy', http://iume.tc.columbia.edu/eric_archive/mono/UDS109.pdf.
- Furlong, M. & Morrison, G. (2000). 'The School In School Violence: Definitions And Facts'. *Journal of Emotional and Behavioral Disorders*, 8(2), 71-81.
- Gregory, A., Henry, D.B., & Schoeny, M.E. (2007). 'School Climate and Implementation of a Preventive Intervention'. *Am J Community Psychology*, 40, 250-260.
- Gini, G. (2006). 'Bullying As A Social Process: The Role Of Group Membership In Students' Perception Of İnter-Group Aggression At School'. *Journal of School Psychology*, 44, 51-65.

- Gülbahar, S. (2011). 'Toplumsal Cinsiyet ve Şiddet'. II. Hukukun Gençleri Sempozyumu.(1-10) . Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Güz, H .(2007). 'Şiddet ve Gençliğin Şiddeti Algılaması' . Çocuk ve Ergene Yönelik Şiddetin Önlenmesi Sempozyumu. Ankara: Aem Kitap.
- Gorman, K. & Pauken, P. (2003), 'The ethics of zero tolerance'. *Journal of Educational Administration*, 41(1), 24-36.
- Gönül, Ş. & Özcan, M. B. (2013). 'İlköğretim kurumlarında yer alan öğretmen ve öğrencilerin şiddet algıları' . *Sakarya Üniversitesi Dergisi*, 3(1), 7-20.
- Gözütok, F. D. , Er, K. O. ve Karacaoğlu, C. (2006). 'Okulda dayak (1992 ve 2006 yılları karşılaştırması)'. Şiddet ve Okul. Okul ve Çevresinde Çocuğa Yönelik Şiddet ve Alınabilecek Tedbirler Uluslararası Katılımlı Sempozyum. 28-31 Mart, İstanbul.
- Gözütok, D. (2008). *Eğitim ve Şiddet* . Ankara: Gazi Kitapevi Yayınları.
- Haskan, Ö. & Yıldırım, İ. (2012). 'Şiddet eğilimi ölçeği'nin geliştirmesi' *Hacettepe Üniversitesi Dergisi*, 37(163), 165-177.
- Hatunoğlu, Y. & Hatunoğlu A. (2002). 'Öğretmenlerin fiziksel cezalandırmaya ilişkin görüşleri' . *Atatürk Üniversitesi Dergisi*, 105-115.
- Hayden C. (2003). 'Responding to exclusion from school in England', *Journal of Educational Administration*, 41(6), 626-639.
- Hawkins, J. D., Todd H., David P. F., Devon D. B., Richard F. C. & Tracy W. H., (1998). 'A Review of Predictors of Youth Predictors'. *Serious and Violence Juvenile Offenders: Risk Factors and Successful Interventions*, 106-147.
- Hernandez, T. & Susan, S. (2004). 'A Safe School Climate: A Systemic Approach and the School Counselor' . *Professional School Counseling* , 7 (4), 256-262.
- İçli, T. G. (1994), 'Aile İçi Şiddet: Ankara-İstanbul-İzmir Örneği'. *Hacettepe Üniv. Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(1-2), 7 -20.

- İldeniz, B. (2015). 'Okullarda Şiddetin Nedenleri ve Önlenmesi'. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü,
- İra, N. & Şahin, S. (2011). 'Örgüt Kültürü Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması' *Celal Bayar Üniversitesi Enstitüsü Dergisi*. 9(1), 1-14.
- İpek, C .(2007). 'Okullarda Şiddet Bağlamında İlköğretim Programına Konan Medya Okur-Yazarlığı Dersi'. Okullarda Şiddet ve Çocuk Suçluluğu. (Ed: Adem Solak). Ankara: Nobel Yayınları.
- Jones, R. E. (1997). 'Teacher participation in decision making: Its relationship to staff morale and student achievement'. *Education*. 118(1).
- Kanal, İsa. (2008). 'İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak İncelenmesi'. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karakaya, E. (2008). 'Endüstri meslek Lisesi Öğrencilerinin, Şiddet Eğilimlerinin Çok Yönlü Olarak Değerlendirilmesi' . Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N.(2008). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kaptan, S. (1998). Bilimsel Araştırma Ve İstatistik Teknikleri. Ankara: Tek ışıık Yayınları.
- Kartal, H. & Bilgin, A. (2009). 'İlkokullarda görev yapan öğretmenler ve öğrenim gören öğrencilerin zorbalığa yönelik görüşleri'. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 7(3), 539-562.
- Kızmaz, Z. (2006). 'Okullardaki şiddet davranışının kaynakları üzerine kuramsal bir yaklaşım'. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(1) , 47-70.
- Klonsky, M. (2002). 'How smaller schools prevent school ve Cviolence'. *Educational Leadership*, 59 (5): 65-70.

- Knoester, C. ve Haynie, D. L. (2005). 'Community Context, Social İntegration İnto Family, And Youth Violence'. *Journal of Marriage and Family*, 67,767-780.
- Kocacık, F. (2001). *Toplumbilim*, Sivas: Cumhuriyet. Üniversitesi Yayınları.
- Kocacık, F. (2010). 'Şiddet olgusu üzerine'. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1),1-7.
- Kocadaş, B., Özgür, Ö. & Özbulut M. (2010). *Gençlik ve Şiddet Toplumsal Alanda Şiddetin Yükselişi*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi
- Koç, B. (2009). 'Okullarda Şiddet Lise Öğrencilerinde Şiddet Saldırganlık ve Dindarlık İlişkisi'. Ankara: Araştırma Yayınları.
- Koç, B. (2011). *Okullarda Şiddet*. Ankara: E Yazı Yayınları.
- Koçöz, R. (2011). 'Şiddet Üzerine'. *Ankara Barosu Dergisi*, (1), 246-254.
- Köse, A. ve Beşer, A. (2007). 'Kadının değiştirilebilir yazgısı ^Şiddet^' *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10(4), 114-121.
- Kuçuradi, I. (2007). 'Şiddete Felsefeyle Bakınca'. *Şiddet Sempozyumu. (7-14)*. 3 Mart Ankara: Türk. Tabipler Birliği Yayınları.
- Leff, S.S, Power, T.J. , Manz, P.H. , Costigon, T.E. & Nabors, L.A. (2001). 'School-Based aggression prevention programs for young children: current status and implications for violence prevention' , *School Psychology Review*, 30, (3), 344-362.
- Masten, A. (2001). 'Resilience processes in development' *American Psychologist*, 56 (3), 227-238.
- Menifield, C. ,Rose, W.,Homa, H. J. & Cunningham, A. B. (2001). 'The media's portrayal of urban and rural school violence: A preliminary analysis', *Deviant Behavior: An Interdisciplinary Journal*, 22, 447-464.
- Merecz, D. ,Drabek, M. & Moscicka, A. (2009). 'Aggression at workplace'. *International Journal of Occupational Medicine and Environmental Health*, 22(3), 243-260.

- MEB , (2006). ‘Eğitim Ortamlarında Şiddetin Önlenmesi ve Azaltılması: Strateji ve Eylem Planı(2006- 2011)’. Ankara: Özel Eğitim Rehberlik ve DanıŐma Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼.
- MEB Mevzuat Bankası (2007). *Milli Eğitim Bakanlığı Orta Őđretim Kurumları Őd¼l ve Disiplin Yönetmeliği*. EriŐim Tarihi: 03.05.2018
http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26408_0.html.
- MEB, (2008). *Őđrencilerin Şiddet Algısı*. Ankara.
- Mil, H. İ. & Şanlı, S. (2015). ‘Sporda Şiddet ve medya etkisi: bir maçın analizi’. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(55) , 231-247.
- Onbaş, N. (2007). ‘İlköğretim okulu öğretmenlerinin eğitim örgütlerinde duygusal Şiddete ilişkin görüşleri üzerine bir araştırma’. Yüksek Lisans Tezi. Harran Üniversitesi, Şanlıurfa.
- Ögel, K. , İtir T. & Yılmazçetin C. E. (2005). Okullarda Suç ve Şiddeti Önleme, İstanbul.
- Özan, M. B. & Şener, G. (2013). ‘İlköğretim Kurumlarında Yer Alan Őđretmen ve Őđrencilerin Şiddet Algıları’ *Sakarya Üniversitesi Dergisi*. 3(1),7-20.
- Özmen, Ő.Y. (2018) . ‘Dijital Şiddet, Siber Zorbalık ve Yeni Medya Okuryazarlığı Üzerine Değerlendirme’ *Uluslar Arası Sosyal Araştırma Dergisi*, 11(61),958-966.
- Őzgent¼rk, İ. , Karđın V. & Baltacı, H. (2012). ‘Aile içi Şiddet ve Şiddetin nesilden nesile iletilmesi’. *Polis Bilimleri Dergisi*, 14(4), 55-77.
- Parladır, S. (2009). ‘Okullarda Şiddetin Kaynaklarına İlişkin Őđretmen , Yönetici Ve Őđrenci Görüşleri’ . Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi, Antalya.
- Pehlivan, M. (2008). ‘İstanbul İli Kadıköy İlçesi Liselerindeki Okul İçi Şiddet Algısı ve Şiddete Karşı Alınan Önlemler İlişkisi’ .Yüksek Lisans Tezi. Yıldız Teknik Üniversitesi. İstanbul.

- Peters, M. A. (2004). 'Knowledge And Roles In The School Violence Agenda : A National Survey Of School Psychologists, Unpublished doctoral dissertation' *State University of New York*.
- Pişkin, M. (2002). 'Okul zorbalığı: Tanımı, türleri, ilişkili olduğu faktörler ve alınabilecek önlemler'. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, (2) 531-562.
- Polat, O. (2016). 'Şiddet'. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 22 (1) , 15-34.
- Reid, R.J., Peterson, N.A., Hughey, J. & Garcia-Reid, P. (2006). 'School Climate and Adolescent Drug Use: Mediating Effects of Violence Victimization in the Urban High School Context', *The Journal of Primary Prevention*, 27(3) , 281-293.
- Ricketts, M. L. (2007). 'K-12 Teachers' Perceptions of School Policy and Fear of School Violence, *Journal of School Violence*, 6(3), 45-67.
- Seals, D. & Young, T.(2003). 'Bullying and Victimization: Prevalence and Relationship to Gender, Grade Level, Ethnicity, Self-Esteem and Depression'. *Adolescence*. 38(152), 735-747.
- Shaw, M. (2006). 'Okullarda Suçun Önlenmesi ve Polis' , Çev. Yılmaz İ. , Uğurlu İ. , Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı, Ankara.
- Sprott, J. B. (2004). 'The Development of Early Delinquency: Can Classroom and School Climates Make a Difference'. *Canadian Journal of Criminology and Criminal Justice*, October, 553-572.
- Şahin, M. (2003), *Sporda Şiddet ve Saldırğanlık*, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Şahin, H. (2004). 'Öfke denetimi eğitiminin çocuklarda gözlenen saldırğan davranışlar üzerindeki etkisi' . Yayınlanmamış doktora tezi. Hacettepe Üniversitesi.
- Taktak, N. (2007). 'İlköğretim Kurumlarında Şiddet'. Yüksek Lisans Tezi. Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Tatlıoğlu, K. (2016). ‘Okullarda Şiddet ve Zorbalık: Risk Faktörleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri: Konya Örneği’ . *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6(12) ,209-231.
- Taylan, H. H. (2011). ‘Televizyon Programlarındaki Şiddetin Yetiştirme Etkisi: Konya Lise Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma’ . Doktora tezi.
- Terzi, Ő. (2007). ‘Okullarda Yaşanan Şiddeti Önleyici Bir Yaklaşım: Kendini Toparlama Gücü’ *Aile ve Toplum Dergisi*. 3,(12), 73-82.
- Totan , T. , & Yöndem Z. (2007). ‘Ergenlerde Zorbalığın Anne, Baba ve Akran İlişkileri Açısından İncelenmesi’ . *Ege Eğitim Dergisi*. 8, (2),53- 68.
- Tural, N. K. (2006).’ Okul Kültürü İçinde Şiddeti’ . *Eğitim –Sen Sempozyumu*.
- Türküm, A. S. (2011). ‘Okulda Şiddet: Problem Çözme Becerilerine İlişkin Algıları Ergenleri Ne Kadar Koruyor?’ . *Anadolu Üniversitesi Dergisi*. 11(1), 115-132.
- Uysal, A. (2003). ‘Şiddet Karşıtı Programlı Eğitim Öğrencilerin Çatışma Çözümleri, Şiddet Eğilimleri ve Davranışlarına Yansıması’ . Doktora Tezi.
- Uzbaş, A. (2009). ‘Okul Psikolojik Danışmanlarının Okulda Saldırıcılık ve Şiddete Yönelik Görüşlerinin Değerlendirilmesi’ . *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* , 9(18), 90-100.
- Ünsal, A. (1996). ‘Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi’ . *Cogito Kış- Bahar*, 6 (7) , 29- 36.
- Ünalımış, M. (2010). ‘Lise 1. Sınıf Öğrencilerinin Zorba, Kurban Olma Durumlarına Göre Şiddete Yönelik Tutumlarının Ve Sosyal Beceri Düzeylerinin İncelenmesi’ . *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Osman Paşa Üniversitesi, Tokat.
- Vatandaş, C. (2003). *Ailede Şiddet ve Türkiye’de Eşler Arası Şiddet*. Ankara: Uyum Ajans.
- Verlinden, S., Hersen, M. & Thomas, J. (2000). ‘Risk factors in school shootings’ , *Clinical Psychology Review*, 20(1), 3-56.

Yavuzer, Y. (2011). 'Okullarda saldırganlık/ şiddet: Okul ve Öğretmenle İlgili Risk Faktörleri ve Önleme Stratejileri' . *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(192), 43-61.

Yılmaz, Y. (2011). 'Ortaöğretim Öğrencilerinde Görülen Kuraldışı Davranışların Yordayıcılarının İncelenmesi'. Yüksek Lisans Tezi. Adana: Çukurova Üniversitesi.

EKLER**Ek.1. Öğretmenlere uygulanan şiddet kaynakları ölçeği****Ek.2. Ölçek izni**

ORTAOKULLARDA ŞİDDETİN KAYNAKLARINI BELİRLEME ÖLÇEĞİ

Değerli Meslektaşım,

Bu ölçek Ortaokul kurumlarında görev yapan öğretmenlerin okullarda şiddetin kaynakları ve türlerine ilişkin görüşlerini bilimsel bir araştırmayla belirlemek üzere hazırlanmıştır. Bu bilgiler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacaktır. **Lütfen aşağıda verilen soruları yanıtlayınız. Ölçeğe isminizi yazmanıza gerek yoktur.** Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

Mahmut ÖNER

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi

I.BÖLÜM: Bu bölümde kişisel bilgilerinizle ilgili sorular yer almaktadır. Uygun olanı seçiniz

1. Cinsiyetiniz:	1. ( ) Kadın	2. ( ) Erkek
2. Öğretmenlikteki Hizmet Yılıınız:		
	1. ( ) 1-5 yıl	2. ( ) 6-10 yıl
	3. ( ) 11-15 yıl	4. ( ) 16-20 yıl
	5. ( ) 21 yıl ve üzeri	
3.Eğitim Durumunuz:		
	1. ( ) Lisans	2. ( ) Yüksek Lisans
	3. ( ) Doktora	
4. Okul Türünüz:		
	1. ( ) Ortaokul	2. ( ) İmam Hatip Ortaokul
5. Okulunuzdaki Öğretmen Sayısı :		
	1. ( ) 28 ve aşağı	2. ( ) 29-39
	3. ( ) 40 ve üzeri	

Iİ.BÖLÜM

Açıklama: Aşağıda 'şiddetin kaynakları'na ilişkin maddeler verilmektedir. Aşağıdaki hususlar okulunuzda şiddetin oluşmasında ne derece etkili olmaktadır?	Pek çok	Çok	Orta	Az	Hiç
1.Öğrencilerin aile içinde şiddet görmesi					
2.Öğrencinin aile yaşantısının sorunlu olması					
3.Ailelerin ilgisizliği					
4.Ailelerin çocuk yetiştirme konusunda bilinçsizliği					
5.Anne baba ayrılığı					
6.Öğretmenlerin kendi sorunlarını okula yansıtması					
7.Öğretmenlerin öğrencilere karşı sabırsız davranması					
8.Öğretmenlerin öğrencilere yeterince sevgi göstermemesi					

Aşağıdaki hususlar okulunuzda şiddetin oluşmasında ne derece etkili olmaktadır?	Pek çok	Çok	Orta	Az	Hiç
9.Öğretmenlerin öğrencilere yeterince ilgi ve anlayış göstermemesi					
10.Öğretmenlerin dersi sıkıcı işlemesi					
11.Öğretmenlerin aşırı disiplinli olması					
12.Öğretmenlerin mesleki açıdan yetersiz olması					
13.Öğretmenlerin ergenlerle iletişim kurmakta zorlanması					
14. Öğrencinin psikolojik sorunları					
15.Öğrenciler arasında şakanın dozunun kaçması					
16.Öğrenci grupları arası anlaşmazlıklar					
17.Öğrencilerin yaşın özelliği olarak kendini ispatlama ihtiyacı					
18.Öğrencilerin geleceğe ilişkin kaygı ve ümitsizliği					
19.Öğrenciler arası kıskançlık					
20. Okulda rehberlik faaliyetlerinin yeterince yapılamaması					
21.Öğrencilerdeki sınav kaygısı					
22.Öğrencilerin yeteneklerine uygun aktivitelere katılamaması					
23. Öğrencinin kötü arkadaş çevresi					
24. Toplumdaki ekonomik sorunlar					
25.Şiddetin sorunların çözüm yolu olarak tercih edilmesi					
26.Ders programı içeriğinin öğrenciye uygun olmaması					
27.Öğrencinin davranış ve kişilik bozukluğu					
28.Öğrencilerin kız ya da erkek arkadaşı paylaşmaması					
29. Rahatlatıcı derslerin(resim, müzik, beden eğitimi) yetersizliği					
30. Okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetlerin yetersiz oluşu					
31.Toplumdaki kültürel yozlaşma					
32. Şiddet içerikli bilgisayar ve video oyunları					
33. Şiddet içeren TV filmleri					
34.Kontrolsüz internet kullanımı					
35.Okul çevresinin kontrolsüz olması					
36.Okuldaki bölümlerin dağınık ve kontrolsüz olması					
37. Okuldaki nöbet görevinin yetersizliği					
38. Okulun çevre duvarı ve giriş-çıkışlarının emniyetsiz olması					
39.Çevredeki başıboş kişilerin okula karışması					
40.Yetersiz ve düzensiz okul bahçesi					
41.Okul yönetiminin yeterince disiplini sağlayamaması					
42.Okul ortamının sıkıcı olması					
43. Aşırı ders yükü					
44.Okul-aile(veli) işbirliğinin yetersizliği					

T.C.
MARDİN VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 77965016-160.01.01-E.11963222
Konu : Anket İzni

20.06.2018

DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
(Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı)

- İlgi: a) 14.05.2018 tarihli ve 68508712-044 / 9767 sayılı yazınız.
b) 08.06.2018 tarihli ve 68508712-100/11657 sayılı yazınız.
c) Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün 22.08.2017 tarihli ve 35558626-10.06.01-E.12607291 sayılı yazısı, 2017/25 numaralı Genelgesi

İlgi (a) ve (b) yazılarınıza istinaden; Üniversiteniz Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Eğitimi Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi Teftiş Planlanması ve Ekonomisi Bilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Mahmut ÖNER'in ilimize bağlı Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarda "Görülen Şiddet ve Şiddetin Nedenlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu anket çalışması ile ilgili ilgi yazınız incelenmiş olup, yapılan incelemede Milli Eğitim Bakanlığı Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü'nün ilgi (c) genelgesi doğrultusunda Ortaokul ve İmam Hatip Ortaokullarda "Görülen Şiddet ve Şiddetin Nedenlerine İlişkin Öğretmen Görüşleri" konulu anket çalışması talebiniz Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Yakup SARI
İl Millî Eğitim Müdürü

Adres: Hükümet Konağı İl Millî Eğitim Müdürlüğü
Elektronik Ağ: www.mardinmem.meb.gov.tr
e-posta: ozelegitimrehberlik47@meb.gov.tr

Ayrıntılı bilgi için: Yılmaz KOLBAŞI (Şef)
Tel: (0 482) 212 12 58 (1179)
Faks: (0 482) 212 12 36 :

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden bcf8-3715-37dd-a31b-da3d kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

- **Adı ve SOYADI** : MAHMUT ÖNER
- **Doğum Tarihi ve Yeri:** 12.03.1990 -DERİK
- **Medeni Durumu** : EVLİ

Eğitim Durumu

- **Mezun Olduğu Lise** : NAMIK KEMAL LİSESİ
- **Lisans Diploması** :ZİYA GÖKALP EĞİTİM FAKÜLTESİ – İLKÖĞRETİM MATEMATİK ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ
- **Tez Konusu:** ORTAOKULLARDA GÖRÜLEN ŞİDDETİN KAYNAKLARINA İLİŞKİN ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİ
- **Yabancı Dil / Diller** :İNGİLİZCE

İş Deneyimi

- **Çalıştığı Kurumlar:** MEB- ÖĞRETMEN (2012-2019)
- **Telefon no** : 0545 939 19 49